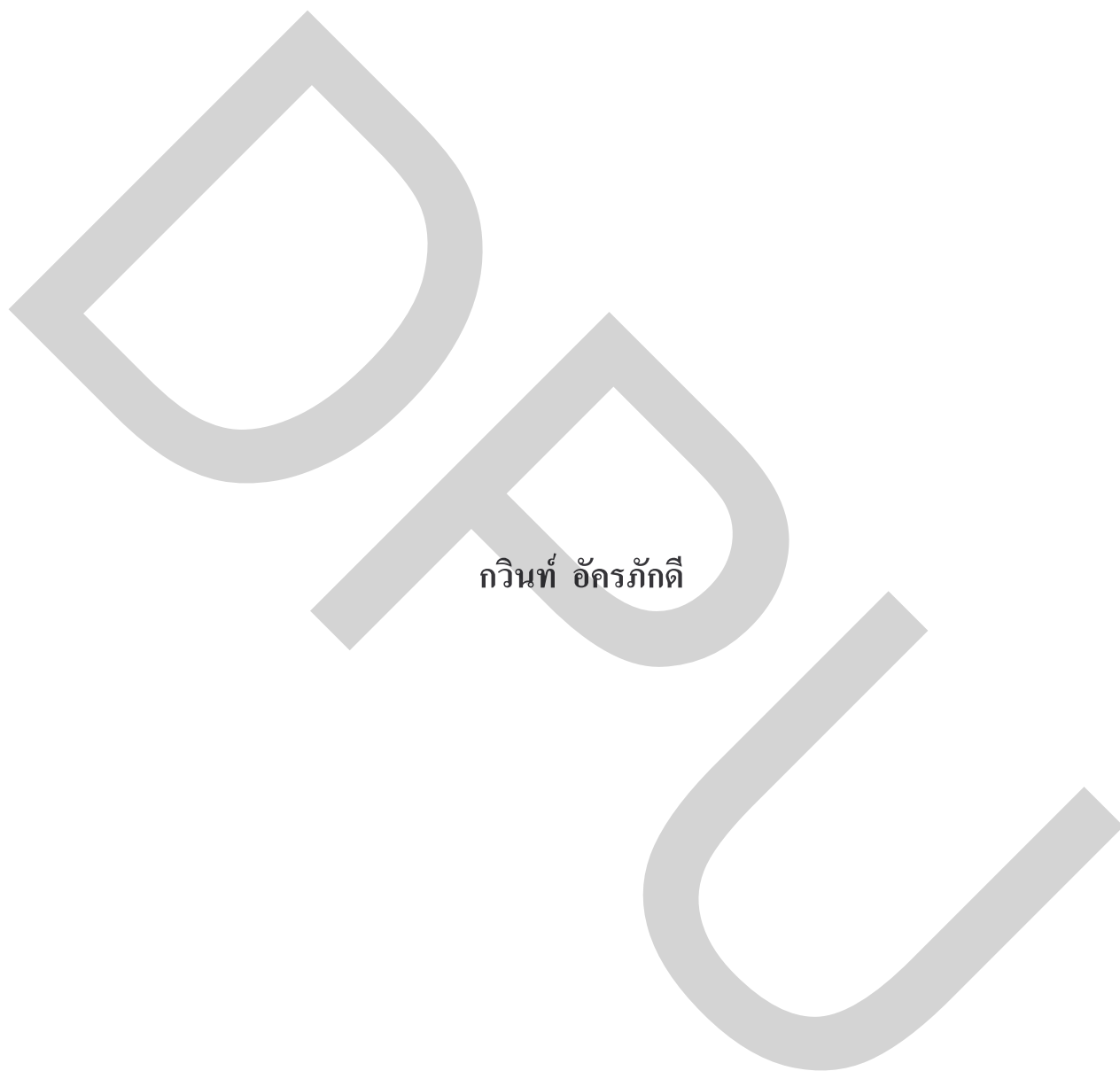

ความสำคัญของจำนวนการสอบสวนในคดีอาญา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2552

**Importance of Investigation Examination File
in Criminal Case**

Kawin Akarapradee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2009

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเป็นผลมาจากความเมตตา กรุณา ตลอดจนความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายังรับเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ให้กับผู้เขียนทั้งที่ท่านมีภารกิจสำคัญมากมาย โดยที่ท่านได้ให้ความรู้ คำแนะนำ แนวทางในการเขียน แนะนำคำราชทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ติดตามความก้าวหน้าในการเขียน วิทยานิพนธ์ ตลอดจนแก้ไขความบกพร่องต่างๆ ของผู้เขียน ผู้เขียนซาบซึ้งในพระคุณที่ให้ความเมตตาแก่ผู้เขียนตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ที่ได้กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้ความเห็น ข้อวิจารณ์ ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ผู้เขียนได้นำมาใช้เป็นหลักในการปรับปรุงงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ที่ได้กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากท่านที่ได้ให้ความเห็น และชี้แนะข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนและสำนวนการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาและนำมาปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัย อาทิวะ ที่ได้กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนได้รับความกรุณาจากท่านที่ได้ให้ความเห็น และแนะนำข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างมาก

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนไม่อาจดำเนินการให้เสร็จลงได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากบิดา มารดาของผู้เขียน ผู้เขียนจึงขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณคณาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้เขียน ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจจะมีประโยชน์หรือมีคุณค่าต่อผู้ที่สนใจค้นคว้าการศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับว่าเป็นความผิดของผู้เขียนและขออภัยมา ณ ที่นี้

กวินท์ อัครภักดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ณ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวนและสำนวนการสอบสวน.....	9
2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวน.....	10
2.1.1 การสอบสวน.....	10
2.1.2 วัตถุประสงค์ของการสอบสวน.....	11
2.1.3 หลักการสอบสวน.....	12
2.2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสำนวนการสอบสวน.....	15
2.2.1 องค์ประกอบของสำนวนการสอบสวน.....	15
2.2.2 การรวบรวมสำนวนการสอบสวน.....	22
2.2.3 การสรุปสำนวนการสอบสวน.....	26
3. การสอบสวนและสำนวนการสอบสวนตามกฎหมายต่างประเทศ.....	32
3.1 ประเทศฝรั่งเศส.....	32
3.1.1 การสอบสวนคดีอาญา.....	33
3.1.1.1 ระบบการสอบสวน.....	48
3.1.1.2 ระบบควบคุมการสอบสวน.....	49
3.1.1.3 การสอบสวนโดยศาลไต่สวนชั้นที่ 2.....	49

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.2 จำนวนการสอบสวน.....	51
3.1.2.1 กรณีการสอบสวนเบื้องต้น.....	51
3.1.2.2 กรณีการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า.....	51
3.1.2.3 กรณีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน.....	51
3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	56
3.2.1 การสอบสวนคดีอาญา.....	56
3.2.2 อำนาจเกี่ยวกับการสอบสวน.....	60
3.2.3 อำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือไม่ดำเนินคดี.....	61
3.2.4 อำนาจระงับการดำเนินคดี.....	63
4. บทบาทจำนวนการสอบสวนในประเทศไทย.....	65
4.1 คดีอาญาทั่วไป.....	65
4.1.1 การยึดจำนวนการสอบสวน.....	65
4.1.2 การส่งจำนวนการสอบสวน.....	74
4.1.3 การตรวจและคัดจำนวนการสอบสวน.....	82
4.2 คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	89
4.2.1 การยึดจำนวนการสอบสวน.....	89
4.2.2 การส่งจำนวนการสอบสวน.....	96
4.2.3 การตรวจและคัดจำนวนการสอบสวน.....	98
4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการสอบสวนคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ.....	100
4.3.1 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส.....	100
4.3.2 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	103
4.3.3 การสอบสวนคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทย...	105
4.3.4 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย.....	107
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	113
5.1 บทสรุป.....	113
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	117
บรรณานุกรม.....	119

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	127
ภาคผนวก ก.....	128
ภาคผนวก ข.....	130
ประวัติผู้เขียน.....	137

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความสำคัญของสำนวนการสอบสวนในคดีอาญา
ชื่อผู้เขียน	กวิณฑ์ อัครภักดี
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2551

บทคัดย่อ

การดำเนินคดีอาญา ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ส่วนใหญ่ รูปแบบการดำเนินคดีอาญาเป็นระบบไต่สวนหาความจริง หรือแบบไม่ต่อสู้กัน (Non-adversary system or Inquisitorial system) ในระบบนี้ ตำรวจ อัยการ ศาล และทนายความ ของผู้ถูกกล่าวหาต่างมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในคดีอาญาเริ่มต้นจากตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน อัยการมีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องร้อง และศาลมีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี หน้าที่ต่างๆ เหล่านี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้แบ่งแยกหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน อำนาจหน้าที่ของตำรวจ เริ่มจากการที่ทราบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือมีการร้องทุกข์ กล่าวโทษ เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่เริ่มคดีโดยทำการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ สรุปสำนวนการสอบสวน และความเห็นในทางคดีเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อสั่งคดีจนนำไปสู่การฟ้องร้องคดีต่อศาล

การสอบสวนคดีของตำรวจนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนการกระทำความผิด สอบปากคำผู้กล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหา พยานบุคคล รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานอื่นๆ มาประกอบคดีเป็นสำนวนการสอบสวน เพื่อค้นหาผู้กระทำความผิด และยืนยันว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย การที่จะบ่งชี้ว่าผู้ใดกระทำความผิดกฎหมายหรือไม่ ย่อมมาจากพยานหลักฐานต่างๆ ที่รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน ดังนั้น สำนวนการสอบสวนเป็นทั้งข้อมูล และข้อเท็จจริงในทางคดีที่อัยการสามารถค้นหาความจริงเพื่อประกอบการวินิจฉัยในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ และนำไปสู่การค้นหาความจริงของศาลว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ อย่างไร หรือเป็นผู้บริสุทธิ์จากการถูกกล่าวร้าย ซึ่งศาลย่อมวินิจฉัยและพิพากษาคดีได้อย่างเป็นธรรม ไม่ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง

ประเทศไทยซึ่งใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ เช่นเดียวกับประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป มีการค้นหาความจริงแบบระบบไต่สวนหาความจริง โดยศาลเป็นผู้ไต่สวนค้นหา ในขณะที่เดียวกัน การค้นหาความจริงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่ตำรวจ อัยการ และศาลเท่านั้น ทนายความและผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลย ย่อมมีสิทธิในการค้นหาความจริงเช่นเดียวกัน ซึ่งการค้นหาความจริงจากสำนวนการสอบสวนเป็นสิ่งที่ดีที่สุด อย่างเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่บัญญัติให้นำระบบไต่สวนมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริง โดยเฉพาะความจริงจากสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงในการกระทำผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ถูกกล่าวหา โดยให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยึดสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา การส่งสำนวนการไต่สวนในวันยื่นฟ้อง การตรวจและการคัดสำเนาการไต่สวนได้

การดำเนินคดีกับผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านกฎหมาย ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในสิทธิและความเสมอภาคในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหา หรือจำเลยอย่างเท่าเทียมกันและอย่างเป็นธรรม เพราะสิทธิการต่อสู้คดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจึงเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยใช้สิทธิต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ให้สิทธิจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม เปิดเผยข้อมูลการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยให้สิทธิจำเลยในการตรวจและคัดสำเนาเอกสารการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นับแต่วันที่จำเลยถูกฟ้อง เพื่อให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดี และปกป้องตนเอง โดยจำเลยสามารถเตรียมพยานหลักฐานเพื่อแก้ข้อกล่าวหา และค้นหาความจริงจากสำนวนการไต่สวน เพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเอง

ดังนั้น ในคดีอาญาทั่วไป ควรพิจารณาในการนำบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ว่าด้วยเรื่องการดำเนินคดีในส่วนของ การส่งสำนวนการไต่สวนต่อศาล การตรวจและคัดสำเนาการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยให้สิทธิแก่จำเลยตามความเหมาะสมแต่ละคดี แต่ละความผิด และโทษ เป็นกรณีๆ

Thesis Title: Importance of Investigation Examination File in Criminal Case
Author: Kawin Akarapraddee
Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Surasak Likasitwatanaku
Department: Law
Academic Year: 2008

Abstract

In countries where the Civil Law is used in their legal system, the criminal case procedure depends basically on the inquisitorial or the non-adversary system. Under this system, the police, the attorney, the court and the lawyer of the accused have the duty to search for facts. The Penal Procedure Code is concerned with the principles and methods of finding facts about the wrong-doing and punishing wrong-doers according to the law. In criminal cases, the legal procedure starts with the police who are assigned with the duty of interrogation, the attorney who is endowed with the authority to prosecute and the court with the duty of sentencing. These duties have been divided and differentiated by Thai law. The authority of the police starts from the acknowledgement of the wrong-doing or when a plea is submitted and the police then have to start, by means of interrogation, collecting evidence, concluding the interrogation of the case and presenting opinions about the case to the attorney officer in order to state the case when the case is taken to court.

The police's initial interrogation is very important since they are authorized to investigate the wrong-doing and interview the accusers, the accused and witnesses as well as to collect evidence to be used in forming a case file to discover wrong-doers and confirm their offence according to the law. An indication that someone has committed an offence against the law emerges from the evidence that is collected in the case file. Therefore, a case file will contain both information and evidence relating to the case that the attorney will be able to use in the attempt to search for the truth and assist him in his decision as to whether he should or should not take the accused to court. Also, the case file will lead to the court's search for the truth as to whether the accused or defendants have committed an illegal act and how they did it, or whether

they are innocent of the charge. The court will be able to consider and fairly adjudge the case without distorting the facts.

Thailand, which uses the Civil Law like European countries, employs the inquisitorial system throughout the court inquisition. At the same time, searching for the truth is not limited only to the duties of the police, the attorney and the court but the lawyers and the accused or defendants also have the right to search for the truth and this is best achieved through the case files. An example can be seen in criminal cases concerning those in political positions under the Constitutional Code of Law of the Kingdom of Thailand, 2550 B.E, stipulating the use of the inquisitorial system for the benefit of truth finding, especially truth from the case files provided by the Anti- Corruption Committee, which is authorized to search for the truth about any illegal act committed by an accused who holds a political position. The Division of Criminal Crimes of Those Holding Political Positions in the Supreme Court has to rely on the case files provided by the Anti Corruption Committee in their considerations, their submission of the inquisitorial case files on the date that the case is taken to court, the examination and copies of the case files.

Prosecuting the accused or defendants in criminal cases in countries whose legal system is far advanced will give importance to the rights and an equal opportunity for the accused or defendants to fight the cases, both equally and justly, since they are basic rights in the democratic system. The Constitution gives the chance to the accused or defendants to fully exercise their rights to fight in the cases. In the same way, criminal cases against those who hold political positions allow defendants to fight equally and justly, disclosing any inquisitorial information from the Anti Corruption Committee by giving the defendants the right to examine and make copies of any documents relating to interrogations by the Anti Corruption Committee from the day the defendants are arraigned in court. This is to enable the defendants to fight cases and protect themselves. Defendants are able to prepare evidence to refute the accusation and search for the truth from the inquisitorial case files thereby establishing their innocence.

Thus, in criminal cases in general, what should be taken into consideration is the use of the Constitutional Code of Law concerning those holding political positions, stipulating the

prosecution of cases in terms of submitting the case files to the court, examining and making copies of the case files provided by the Anti- Corruption Committee by giving rights to defendants as appropriate to each individual case, offence and punishment.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นการมุ่งอำนวยความสะดวกและให้ความคุ้มครองบุคคลผู้บริสุทธิ์ปราศจากการกระทำผิดไม่ให้อำนาจรัฐได้รับโทษกับการเอาตัวผู้ที่ได้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในระบบการดำเนินคดีอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹ “เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย หลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวประกอบด้วย การร้องทุกข์ การกล่าวโทษ การสืบสวน การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การตั้งคดี การฟ้องร้อง การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาพิพากษา การอุทธรณ์ ฎีกา และการบังคับคดีตามคำพิพากษา เป็นต้น” หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและศาล เพื่อร่วมมือกันในการค้นหา และตรวจสอบความจริง โดยศาลจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงแล้วจึงพิพากษาคัดสินคดีนั้นได้อย่างถูกต้องและเที่ยงธรรม ซึ่งเป้าหมายในการให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว² เพื่อต้องการให้ค้นหาผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายให้ได้ แต่ในขณะเดียวกันหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้คำนึงถึงการประกันสิทธิของประชาชน สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

กระบวนการตรวจสอบหรือค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐานจึงเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพราะพยานหลักฐานต่างๆ อันเป็นข้อเท็จจริงมีผลต่อการพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือผู้กระทำความผิด หากข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานในชั้นพิจารณานั้นเป็นความเท็จ หรือถูกเบี่ยงเบนไปจากความจริงที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นการยากที่ศาลจะสามารถตัดสินคดีนั้นโดยยุติธรรม นอกจากการตรวจสอบความจริงจากพยานหลักฐานแล้ว ยังอาจกล่าวได้ว่าการตรวจสอบความจริงจากสำนวนการสอบสวนที่เจ้าพนักงานได้ทำขึ้นนั้นมีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไรก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น เริ่มต้น

¹ ณรงค์ ใจหาย. (2544). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 19.

² แหล่งเดิม.

ตั้งแต่เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์ รับเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้กล่าวหาแจ้งว่า ได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น อีกทั้งมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวน และรวบรวม พยานหลักฐานต่างๆ เป็นสำนวนคดีขึ้นสู่การพิจารณาขององค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม เจ้าพนักงานตำรวจถือได้ว่าเป็นองค์กรต้นธารขององค์กรทั้งหลายในกระบวนการยุติธรรมทาง อาญา การตรวจสอบความจริงจากสำนวนการสอบสวนนั้น ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาว่า³ “เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการ สอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้” จะพึงเห็นได้ว่าสำนวนการสอบสวน ในคดีนั้นๆ ศาลจะเรียกสำนวนการสอบสวนมาประกอบการวินิจฉัยเพื่อค้นหาความจริงในคดีนั้น ได้ต่อเมื่อฝ่ายโจทก์ คือพนักงานอัยการ ได้สืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว หากโจทก์ยังสืบพยานไม่แล้วเสร็จ ศาลก็ไม่สามารถที่จะเรียกสำนวนการสอบสวนมาเพื่อที่จะค้นหาข้อเท็จจริงจากสำนวนการ สอบสวนได้แต่อย่างใด นับเป็นอุปสรรคของศาลในการค้นหาความจริงจากสำนวนการสอบสวน

ฉะนั้น การค้นหาความจริงเป็นสาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญา หากการค้นหาความ จริงมีประสิทธิภาพก็ย่อมทำให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษหรือปรับปรุงแก้ไขให้ เหมาะสม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการปราบปรามอาชญากรรม การอำนวยความยุติธรรมและการรักษา ความสงบเรียบร้อยของสังคม⁴

เนื่องจากประเทศไทยใช้กฎหมายระบบ ซีวิลลอว์ (Civil Law) การค้นหาความจริงใน คดีอาญาในประเทศไทยมีรูปแบบเช่นเดียวกับประเทศในภาคพื้นยุโรป ไม่ว่าจะเป็นประเทศเยอรมนี หรือฝรั่งเศส ในการค้นหาความจริงของไทยจึงเป็นแบบระบบไต่สวน (Examination System) ซึ่ง กำหนดให้ศาลมีบทบาทอย่างสูงในการค้นหาความจริงโดยคู่ความเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการ ค้นหาความจริงเท่านั้น⁵ ไม่ใช่เป็นการต่อสู้กันของคู่ความ (non-Adversarial System) ซึ่งแตกต่างกับ ระบบกล่าวหาที่ใช้ในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ คอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งกำหนดให้การค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต่อสู้กัน (Adversarial System) โดยศาลจะต้องวางตัวเป็นกลาง (Passive) และทำหน้าที่คล้ายกรรมการตัดสิน

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175.

⁴ ขาคี ชัยเดชสุริยะ และ ญัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2541). ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา: ข้อพิจารณา สำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. หน้า 56.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 57.

กีฬาที่ควบคุมให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปตามกติกา และอย่างเที่ยงธรรม ซึ่งศาลจะลงไปค้นหาความจริงเองไม่ได้⁶

เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ซึ่งแต่เดิมมาวิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือมีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนแล้วเสนอสำนวนต่อพนักงานอัยการพิจารณาในการสั่งคดี หากพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องจึงยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมชั้นต้น และมีการพิจารณาคดีในศาลจนกระทั่งมีคำพิพากษา จากนั้นก็มีการอุทธรณ์และฎีกาต่อไปได้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินคดีในระบบดังกล่าวซึ่งเน้นระบบกล่าวหาในภาพรวมถือได้ว่าบรรลุเป้าหมายในการบังคับใช้กฎหมายให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามความผิดที่ได้กระทำลงไป และป้องปรามผู้ที่คิดจะกระทำความผิดได้พอสมควร และยังคงเป็นระบบที่เหมาะสมแก่การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหาทั่วไป แต่มีปัญหาในการดำเนินคดีอาญาที่มีลักษณะพิเศษดังเช่นการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่นนี้เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐและมักเป็นผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหรือให้คุณให้โทษแก่ข้าราชการประจำเป็นเหตุให้มีอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญาโดยวิธีการในระบบดังกล่าว เพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีศักยภาพในการเข้าแทรกแซงการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ แม้แต่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมก็เช่นกัน และการดำเนินคดีในระบบเดิมมีขั้นตอนดำเนินคดีหลายขั้นตอน แม้แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลก็มีการถ่วงถ่วงได้ถึง 3 ชั้นศาล และกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีช่องทางให้คู่ความประวิงคดีให้ล่าช้าได้

ต่อมามีการปฏิรูปการเมืองในประเทศไทย เนื่องจากเห็นว่าระบบการเมืองมีปัญหา ทำให้การบริหารประเทศขาดประสิทธิภาพ โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากนักการเมือง ซึ่งมาจากการเลือกตั้งที่มีปัญหาในเรื่องความบริสุทธิ์ยุติธรรม และการซื้อเสียงประชาชน เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง ในที่สุดได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2539 เพื่อจัดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นทั้งฉบับ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิรูปการเมือง⁷ โดยปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองขึ้นใหม่ให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยยังคงรักษา

⁶ เข็มชัย ชุตินวงศ์. (2536). กฎหมายลักษณะพยาน หน้า 1-4. อ้างใน ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ฉัฐสาจักรไพฑูรย์. แหล่งเดิม. หน้า 58.

⁷ เหตุผลในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2539. อ้างใน สุพิชฌาย์ กฤษณพิพัฒน์. (2549). การพิจารณาคดีระบบไต่สวน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 3.

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขไว้ตลอดไป และสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ เสนอต่อรัฐสภาและประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยมีสาระสำคัญแก้ไขระบบการเลือกตั้งที่เดิมมีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้จัดการเลือกตั้งเปลี่ยนเป็นให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (ก.ก.ต.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระเป็นผู้จัดการเลือกตั้งแทน เพื่อดำเนินการให้การเลือกตั้งนักรการเมืองซึ่งมีโอกาสเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปโดยความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากที่สุด เป็นกลไกตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้กลไกหนึ่ง นอกจากนี้ก็มีบทบัญญัติเพื่อเป็นมาตรการป้องกันและปราบปรามการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ โดยมีระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ⁸ เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบสูง เพื่อให้ผู้ดำรงตำแหน่งเหล่านั้นจะได้นำอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ไปใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนเป็นส่วนรวม แต่ในขณะเดียวกันผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตอยู่เสมอ แต่กลับปรากฏว่ามีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตจำนวนน้อยมากที่ถูกลงโทษทางอาญา ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมที่ใช้กับคนธรรมดาทั่วไปไร้ประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะจัดการทางกฎหมายแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเหล่านั้นได้

ดังนั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้น ให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผู้ดำรงตำแหน่งอื่นๆ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดทั้งคดีอาญาที่ถูกกล่าวหาว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ร่ำรวยผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และกรรมการ ป.ป.ช. รวมทั้งบุคคลที่กฎหมายกำหนดด้วย ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ดังเหตุผลที่ปรากฏอยู่ที่ท้ายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวว่า “โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดผู้ถูกกล่าวหาว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ร่ำรวยผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น รวมทั้งบุคคลอื่น

⁸ อภัยร หิรัญบุรณะ. (2546). ผลกระทบในการนำระบบไต่สวนมาใช้กับการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 2-3.

⁹ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). คู่มือปฏิบัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 1-2.

ที่เป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำผิดทางอาญาดังกล่าวด้วย ดังนั้นจะต้องดำเนินการ จัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา และกำหนดหลักเกณฑ์วิธี พิจารณา ตลอดจนการบังคับคดีในการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้” โดย กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีพิจารณา ตลอดจนการบังคับคดีในการดำเนินคดีดังกล่าวขึ้นมาเป็นพิเศษ แยกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป และได้บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความเป็นอิสระไม่สังกัด ลำดับนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวงและ ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ให้ มีอำนาจหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงรวบรวมพยานหลักฐานและสรุปสำนวนพร้อมทั้งความเห็น เพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หลักเกณฑ์วิธีพิจารณา ตลอดจนการบังคับคดีในการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตาม บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญนี้”

การดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย จึงเป็นอำนาจของศาลที่มี วิธีพิจารณาแตกต่างจากรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เมื่อมีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเฉพาะทำให้ดำเนินคดีได้รวดเร็วขึ้นและเป็นธรรม ดังนั้นการ ดำเนินคดีดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความรวดเร็วจึงจะบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 277 กับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 5 มาตรา 25 วรรคสอง มาตรา 30 และมาตรา 31 จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดี ประเภทนี้ให้ศาลยี่รายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร อีกทั้งในวันยื่นฟ้องให้โจทก์ส่งสำนวน การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณา และรวมไว้ในสำนวน และศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่ต้องมี การไต่สวนในห้องคณะผู้พิพากษาสอบถามพยานบุคคลเอง แล้วให้พยานเบิกความหรือตอบคำถาม ศาลแล้วจึงให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติมต่อไปได้

เนื่องด้วยการดำเนินคดีอาญานั้น มีความจำเป็นต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ดังนั้น จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2547 ได้มีบทบัญญัติที่รับรอง สิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา จำเลย และผู้เสียหายไว้ ซึ่งในส่วนของสิทธิของผู้ต้องหา และผู้เสียหายนั้น ได้ให้สิทธิที่จะขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบ

คำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการ ได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ¹⁰ นับว่า ตามบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยมีเสรีภาพต่อสู้คดี อย่างเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งมากกว่าในคดีอาญาทั่วไปต่างๆ ที่จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองมีฐานะเป็นจำเลยเฉกเช่นเดียวกันจำเลยในคดีอาญาทั่วไปที่ไม่ได้รับสิทธิดังกล่าวแต่ ประการใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงระบบการดำเนินคดีอาญา 2 ระบบ คือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและหลักเกณฑ์ของการยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักใน การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของสำนวนการสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาของ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

1.2.4 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง มาปรับใช้กับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เรื่อง การยึดสำนวนการสอบสวน การส่งสำนวน การสอบสวนแก่ศาล และการขอตรวจและคัดสำนวนการสอบสวน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

สำนวนการสอบสวนในคดีอาญา มีความสำคัญต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ช่วย ให้ศาลทราบรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งคดีอันเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบเบื้องต้น และ ช่วยให้ผู้ความทุกฝ่ายและศาลในการค้นหาความจริง การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดย รวดเร็ว เปรียบเทียบกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งบัญญัติให้ศาลยึด สำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณา ทำให้การพิจารณาคดีสำคัญเสร็จสิ้นโดยเร็วและเป็น ธรรม ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยได้รับความเป็นธรรมและเกิดความเสมอภาคในการต่อสู้คดี ควร นำแนวคิดข้อดีของการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในเรื่องสำนวนการ สอบสวน มาปรับใช้ในคดีอาญาทั่วไปซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคดีของศาล และการดำเนิน กระบวนการพิจารณาคดีอาญา ดังนั้น สำนวนการสอบสวนในคดีอาญาจึงมีบทบาทสำคัญต่อระบบการ ดำเนินคดีและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 22) มาตรา 8.

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาข้อมูลสำนวนการสอบสวน ระบบวิธีพิจารณา และการตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อค้นหาความจริงในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กับคดีอาญาทั่วไป ในประเด็นที่สำคัญคือ สำนวนการสอบสวน และศึกษาโดยการวิเคราะห์หลักกฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตำรากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อดีที่เกิดขึ้นและศึกษาข้อมูลของต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้ จะทำการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาตามขอบเขตของการศึกษา โดยค้นคว้าจากบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษา รวมถึงบทความจากวารสารต่างๆ ได้แก่

- (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550
- (2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540
- (3) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง
- (4) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (5) ตำรากฎหมาย งานวิจัย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ
- (6) บทความในวารสารต่างๆ เช่น บทบัณฑิตย์ คุณภาพ วารสารนิติศาสตร์ วารสารกฎหมาย วารสารอัยการ เป็นต้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากหัวข้อวิทยานิพนธ์นี้ จะทำให้ได้รับประโยชน์ทางวิชาการนิติศาสตร์ คือ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงระบบการดำเนินคดีอาญาทั้ง 2 ระบบ ระบบการไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

1.6.2 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและหลักเกณฑ์ของการยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.6.3 ทำให้ทราบถึงความสำคัญของสำนักงานการสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

1.6.4 ทำให้ทราบถึงผลวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาปรับใช้กับการดำเนินคดีอาญาทั่วไปเรื่อง การยึดสำนักงานการสอบสวน การส่งสำนักงานการสอบสวนแก่ศาล และการขอตรวจและคัดสำนักงานการสอบสวน

บทที่ 2

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวนและจำนวนการสอบสวน

การกระทำผิดทางอาญาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาช้านานและเกิดขึ้นต่อไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด ยิ่งในปัจจุบันก็ยิ่งนับวันจะทวีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสภาวะแวดล้อมทางสังคมและจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว สาเหตุที่ทำให้คดีอาญาเกิดขึ้นนั้นมีอยู่มากมายหลายประการด้วยกัน แต่การกระทำผิดทางอาญานั้นแต่ละประเทศย่อมบัญญัติไว้ว่า เป็นความผิดและมีโทษเป็นส่วนใหญ่จะแตกต่างกันก็ในเรื่องประเภทของความผิดและอัตราโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดเท่านั้น เมื่อผู้กระทำผิดอาญาจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายของประเทศกำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ดังนั้น ในการกระทำความผิดคนร้ายก็ย่อมจะพยายามกระทำโดยปกปิดหรือกระทำในที่ที่ปลอดภัย เพื่อไม่ให้มีพยานหลักฐานยืนยันหรือรู้เห็นในการกระทำผิดของเขา วิธีการที่จะทราบว่าเป็นคนร้ายนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ต้องทำการสืบสวนว่าเป็นคนร้ายเพื่อจะได้นำตัวคนร้ายนั้นมาทำการสอบสวน และฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลลงโทษผู้นั้นต่อไป¹

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 เจ้าหน้าที่ตำรวจนับเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดี นับตั้งแต่การรับเรื่องราวร้องทุกข์ ทำการสืบสวนสอบสวน รวบรวมสำนวนคดี ตลอดจนสรุปสำนวนคดี และทำความเข้าใจต่อพนักงานอัยการเพื่อส่งคดีจนกระทั่งสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาล โดยเฉพาะประเด็นสำคัญอันเป็นหัวใจของการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม คือ การสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐาน เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าสู่รูปแบบของสำนวนการสอบสวนอันเป็นไปตามระเบียบ หรือคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ² ซึ่งได้วางแนวทางปฏิบัติสำหรับพนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในคดีนั้นๆ รวมทั้งผู้บังคับบัญชาตามสายงาน องค์กรตำรวจถือเสมือนหนึ่งว่าเป็น “ต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” ก็ว่าได้

การสอบสวนเป็นการดำเนินการโดยเจ้าพนักงานสอบสวนที่กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่ตั้งเป็นข้อหา โดยการรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งเจ้าพนักงานได้กระทำเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด และเอาตัวผู้กระทำผิด

¹ สุวัฒน์ชัย ใจหาญ. (2522). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. หน้า 350.

² คำสั่งกรมตำรวจที่ 753/2541. วันที่ 8 พฤษภาคม 2541.

มาลงโทษ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งอันนำไปสู่กระบวนการของการฟ้องร้องคดีต่อศาล จึงควรได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ แนวคิด ความหมายของการสอบสวน

2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวน

2.1.1 การสอบสวน

การสอบสวน³ หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งเป็นคำนิยามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรื่องของการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดในคดีที่เกิดขึ้นนั้น ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ และไหวพริบปฏิภาณของพนักงานสอบสวน ซึ่งต้องแล้วแต่ความสามารถของแต่ละบุคคล จึงถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งยากที่จะศึกษาให้หมดสิ้นได้⁴ มีนักวิชาการบางท่านได้ให้หมายความของการสอบสวน หมายถึง “การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ไม่เฉพาะหลักฐานที่เป็นผลร้าย หลักฐานทุกชนิดที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาที่ใช้ได้” และสาเหตุที่ต้องมีการสอบสวนคดีอาญาก็เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” บทบัญญัตินี้เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนว่าจะไม่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกลั่นแกล้ง หรือถูกดำเนินคดีใดๆ ต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงนั้นก่อน โดยมีคำพิพากษาของศาลวินิจฉัยในหลักดังกล่าว⁵ “พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในคดีนั้นก่อนไม่ได้”

ดังนั้น การสอบสวนผู้ต้องหาจำเป็นต้องกระทำในกรณีที่จะฟ้อง ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่าย และแม้ในชั้นพนักงานอัยการก็เช่นกัน ในกรณีที่ผู้ต้องหายังไม่เคยให้การไว้เลย เมื่อจับผู้ต้องหาได้ก็จะต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนที่พนักงานอัยการจะสั่งหรือดำเนินการต่อไป กล่าวคือ ความสำคัญหรือหัวใจของบทบัญญัติมาตรา 120 คือการสอบสวนผู้ต้องหา⁶

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11).

⁴ สุวินชัช ใจหาญ. เล่มเดิม. หน้า 351.

⁵ ประพันธ์ นัยโกวิท. (2546). การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 11.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 120.

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 99/2481, 1314/2513.

⁸ คณิต ฌ นคร ก (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 436.

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการสอบสวนจึงหมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด อีกทั้งยังหมายรวมถึงการดำเนินการอย่างอื่นนอกเหนือไปจากการรวบรวมพยานหลักฐาน นั่น คือ การใช้มาตรการบังคับ เช่น การเรียก การจับกุม การค้น การควบคุม การขัง และการนำตัว เป็นต้น⁹

การสอบสวนในคดีอาญาตามปกติ อาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ¹⁰

1) การสอบสวนด้วยวาจา

การสอบสวนด้วยวาจา ไม่มีการจดบันทึกปากคำ เป็นแต่เพียงเรียกคู่กรณีมาสอบถาม (สอบสวน) เมื่อคู่กรณียอมรับถึงการกระทำอันตรงกับรูปคดี หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ก็ส่งคดี หรือเปรียบเทียบคดีไปตามอำนาจ หรืออำนาจความที่เกิดขึ้น ไปฟ้องยังศาลแขวงด้วยวาจาต่อไป ก็ได้ คดีที่จะสอบสวนด้วยวาจาได้นั้น ส่วนใหญ่ต้องเป็นคดีที่เรียกกันว่า ความผิดเล็กน้อย ซึ่งมักจะได้แก่คดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจกล่าวตักเตือนได้ หรือสั่งเปรียบเทียบได้ หรือคดีที่ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ และเป็นคดีความผิดเล็กน้อยที่ศาลแขวงกำหนดให้ฟ้องคดีได้ด้วยวาจา

2) การสอบสวนเป็นสำนวนคดี

เป็นการสอบสวนที่ต้องมีการจดบันทึกปากคำของคู่กรณีตลอดจนพยานผู้เกี่ยวข้องไว้ ซึ่งได้แก่การจดปากคำผู้เสียหาย หรือผู้กล่าวหา ปากคำพยาน และปากคำผู้ต้องหา หรือผู้กระทำความผิด ตลอดจนการบันทึกหลักฐานอื่นๆ เช่น การตรวจที่เกิดเหตุ การตรวจค้น เป็นต้น แล้วรวบรวมเป็นสำนวนการสอบสวนดำเนินการตามวิธีการตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา จนเสร็จเป็นสำนวนการสอบสวน

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการสอบสวน

วัตถุประสงค์ของการสอบสวน¹¹ คือ

1) เพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาหรือไม่ เช่น การที่ทรัพย์ของบุคคลหนึ่งหายไปนั้นเป็นเพราะเจ้าทรัพย์ทำหายเอง หรือเป็นเพราะมีคนร้ายลักเอาไป

2) เพื่อพิสูจน์ความผิด เช่น เมื่อฟังว่าทรัพย์นั้นถูกลักไป ก็พิจารณาจากพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาเป็นคนร้ายรายนี้หรือไม่

⁹ แหล่งเดิม. หน้า 258.

¹⁰ ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2513). คำบรรยาย วิชา การสืบสวนสอบสวน. หน้า 37.

¹¹ คณิง ภาไชย ก (2548). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 95-96.

3) เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องต่อศาล เช่น เมื่อฟังว่านายคำเป็นคนร้ายลักทรัพย์ รายนี้จริง ก็จัดการออกหมายเรียกตัวนายคำมาสอบสวนเป็นผู้ต้องหา หากนายคำหลบหนีไป ก็จัดการออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวมาจะได้ส่งตัวให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลต่อไป

อีกประการหนึ่ง จุดมุ่งหมายของการสอบสวนคดีอาญาทุกๆ คดี คือการพิจารณาว่าอะไรเป็นข้อจริง และอะไรเป็นข้อเท็จ มันไม่ใช่เป็นเรื่องความพยายามจะหาเอาให้ได้เพียงการยอมจำนน หรือคำสารภาพ แต่มันเป็นความพยายามที่จะหาเอาให้ได้เพียงความจริงแน่แท้จากบุคคลซึ่งถูกสอบสวนอยู่เกี่ยวกับการกระทำของเขาเอง หรือผู้อื่น ขณะวัน เวลา และสถานที่นั้นๆ

อย่างไรก็ตาม การยอมจำนนหรือคำสารภาพคือการเป็นเหตุที่ต้องสอบสวน มันคือความจริงแท้แน่นอนต่างหากที่เป็นประเด็นหลักของพนักงานสอบสวน การยอมจำนน หรือคำสารภาพมีค่าได้แย้งได้อย่างมากในการพิสูจน์ความผิดของคนในชั้นศาล และในตัวของมันเอง¹²

แต่อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์สำคัญในการสอบสวนเป็นการมุ่งประสงค์ต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีของปัจเจกชน ทั้งยังเป็นการสนองตอบต่อวัตถุประสงค์แห่งประสิทธิผล ในการลงโทษ และการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม¹³

2.1.3 หลักการสอบสวน

หลักในการสอบสวนคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 130 บัญญัติว่า “ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า จะทำการในทีใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย”

ฉะนั้น ในการสอบสวนจึงมีข้อที่จะต้องศึกษาดังนี้¹⁴

- 1) ให้เริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า
- 2) จะทำการสอบสวน ณ ที่ใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร
- 3) ทำการสอบสวนเวลาใดก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร
- 4) ในการสอบสวนนั้น ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

¹² Col. Maurice J. Fitzgerald, PMC. U.S. Army. (1991). การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา. แปลจาก Handbook of Criminal Investigation. โดย ไทพีศรีนิติ ภัคดีกุล. หน้า 51.

¹³ ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. หน้า 265.

¹⁴ โรงเรียนสอบสวนเวลากลางคืน. (2497). คำบรรยาย : การสอบสวนคดีอาญา. หน้า 27.

1) ให้เริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

การทำความผิดอาญาทั้งปวง ไม่ว่าจะในกรณีร้ายแรงหรือหนักเบาหรือเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียของชุมชน ซึ่งอาจเป็นโดยตรงหรือทางอ้อม และเป็นเหตุกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของประชาชน ประชาชนย่อมใคร่ที่จะทราบผลแห่งการกระทำของเจ้าพนักงาน เพื่อทดแทนความเสียหายนั้น โดยด่วน โดยเหตุนี้ กฎหมายจึงบัญญัติให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจเต็มตามกฎหมายให้เริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ส่วนการสอบสวนจะแล้วเสร็จเพียงใดนั้น ก็สุดแล้วแต่ชนิดของคดี และพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนจะรวบรวมได้รับควรรวดเร็วในบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 นอกจากนั้นการสอบสวนถ้าชักช้าจะทำให้เสียผลในทางคดี และเสียความยุติธรรมเพราะพยานหลักฐานอาจหลงลืมหรือลบเลือนเสียได้ การสอบสวนยิ่งกระทำโดยรวดเร็วได้เท่าใดก็ยิ่งจะได้ความจริงเพียงนั้น

ฉะนั้นเมื่อเกิดคดีอาญา หรือเกิดมีการกระทำผิดขึ้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทราบหรือได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามกฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานสอบสวนโดยเหตุที่พยานหลักฐานยังคงอยู่ครบถ้วน ไม่ทันที่จะถูกเคลื่อนย้าย หรือถูกทำลายไปเสียในด้านบุคคลก็ยังคงมีความรู้สึกในการที่จะให้ความจริง จึงง่ายต่อการสอบสวนเป็นอย่างมาก¹⁵

การที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งประจักษ์พยานหลักฐานข้อเท็จจริงแห่งคดี และเป็นการบำรุงขวัญของประชาชน ตลอดจนเป็นการป้องกันยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง เนื่องจากเกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์ที่ได้รับผลสนองตอบโดยพลัน และประจักษ์ชัดถึงผลกรรมชั่วที่ได้กระทำไปแล้ว¹⁶

นอกจากการดำเนินการสอบสวนจะต้องกระทำโดยมิชักช้าแล้วข้อกำหนดมูลฐานที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ¹⁷ เป็นความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำใจให้เป็นกลาง และการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีจะต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ดังบทบัญญัติในมาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญาแก่ผู้ต้องหาเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหาขึ้น”

หลักปฏิบัติดังกล่าวนี้ เป็นการสอดคล้องกับมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ซึ่งได้บัญญัติว่า

¹⁵ ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. เล่มเดิม. หน้า 44.

¹⁶ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 265.

¹⁷ แหล่งเดิม.

“ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลย มีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ยากไร้ ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้ บุคคลดังกล่าว ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรา 34 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ได้บัญญัติสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย มีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม อันเป็นบทบัญญัติที่มีความเป็นธรรมและก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 40 (7) ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 เช่นเดียวกัน¹⁸

2) จะทำการสอบสวนที่ใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร

สถานที่ทำการสอบสวนนั้น จะเป็นที่ใดๆ ก็ได้ตามแต่พนักงานสอบสวนจะเห็นสมควร ซึ่งอาจจะเป็นที่ทำการของพนักงานสอบสวนเอง หรือสถานที่เกิดเหตุหรือที่อยู่ของพยาน หรือโรงพยาบาลก็ได้ แต่กรณี เพื่อประโยชน์แก่คดี ให้สำเร็จเสร็จลงโดยรวดเร็ว และให้ได้เป็นไปโดยความเที่ยงธรรมที่สุด และให้ระลึกรถึงเวลาของพยานให้มากที่สุด เพราะการมาให้ถ้อยคำเป็นพยานในการสอบสวนถึงสำนักงานของพนักงานสอบสวนนั้น ย่อมเป็นการเสียหาย อันเป็นช่องทางให้พยานเกิดการเบี้อระอาต่อการมาเป็นพยาน ทั้งพนักงานสอบสวนเองก็เสียเวลามาก ฉะนั้น ถ้าหากได้ทำการบันทึกถ้อยคำพยานในการสอบสวนเสียได้ในที่ใด ซึ่งเป็นความสะดวกแก่พยานแล้ว ก็ควรกระทำที่นั่น ทั้งจะได้ถ้อยคำที่เป็นความจริงมากที่สุด

3) จะทำการสอบสวนเวลาใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร

เวลาทำการสอบสวนนั้น ก็เช่นเดียวกับสถานที่ทำการสอบสวน พนักงานสอบสวน จะทำการสอบสวนเวลาใดๆ ก็ได้ ไม่ว่าเช้าสายบ่ายเย็น และกลางค่ำกลางคืนอย่างไร สุดแต่ให้การสอบสวนได้ทำสำเร็จไปโดยรวดเร็วก็เป็นการต้องด้วยความประสงค์ของกฎหมาย ทั้งนี้ย่อมสุดแต่พนักงานสอบสวนจะพิจารณาเห็นสมควร พนักงานสอบสวนไม่ควรจะระลึกรแต่เพียงว่าจะกระทำการสอบสวนแต่เฉพาะในระยะเวลาที่กำหนดให้ทำงาน คือจาก 09.00 น. ถึง 15.00 น. เท่านั้น คดีใด

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 40 (7) บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับพยานหลักฐานตามสมควร และได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว.

ที่ควรกระทำนอกเวลาราชการ เช่นตอนเย็น หรือกลางคืน ก็ต้องกระทำโดยหลังให้การสอบสวนเสร็จสิ้นเป็นใหญ่

ประการหนึ่ง การสอบสวนในเวลาค่ำ หรือดึกคืนนั้นข้อควรระวังก็คือการสอบสวนบุคคลที่เป็นหญิง ควรมีบุคคลอื่นมาอยู่ในที่นั้นด้วย หรือสอบสวนในที่เปิดเผยให้ผู้อื่นสามารถมองเห็นได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการครหาในทางไม่ดีซึ่งอาจเกิดขึ้นได้¹⁹

4) ในการสอบสวนนั้น ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

การสอบสวนคดีชั้นเจ้าพนักงานนี้ ย่อมมีลักษณะคล้ายกับการไต่สวนมูลฟ้องในชั้นศาล คือสอบสวนว่ามูลคดีมีหลักฐานพอจะฟ้องร้องผู้ต้องหาขอให้ศาลพิจารณาได้หรือไม่เท่านั้น ไม่เป็นการชี้ขาดความรับผิดชอบของจำเลย และทั้งการสอบสวนไม่เป็นการมัดผู้ต้องหาประการใด อีกประการหนึ่งในบางกรณี ถ้าหากให้ผู้ต้องหาอยู่ด้วยในขณะที่ทำการสอบสวนด้วยแล้ว บุคคลผู้เป็นพยานอาจมีความเกรงกลัวอำนาจผู้ต้องหาไม่ยอมให้ถ้อยคำเป็นพยานได้ ซึ่งมักจะมียุุ่งเนื่องๆ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นนักเลงโตหรือพวกพ้องมากเป็นต้น ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติให้ทำการสอบสวนโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่าทำการสอบสวนลับหลังผู้ต้องหานั้นเอง อีกประการหนึ่งการให้การของผู้ต้องหานั้น หากคดีนั้นยังไม่ถึงที่สุดก็ยังมีสิทธิจะให้การใหม่ก็ครั้งก็หนก็ได้ จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย²⁰

นอกจากหลักการสอบสวนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พนักงานสอบสวนถึงต้องปฏิบัติตามระเบียบของกรมตำรวจโดยต้องจัดทำรายงานคดี และบันทึกย่อการสอบสวน

หน่วยงานตำรวจส่วนใหญ่ กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งรายงานคดีเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งระบุจำนวนเวลาเวลาที่ตั้งแต่เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำคดี แล้วต้องส่งรายงาน “เพิ่มเติม” ตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด หรือเมื่อพยานหลักฐานใหม่ๆ สำคัญๆ ได้สืบหน้าขึ้นจนกระทั่งจบสิ้นคดีความ²¹

2.2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับสำนวนการสอบสวน

2.2.1 องค์ประกอบของสำนวนการสอบสวน

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2.1 ในเรื่องสำนวนการสอบสวนที่พนักงานตำรวจได้จัดทำขึ้นจากการสอบสวนทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ได้ดำเนินการมานับแต่เริ่มต้นสอบสวน

¹⁹ ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. เล่มเดิม. หน้า 45.

²⁰ แหล่งเดิม.

²¹ ไทพีศรีนิติ ภัคติกุล. เล่มเดิม. หน้า 66.

จนมีการปิดสำนักงานสอบสวนจนกระทั่งเสนอรายงานต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ตลอดจนพนักงานอัยการในการสั่งคดี มีส่วนสำคัญอื่นๆ อีกหลายประการซึ่งพนักงานสอบสวนพึงระลึกถึง อันเป็นจุดหลักของสำนักงานสอบสวนนั่นก็คือ องค์ประกอบของสำนักงานสอบสวน อันพอจะกล่าวได้ดังนี้

1. การรวบรวมข้อเท็จจริงทางคดี
2. พฤติการณ์แวดล้อมของคดี
3. การทำความเข้าใจทางคดี

1) การรวบรวมข้อเท็จจริงทางคดี เมื่อพนักงานสอบสวนเริ่มต้นทำการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับคดีใดๆ ที่มีการกระทำผิดเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวนรายละเอียดต่างๆ ที่การกระทำผิดได้เกิดขึ้นว่ามีการกระทำผิดอย่างไร ใครเป็นผู้กระทำความผิด บุคคลใดเป็นผู้ถูกกระทำ หรือได้รับความเสียหาย มีพยานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของการกระทำหรือไม่ ผลของการกระทำลงเอยอย่างไร เหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำผิดทั้งสิ้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงทางคดี “ข้อเท็จจริง” มีความหมายคือ²² ได้แก่ข้อทู่เถียงหรือการกระทำที่เป็นมูลเหตุให้เกิดผิดขึ้น

การรวบรวมข้อเท็จจริงทางคดีของพนักงานสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จำเป็นและเท่าที่พนักงานสอบสวนจะค้นหาได้ในทางคดีที่ได้มีการสอบสวนการกระทำ พยานหลักฐานทุกชนิดนี้ได้มีการบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 131 ที่ได้บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547²³ อันเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา อาจกล่าวพอสรุปได้คือ

(1) พยานบุคคล²⁴ ได้แก่พยานบุคคลที่มาให้การเป็นพยานต่อศาลในการที่ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดคดีใดคดีหนึ่ง ก็ต้องอาศัยพยานบุคคลเป็นสำคัญ ในชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนต้องอาศัยพยานบุคคล เพื่อค้นคว้าหาหลักฐานประกอบคดี โดยจัดการสอบถามปากคำของบุคคลซึ่งสามารถจะให้ถ้อยคำเป็นประโยชน์ต่อคดีได้

²² ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. เล่มเดิม. หน้า 51.

²³ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 97 ก หน้า 16 วันที่ 23 ธันวาคม 2547.

²⁴ โรงเรียนสอบสวนเวลาดกลางคืน. เล่มเดิม. หน้า 30-31.

ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาพยานบุคคลถือเป็นส่วนสำคัญของสำนวนการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น พยานบุคคลเป็นส่วนที่สำคัญ โดยเฉพาะผู้เสียหายจากการกระทำผิดไม่ว่าผู้เสียหายจะได้ร้องทุกข์ กล่าวโทษหรือไม่ก็ตาม พนักงานสอบสวนจะต้องเริ่มดำเนินการสอบสวนทันทีที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และเข้าสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้เท็จจริงจากพยานบุคคลต่างๆ ที่ได้รับรู้ รับทราบ และได้เห็นว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คดีต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้คลี่คลายลงจนนำไปสู่การจับกุมตัวผู้กระทำผิดและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกระบวนการ

ดังนั้น พนักงานสอบสวน ต้องมีการรวบรวมพยานบุคคลที่มีส่วนสำคัญของคดีโดยควรมีการเรียงลำดับความสำคัญของพยานบุคคลไม่ว่าพยานบุคคลฝ่ายผู้เสียหาย และพยานบุคคลฝ่ายผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกกล่าวหา พยานผู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์แยกเป็นหมวดหมู่โดยคำนึงถึงความสำคัญของพยานบุคคลที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่เกิดการกระทำผิดเพื่อสะดวกแก่การตรวจสอบว่าพยานบุคคลใดเป็นประจักษ์พยาน (Eyewitness) และพยานบุคคลใดเป็นพยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) หรือพยานบอกเล่า (Hearsay) การรวบรวมและการเรียงพยานบุคคลเรียงลำดับลงในสำนวนการสอบสวน โดยแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคลที่ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละฝ่ายเป็นลำดับชั้นตอนให้ชัดเจน โดยเฉพาะพยานบุคคลที่สำคัญนั้นต้องเป็นพยานบุคคลที่เป็นผู้ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง²⁵ อันเป็นการนำไปสู่การวินิจฉัยของพนักงานอัยการในการสั่งคดีว่าพยานปากใดมีความน่าเชื่อถือเพียงใด รู้เห็นเหตุการณ์จริงหรือไม่ประการใดหรือเป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น และสู่การวินิจฉัยของศาลในการตรวจสอบพยานบุคคลว่าได้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดการกระทำนั้นๆจริงหรือไม่ได้โดยสะดวก รวดเร็วไม่เป็นอุปสรรคต่อการตรวจสอบความจริง

(2) พยานเอกสาร²⁶ ได้แก่สรรพหนังสือที่ขีดเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร อ่านได้ ความ ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นเอกสารที่คู่ความได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญเอกสารเหล่านี้อาจเป็นหนังสือมหาชน หรือหนังสือเอกสารชน พยานเอกสารนี้ถือว่ามีส่วนสำคัญในคดีแพ่งมากกว่าคดีอาญา ในคดีอาญา ส่วนมากก็เกี่ยวกับเรื่องการปลอมหนังสือ

ในการสอบสวนคดีอาญา มีพยานเอกสารที่พนักงานสอบสวนได้จัดทำ บันทึก และรายละเอียดเกี่ยวกับการสอบสวนปากคำของพยานบุคคลทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นพยานของฝ่ายผู้เสียหาย หรือฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา และแม้กระทั่งพยานบุคคลที่มีใจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งก็คือพยานบุคคลที่ได้เห็น ได้รู้ ได้ยิน และได้ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น รวมทั้งพยานเอกสารที่มี

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2).

²⁶ โรงเรียนสอบสวนเวลากลางคืน. เล่มเดิม. หน้า 31.

รายละเอียดเกี่ยวกับพยานวัตถุที่ผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาได้ใช้หรือเพื่อใช้ในการประกอบกรกระทำผิด

พยานเอกสารนับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการวินิจฉัยคดีของพนักงานอัยการในการสั่งคดี และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เอกสารเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าสิ่งที่พยานบุคคลของแต่ละฝ่ายได้ถูกสอบสวนปากคำว่ายานบุคคลได้ให้การต่อพนักงานสอบสวนว่าตนเองได้เห็น ได้รู้ ได้ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเช่นใด และเป็นหลักประกันได้ว่าเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลในภายหน้า พยานบุคคลที่ได้ให้การไว้นั้นจะไม่กลับใจปฏิเสธหรือเบี่ยงเบนสิ่งที่ได้เคยให้การถึงเหตุการณ์นั้นๆ

ฉะนั้น พยานเอกสารจึงเป็นสิ่งสำคัญมากต่อสำนวนการสอบสวน และหากได้มีการแบ่งแยกประเภทของพยานเอกสารที่แต่ละฝ่ายได้ให้การไว้เป็นพยาน ย่อมเป็นการสะดวกแก่การตรวจสอบความจริง และเป็นที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของพยานบุคคลที่ได้ให้การแก่พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละคดี

(3) พยานวัตถุ²⁷ คือ สิ่งของใดๆ ที่คู่ความอ้างอิงให้ศาลตรวจดูเพื่อประโยชน์แก่คดีของตนเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพยานเอกสารแล้วจะเห็นได้ว่า เอกสารฉบับหนึ่งอาจเป็นพยานเอกสาร หรือพยานวัตถุก็ได้สุดแต่วัตถุประสงค์ของการอ้าง ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ศาลดูรูปลักษณะของเอกสารก็เป็นพยานวัตถุ นอกจากนี้ อสังหาริมทรัพย์หรือสถานที่ต่าง ๆ ก็เป็นพยานวัตถุได้

พยานวัตถุมีความสำคัญมากในคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่น ยาเสพติด หรือ ไม้ของกลางในคดี ปลอกกระสุนปืนบาดแผลที่ถูกทำร้าย สถานที่เกิดเหตุ

พยานวัตถุ²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 อนุ 18 ให้บทพิเคราะห์ศัพท์คำว่าสิ่งของไว้ว่า “หมายความถึงสังหาริมทรัพย์ใดซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอาญาได้ ให้รวมทั้งจดหมาย โทรเลข และเอกสารอื่น ๆ”

คำสั่งกรมตำรวจที่ 24/2478 ข้อ 40. วางระเบียบการรักษาของกลางไว้ว่า ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยการรักษาของกลางและวางระเบียบปฏิบัติไว้ว่า ในส่วนของส่วนตัวผู้ต้องหานั้น ถ้าผู้ต้องหายินยอมให้รักษาก็ให้รักษาไว้ตามระเบียบที่ปฏิบัติอยู่ ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมให้รักษาไว้ ก็ให้ชี้แจงให้ผู้ต้องหาทราบถึงประโยชน์ของการที่เจ้าพนักงานรักษาไว้ให้ผู้ต้องหา

²⁷ เข็มชัย ชุตินวงศ์. ก (2551). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 174.

²⁸ โรงเรียนสอบสวนเวลาดกลางคืน. แหล่งเดิม. หน้า 67-68.

ทราบ ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมอีกก็ไม่ต้องรักษาไว้ให้ลงรายงานประจำวันไว้ให้ปรากฏ แล้วให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

การที่ได้สิ่งของกลางอย่างหนึ่งอย่างใดมาประกอบการสอบสวนซึ่งเรียกว่า “พยานวัตถุ” นั้น พนักงานสอบสวนอาจได้มาจากการค้นตัวผู้ต้องหาหรือจากบุคคลอื่นที่ผู้ต้องหานำไปฝากไว้หรือจำหน่ายขายให้ หรือซุกซ่อนไว้ ณ ที่แห่งใด ๆ หรือผู้ต้องหาทิ้งไว้

ในคดีอาญาพยานวัตถุก็มีส่วนสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพยานบุคคล และพยานเอกสาร เนื่องจากในคดีอาญาบางประเภทความผิดสิ่งที่ใช้หรือได้ใช้ในการกระทำผิด ไม่ว่าจะเป็น อาวุธ และวัตถุต่างๆ ที่ประกอบการกระทำผิดจะต้องมีการทำบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งของนั้นๆ ที่เป็นพยานวัตถุลงในเอกสารอันเป็นเครื่องยืนยันประการหนึ่งว่า ผู้กระทำผิดได้ใช้หรือมีวัตถุไว้เพื่อใช้กระทำผิดเพื่อให้พนักงานอัยการได้บรรยายคำฟ้องว่าผู้กระทำผิดได้ใช้วัตถุสิ่งใดประกอบการกระทำเพื่อให้ศาลใช้ประกอบการลงโทษหนักขึ้นตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้บัญญัติโทษให้หนักขึ้นในกรณีที่มีหรือใช้วัตถุในการกระทำผิด

(4) พยานร่องรอยหรือพยานเทคนิค พยานร่องรอยอาจแบ่งได้เป็น 3 ชั้น²⁹

ชั้นที่ 1 เป็นพยานชนิดที่ทำให้ทราบความจริงได้ทันที เช่น ในคดีความผิดฐานกระทำอนาจาร ได้พบตัวผู้กระทำผิดในสถานที่เกิดเหตุนั่นเอง

ชั้นที่ 2 เป็นพยานชนิดที่ไม่ทำให้ทราบความจริงได้ทันที แต่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกระทำที่เกิดขึ้น เช่น เขาไปพบอาวุธที่ใช้ทำร้าย หรือของกลางที่ลักมาในบ้านของผู้ต้องหา

ชั้นที่ 3 เป็นพยานชนิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์โดยตรง เป็นแต่เพียงส่วนประกอบให้เห็นว่าน่าจะมีมูล เช่น ความประพฤติของผู้ต้องหาที่ทราบมาว่าเป็นคนเคยกระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง

(5) พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นการค้นหาพยานหลักฐานโดยการนำเทคนิคทางการแพทย์เข้ามามีส่วนช่วยในการค้นหาความจริงในทางคดี กรณีที่คดีมีความสลับซับซ้อนหรือมีความจำเป็นที่จะต้องทำการตรวจร่างกายของผู้เสียหายหรือผู้กระทำผิดโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ซึ่งเรียกว่า “นิติเวชวิทยา” (Medical Jurisprudence) โดยมีความชำนาญในการตรวจเลือด เนื้อเยื่อ ปัสสาวะ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรม หรือส่วนประกอบของร่างกาย และกฎหมายได้มีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 มาตรา 131/1 โดยเฉพาะวรรคแรกที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงาน

²⁹ โรงเรียนสอบสวนเวลาดกลางคืน. แหล่งเดิม. หน้า 31-32.

สอบสวนมีอำนาจทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ได้³⁰ โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ความจริงทางคดีโดยเฉพาะคดีที่มีความสำคัญหรือคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชนตามที่บัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 ที่ได้ให้อำนาจในการกระทำเช่นนั้นได้เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน

จะเห็นได้ว่า การรวบรวมข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานทั้งปวงในการดำเนิน กองพนักงานสอบสวนนี้ บทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้บัญญัติให้ พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ไม่ว่าจะรวบรวมพยานหลักฐานนี้จะก่อให้เกิด ผลในทางที่ดีหรือเป็นผลร้ายทั้งต่อผู้เสียหายหรือต่อผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม พนักงานสอบสวนก็ต้อง กระทำเนื่องจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่มีการแก้ไข เพิ่มเติมใหม่นี้ มิใช่ให้รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่จะพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของผู้ถูก กล่าวหาเพียงอย่างเดียวเช่นก่อนมีการแก้ไข แต่ให้รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ ของผู้ต้องหาทั้งในแง่ผลดีต่อผู้ต้องหาด้วยตามบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ ประกอบกับมาตรา 132 กฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา หรือ ตรวจค้นเพื่อพบสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ หรือยึดไว้ ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3) เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวม พยานหลักฐาน

ฉะนั้น บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ จึงเป็นการบัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนในการรวบรวมหลักฐานทุกชนิดทั้งผลดีและผลร้ายเข้าสู่สำนวนการสอบสวนที่ได้กระทำ ขึ้นในคดีต่างๆ เพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยของพนักงานอัยการและศาล

2) พฤติการณ์แวดล้อมทางคดี หรือพยานแวดล้อม³¹ นั้น หมายถึง พยานหลักฐานที่ มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริง ซึ่งมีได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นที่บ่งชี้ว่า ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เช่น คดีมีประเด็นพิพาทว่า ก. แหวง ข. ค. เป็นพยานที่เบิกความว่า เวลาเกิดเหตุเห็น ก. วิ่งผ่านไป มือถือมีดซึ่งมีโลหิตสด ๆ และได้ยินเสียง ร้องของ ข. ดังนี้ แม้ศาลจะเชื่อว่า ค. พูดจริง ก็ยังไม่อาจสรุปได้ทันทีว่า ก. แหวง ข. เพราะอาจมีความ เป็นไปได้แม้จะเป็นส่วนน้อยว่า ก. ถือมีดวิ่งมาในขณะนั้น โดย ก. ไม่ได้แหวง ข. ค. เป็นเพียงพยานที่

³⁰ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 30 ก. วันที่ 30 กุมภาพันธ์ 2551.

³¹ เข็มชัย ชูดวงศ์. ก เล่มเดิม. หน้า 9.

บ่งชี้ว่า ก. น่าจะเป็นคนแทง ข. เท่านั้น ศาลจะต้องพิจารณาพยานปากนี้ร่วมกับพยานอื่น ๆ ว่า เพียงพอหรือไม่ ที่จะสรุปว่า ก. แทะ ข.

การแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้ พิจารณาจากความใกล้ชิดของ ข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์กับประเด็นพิพาทในคดี กล่าวคือ ถ้าข้อเท็จจริงใกล้ชิดจนเป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาท พยานที่มุ่งสืบข้อเท็จจริงนั้นก็จะเป็นพยานโดยตรง แต่ถ้าข้อเท็จจริงมิได้เป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาท พยานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นก็จะเป็นพยานแวดล้อม เช่น พยานแวดล้อม กรณีคือพยานเหตุผลที่จะทำให้ศาลเชื่อว่าข้อเท็จจริงบางอย่างอยู่หรือไม่ ซึ่งจะต้องมีการใช้เหตุผล อนุมานเอาอีกต่อหนึ่ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 5462/2539)

3) การทำความเห็นทางคดี เมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนเสร็จ และได้รวบรวมพยานหลักฐาน เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ รวมทั้งพยานอื่นๆ ทุกชนิด เข้าสู่สำนวนการสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนผู้สอบสวนก็จะตรวจพิจารณาสำนวนนั้นอีกครั้งหนึ่งโดยรอบคอบ เพื่อจะมีความเห็นว่า พยานหลักฐานที่สอบสวนเสร็จสิ้นไปแล้วทุกประเด็นแห่งคดีนั้นพอฟังได้หรือไม่ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อหา ถ้าเห็นว่า โดยข้อเท็จจริงที่สอบสวนมาแล้วฟังได้ว่า ผู้ต้องหากระทำความผิดก็มีความเห็น “ควรสั่งฟ้อง” แต่ตรงกันข้าม หากตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนฟังไม่ได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็มีความเห็น “ควรสั่งไม่ฟ้อง”³²

ฉะนั้น ความเห็นในสำนวนการสอบสวนจึงควรประกอบด้วย³³

- (1) ผู้เสียหาย หาวอย่างไร (โดยย่อ)
- (2) ผู้ต้องหาให้การต่อสู้หรือรับสารภาพ (โดยย่อ)
- (3) พยานคนใดให้การอย่างไร (โดยย่อ)
- (4) เหตุผลในสำนวนควรเชื่อและมีมูลที่จะสั่งฟ้องผู้ต้องหาตามบทกฎหมายอะไร มาตราใด หรือหลักฐานไม่พอฟ้อง ควรสั่งไม่ฟ้อง

ในการที่จะสรุปผลของการสอบสวนว่า “ควรสั่งฟ้อง” หรือ “ควรสั่งไม่ฟ้อง” นั้น พนักงานสอบสวนต้องทำบันทึกโดยย่อว่า ข้อเท็จจริงในท้องสำนวนทั้งหมดมีอะไร อาศัย

³¹ แวว ยอดพยุง. (2515). คู่มือสอบสวน : อำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ. (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). หน้า 479.

³² โรงเรียนสอบสวนเวลากลางคืน. เล่มเดิม. หน้า 202.

³³ แวว ยอดพยุง. เล่มเดิม. หน้า 479.

ข้อเท็จจริงอะไรในสำนวนการสอบสวน และที่เห็น “ควรสั่งไม่ฟ้อง” ก็ต้องแสดงข้อวินิจฉัยของตน ให้ปรากฏเช่นเดียวกันว่า ควรสั่งไม่ฟ้องเพราะอะไร และโดยอาศัยข้อเท็จจริงอันใด³⁴

ดังนั้น สำนวนการสอบสวนในคดีอาญานั้น องค์ประกอบอันเป็นส่วนสำคัญมีอยู่ 3 ประการ กล่าวคือ ตามที่กล่าวในเบื้องต้น นับว่าครอบคลุมข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้มีการรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเป็นระบบและนำเข้าสู่สำนวนการสอบสวน และได้มีการดำเนินการขั้นตอนสุดท้ายของพนักงานสอบสวนก็คือการปิดสำนวน โดยการทำความเห็นทางคดีของพนักงานสอบสวนว่าเป็นไปในทิศทางใด เห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาด้วยเหตุผลใด หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาด้วยเหตุผลใดในทางคดีจากพยานหลักฐานทุกชนิดที่ได้รวบรวมในสำนวนการสอบสวน

เห็นได้ว่า องค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ที่อยู่ในสารบบของสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ได้กระทำไว้มีความสำคัญเพียงใดในระบบชั้นสอบสวน ชั้นการฟ้องร้อง ชั้นการพิจารณาคดี และองค์รวมของระบบการตรวจสอบของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ

2.2.2 การรวบรวมสำนวนการสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนตามหลักการสอบสวน หรือระเบียบ หรือข้อบังคับ รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ จนเสร็จสิ้นแล้วตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดียังมีระเบียบที่พนักงานสอบสวนต้องพึงปฏิบัติด้วยในลักษณะ 8 เรื่องการสอบสวน ข้อ 272 กำหนดว่า “เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ให้รวบรวมบันทึกและเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนรวมเข้าสำนวนไว้ ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมไว้ด้วย³⁵

เห็นได้ว่า ระเบียบ หรือข้อบังคับของกรมตำรวจเกี่ยวกับการทำคดีของพนักงานสอบสวนนั้น ได้กำหนดไว้โดยอิงกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 139 ที่บัญญัติว่า

“ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการสอบสวนตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการสอบสวน และให้เอาบันทึกเอกสารอื่นซึ่งได้มา อีกทั้งบันทึกและเอกสารทั้งหลายซึ่งเจ้าพนักงานอื่นผู้สอบสวนคดีเดียวกันนั้นส่งมารวมเข้าสำนวนไว้

เอกสารที่อื่นเป็นพยานให้รวมเข้าสำนวน ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมเข้าสำนวนไว้”

นอกจากการมีบัญญัติเกี่ยวกับการรวมสำนวนคดีไว้ตามระเบียบหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้แล้ว การรวมสำนวนคดีนั้นมิ้นกวิชาการได้ให้คำนิยามไว้บ้างดังนี้

³⁵ ครุฑ โสคติพันธุ์. (2524). ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ฉบับมาตรฐาน เล่ม 1. หน้า 475.

การรวมสำนวน คือการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่สอบสวนเข้าเป็นสำนวนความตามบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 139 คือความที่บัญญัติว่า การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นสำนวนคดีนั้นให้เอาบันทึก และเอกสารวัตถุพยานทั้งหลายซึ่งเจ้าพนักงานอื่นผู้สอบสวนคดีเดียวกันนั้นส่งมารวมเข้าสำนวนไว้³⁶

การรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดที่สอบสวนอาจเรียกได้ว่าเป็น การปิดสำนวนการสอบสวนนั่นเอง³⁷

นอกจากนี้ การรวบรวมสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนอันเกี่ยวกับคดีที่ได้กระทำแล้ว พนักงานสอบสวนยังต้องปฏิบัติตามระเบียบ หรือข้อบังคับตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีตามข้อ 273 ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการรวบรวมสำนวนการสอบสวนก่อนที่จะนำมาประกอบสำนวนเพื่อสรุปคดีและการทำความเห็นต่อไป

ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า³⁸ ข้อ 273 เมื่อรวมบันทึกต่างๆ ในสำนวนเสร็จแล้ว ให้ทำรายงานการสอบสวนคดีหน้าสำนวนตามแบบพิมพ์ท้ายระเบียบนี้ รายงานการสอบสวนนี้จะต้องเอาออกมาจากที่มีปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน และจำเป็นต้องกล่าวตามหัวข้อต่อไปนี้ :

- 1) วัน เวลา ตำบลที่เกิดเหตุ
- 2) ข้อกล่าวหาอันเป็นมูลเหตุให้เกิดความผิด
- 3) คำผู้ต้องหา (ถ้ามี)
- 4) คำพยาน (ว่าตามลำดับประจักษ์พยาน พยานแวดล้อมของแต่ละฝ่าย)
- 5) เหตุผลที่พนักงานสอบสวนหยิบยกขึ้นอ้าง ควรเชื่อไม่เชื่อเพราะเหตุผลกลใด รวมทั้งเหตุผลในการอ้างให้ฟ้องหรือไม่ฟ้องตามบทกฎหมายใด หรือมีความเห็นของการสอบสวนไว้ก่อน
- 6) ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนท้องที่ หรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้ลงนามรับผิดชอบในรายงานการสอบสวน ตลอดจนลงนามในหนังสือส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ
- 7) ถ้าคดีใด ในสำนวนการสอบสวนปรากฏกรณีดังต่อไปนี้ เช่น
 - (1) มีใบแดงแจ้งโทษของผู้ต้องหา เข้าหลักเกณฑ์ที่จะฟ้องคดีขอให้เพิ่มโทษฐานไม่เจ็ดหลาย หรือโทษกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย อันควรเพิ่มโทษหรือกักกัน
 - (2) ผู้ต้องหาหลายคน ให้กล่าวไว้ให้ชัดแจ้ง ว่าคดีอื่นดำเนินไป ณ ศาลใด เพื่ออัยการจะได้แถลงต่อศาลได้สะดวก

³⁶ แวว ยอดพยุง. เล่มเดิม. หน้า 477.

³⁷ แหล่งเดิม. หน้า 475.

³⁸ ดร.ณ โสทธิพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 475-476.

(3) ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุม โดยคำสั่งศาลอยู่แล้ว ให้กล่าวไว้ให้ชัดว่าถูกควบคุมแต่เมื่อใด ครอบคลุมเมื่อใด

(4) ในกรณีที่มีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่ปล่อยชั่วคราว เช่น จะหลบหนี หรืออาจจะไปก่ออันตรายแก่พยาน หรือจะไปทำให้คดีเสียหาย ให้เขียนบรรยายเหตุผลในสำนวนเพื่ออัยการทราบจะได้อาศัยเหตุผลนั้นแสดงคัดค้านต่อศาล

(5) ผู้ต้องหาเป็นคนต่างด้าว และเข้าหลักเกณฑ์เนรเทศ ให้เขียนไว้ให้อัยการทราบว่าได้เสนอขอเนรเทศไปทางหนึ่งแล้วด้วย

(6) ถ้ามีของกลางก็ต้องให้ปรากฏในสำนวนว่า เก็บรักษาไว้ หรือส่งอัยการพร้อมด้วยสำนวน หรือได้คืนให้ใครไปเพราะเหตุใด

(7) ในคดีที่จะต้องให้สินบนรางวัล ก็ให้กล่าวไว้ด้วยว่า ควรขอสินบนรางวัลให้แก่ผู้ใดตามกฎหมายใด เป็นจำนวนเท่าใด

(8) คดีที่เทศบาลได้รับมอบเป็นเจ้าหน้าที่อนุวรรตนาการตามกฎหมาย ให้เขียนได้ไว้ด้วยว่า “เหตุเกิดในเขตเทศบาล” เพื่ออัยการจะได้กล่าวในฟ้อง
ดังนั้นจึงให้เขียนเหตุผลนั้นๆ ลงในท้ายรายงานด้วย

จากความดังกล่าวข้างต้นนั้น การที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำรายงานการสอบสวนติดหน้าสำนวนคดีนั้น โดยสรุปแล้วรายงานการสอบสวน ก็คือ³⁹

การรวบรวมเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้จากการให้การของผู้กล่าวหา, ผู้ต้องหา, พยาน นำมาประมวลเป็นเรื่องกล่าวถึงข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน เพื่อสรุปเสนอผู้ตรวจสำนวนได้ทราบถึงพฤติการณ์ ข้อกล่าวหา และพยานหลักฐานในคดีนั้น โดยการย่อคำให้การของผู้กล่าวหา, ผู้ต้องหา หรือพยาน (ถ้ามี) ไว้ในรายงานการสอบสวนโดยย่อแต่ประเด็นสำคัญ แล้วนำประเด็นที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นมาเป็นหลักฐานยกขึ้นอ้างเป็นเหตุผลในการที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา การย่อคำให้การลงในรายงานการสอบสวน จะต้องเป็นข้อความที่ได้มาจากคำให้การของผู้กล่าวหา, ผู้ต้องหา, พยาน ที่ได้สอบสวนไว้แล้วนั่นเอง อย่างนำเอาข้อความอื่นที่มีได้ปรากฏอยู่ในคำให้การผู้กล่าวหา, ผู้ต้องหา หรือพยาน มาลงไว้ในรายงานการสอบสวนเป็นอันขาด จะทำให้ข้อเท็จจริงในรายงานการสอบสวน ไม่ตรงกับที่ได้ทำการสอบสวนไว้

³⁹ ประวิตร หุตางกูร. แนวทางการสอบสวน ตัวอย่างสำนวนการสอบสวนคดีอาญา และระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งและการปฏิบัติบางอย่างที่พนักงานสอบสวนควรรู้และปฏิบัติ. หน้า 49.

จะเห็นได้ว่าข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการรวบรวมสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ได้กระทำไปตามหน้าที่แล้ว พนักงานสอบสวนยังต้องทำความเข้าใจทางคดี หรือเรียกอีกอย่างว่าการรวบรวมสำนวนการสอบสวนประกอบด้วยความเห็น กล่าวคือ

หลักฐานทางคดีและการทำความเข้าใจทางคดีของพนักงานสอบสวนให้สรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นในทางคดีของพนักงานสอบสวนว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อเพราะเหตุผลอย่างไร รวมทั้งเหตุผลในการอ้างควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องเพราะเหตุใด โดยความเห็นนั้นให้อ้างทั้งข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย (บทกฎหมายและมาตราที่ยกขึ้นปรับ) ประกอบด้วย และวินิจฉัยไปตามเหตุและผลที่ควรจะเป็น แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้⁴⁰

ส่วนที่ 1 เป็นย่อหน้าที่ย่อข้อเท็จจริงทั้งหมด เริ่มจากข้อความว่าคดีนี้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ข้อเท็จจริงฟังได้ความว่า... จากนั้นย่อข้อเท็จจริงตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดเรียงตามลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ โดยให้ปรากฏ วัน เดือน ปี เวลา และตำบลที่เกิดเหตุ (ถ้ากระทำผิดวัน เดือน ปี เวลาและสถานที่เดียว ให้ระบุว่าตามวัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุ) อาการกิริยาของผู้กระทำผิดนั้นหรือแต่ละคนเป็นอย่างไร ทำอย่างไร ตลอดจนพฤติการณ์นั้นๆ ข้อเท็จจริงนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากคำให้การผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา และพยาน ซึ่งแต่ละคนอาจจะให้ข้อเท็จจริงคนละตอนแล้วนำมาผสมผสานเชื่อมโยงเป็นข้อเท็จจริงต่อเนื่องกัน ซึ่งถ้าได้อ่านข้อเท็จจริงนี้แล้ว สามารถเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในคดีนั้นได้ทั้งหมด

ส่วนที่ 2 เป็นย่อหน้าที่พิเคราะห์ถึงพยานหลักฐานทางคดี ว่ามีพยานหลักฐานใด (พยานบุคคล วัตถุพยาน หรือพยานเอกสาร) ยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ เพียงใด ถ้ามีระบุให้ชัดเจน ผู้ต้องหาให้การว่าอย่างไร รับสารภาพหรือต่อสู้คดีอย่างไร มีเหตุผลน่าฟังหรือไม่ เช่นหลักฐานทางคดีมีผู้กล่าวหาและพยานยืนยันว่าค้นพบของกลางจากในตัวผู้ต้องหาและผู้ต้องหารับว่าของกลางเป็นของผู้ต้องหาซึ่งมีไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตจริง

ส่วนที่ 3 ทางคดีมีพยานหลักฐานในการสั่งคดีว่าพอฟ้องหรือไม่พอฟ้องผู้ต้องหา เหตุผลที่พนักงานสอบสวนหยิบยกขึ้นอ้าง ควรเชื่อไม่เชื่อเพราะเหตุผลอย่างไร ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย รวมทั้งเหตุผลในการอ้างให้ฟ้องหรือไม่ฟ้องในความผิดฐานใด (ตามที่ได้แจ้งให้ผู้ต้องหารายในบันทึกคำให้การผู้ต้องหา) ตามบทกฎหมายใด ถ้าบทกฎหมายใดมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้อ้างบทกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมให้ครบถ้วน จากนั้นจึงระบุว่าเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามตัวบทกฎหมายที่อ้างถึงดังกล่าวข้างต้น

⁴⁰ กองวิชาการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2543). รวมคำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และหนังสือในการสอบสวนคดีอาญา. หน้า 38.

ถ้าเป็นคดีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ให้ระบุว่าพฤติการณ์และการกระทำของคนร้ายเป็นความผิดฐานใด ตามบทกฎหมาย (ถ้าบทกฎหมายได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้อ่างบทกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมให้ครบถ้วน) จากนั้นระบุว่าได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนตลอดมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว แต่ยังไม่ทราบว่าเป็นใคร ในชั้นนี้เห็นควรงดการสอบสวนหรือควรให้งดการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 (1) วรรคแรกหรือวรรคสองแล้วแต่กรณี

ส่วนที่ 4 ผู้เขียนจะไม่บอกกล่าวซ้ำอีก ดูรายละเอียดในหัวข้อ 2.2.1 ซึ่งได้กล่าวไว้ในส่วนของระเบียบ หรือข้อบังคับของพนักงานสอบสวนตาม ข้อ 273 (7) แล้ว

2.2.3 การสรุปสำนวนการสอบสวน

ภายหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนผู้เกี่ยวข้องในคดีตาม 2.1.1 และได้ทำการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีนั้นๆ รวมทั้งรวบรวมสำนวนการสอบสวนจนแล้วเสร็จตาม 2.2.1 ดังที่กล่าวมาแล้ว หน้าที่ประการสุดท้ายที่พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการหลังจากได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ และสรุปสำนวนมีความเห็นเสนอผู้บังคับบัญชาหรือพนักงานอัยการดำเนินการ นอกจากมีข้อบังคับตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีตาม ข้อ 273 แล้ว ยังมีคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 753/2541 วันที่ 8 พฤษภาคม 2541 ได้วางแนวทางปฏิบัติการเรียงลำดับเอกสาร การให้หมายเลข การลงชื่อในสำนวนการสอบสวน และการรวบรวมสำนวนการสอบสวนประกอบด้วยความเห็นเพื่อให้การทำสำนวนการสอบสวนดำเนินไปโดยถูกต้องสมบูรณ์และเป็นแนวทางเดียวกันเมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ให้รวบรวมบันทึกและเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนรวมเข้าสำนวนไว้ ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมไว้ด้วย โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในการเรียงเรียงเอกสารในสำนวนดังนี้⁴¹

เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายที่ได้ดำเนินการมาเพื่อสรุปสำนวนการสอบสวน ซึ่งหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องกระทำคือการทำความเห็นทางคดีว่ามีความเห็นอย่างไรเพื่อเสนอต่อผู้บังคับบัญชา หรือพนักงานอัยการต่อไปนั้น การเสนอความเห็นทางคดีของพนักงานสอบสวนมี 3 อย่างคือ⁴²

- 1) งด หรือควรงดการสอบสวน (คดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด)
 - 2) ควรสั่งฟ้อง
- } (คดีปรากฏตัวผู้กระทำความผิด)

⁴¹ สมพร พรหมพิตร, ครุฑ โสคติพันธ์ และ โคม วิศิษฐ์สรอรรถ. (2543). คู่มือทำสำนวนการสอบสวน. หน้า 71-75.

⁴² แวว ขอดพุง. เล่มเดิม. หน้า 478.

3) ควรสั่งไม่ฟ้อง

แล้วส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

การที่พนักงานสอบสวนยุติการสอบสวน และมีความเห็นดังกล่าวแล้วนี้คือการปิดสำนวนการสอบสวน เมื่อปิดสำนวนการสอบสวนแล้วก็เป็นที่อันรู้ได้ว่า พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ หรือให้งด หรือเห็นควรงดการสอบสวน

จะเห็นได้ว่าในการทำความเข้าใจทางคดีของพนักงานสอบสวนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มีเพียง 3 ประการ ที่พนักงานสอบสวนพึงต้องปฏิบัติในการสรุปสำนวนทางคดี และจะเสนอความเห็นเป็นประการอื่นไม่อาจกระทำได้ ในการทำความเข้าใจของพนักงานสอบสวนมีรายละเอียดพอสังเขปได้ดังนี้

1) ความเห็นของพนักงานสอบสวน⁴³

(1) เห็นควรสั่งฟ้อง และ ควรสั่งไม่ฟ้อง

เมื่อได้รวบรวมหลักฐานทั้งหลายเข้าสำนวนหมดแล้ว พนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนผู้สอบสวนก็จะตรวจพิจารณาสำนวนนั้นอีกครั้งหนึ่ง โดยรอบคอบ เพื่อจะมีความเห็นว่า พยานหลักฐานที่สอบสวนเสร็จสิ้นไปแล้วทุกประเด็นแห่งคดีนั้นพอฟ้องได้หรือไม่ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อหา “ควรสั่งฟ้อง” แต่ตรงกันข้ามหากตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนฟังไม่ได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็มีความเห็น “ควรสั่งไม่ฟ้อง”

ในการที่จะสรุปผลของการสอบสวนว่า “ควรสั่งฟ้อง” หรือ “ควรสั่งไม่ฟ้อง” นั้น พนักงานสอบสวนต้องทำบันทึกโดยย่อว่า ข้อเท็จจริงในท้องสำนวนทั้งหมดมีอะไรบ้าง แล้วแสดงข้อวินิจฉัยของตนให้ปรากฏไว้ด้วยว่า ที่เห็นควรสั่งฟ้องนั้นเพราะอะไรอาศัยข้อเท็จจริงอะไรในสำนวนการสอบสวน และที่เห็น “ควรสั่งไม่ฟ้อง” ก็ต้องแสดงข้อวินิจฉัยของตนให้ปรากฏเช่นเดียวกันว่า ควรสั่งไม่ฟ้องเพราะอะไร และโดยอาศัยข้อเท็จจริงอันใด เมื่อได้ทำความเข้าใจดังกล่าวเสร็จแล้วให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยความเห็นนั้นไปยังพนักงานอัยการ กรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้องให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสำนวนการสอบสวนด้วย

ผู้มีอำนาจ และหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล คือ พนักงานอัยการ ฉะนั้น เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว พนักงานสอบสวนจึงมีความเห็นได้แต่เพียงว่า ควรสั่งฟ้อง หรือควรสั่งไม่ฟ้องเท่านั้น ซึ่งแสดงว่า ความเห็นของพนักงานสอบสวนยังไม่ยุติ และไม่ผูกมัดความเห็นของพนักงานอัยการ กล่าวคือ พนักงานอัยการอาจมีความเห็นไม่ตรงกับความเห็นของพนักงานสอบสวนก็ได้ และแม้จะได้ทำสำนวนส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยความเห็น “ควรสั่งฟ้อง” หรือ “ควรสั่งไม่ฟ้อง” แล้ว หน้าที่การสอบสวนของพนักงานสอบสวนยังหาได้ยุติลงไม่ พนักงานอัยการยังมีอำนาจ

⁴³ แหล่งเดิม. หน้า 479.

สั่งพนักงานสอบสวน ให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นที่พนักงานอัยการเห็นสมควรสอบสวนได้อีก

(2) เห็นควรงดการสอบสวน หรือสั่งงดการสอบสวน

ได้ศึกษาแต่ต้นแล้วว่า การสอบสวนคดีอาญานั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่า ความผิดอาญาได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ ถ้าเกิดขึ้นจริง ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ทั้งนี้เมื่อได้ความว่า มีความผิดอาญาเกิดขึ้นจริง และรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว จะได้ดำเนินการต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเอาตัวผู้ต้องหาไปฟ้องต่อศาลให้ศาลได้พิจารณา และพิพากษาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายต่อไป

โดยวัตถุประสงค์ของการสอบสวนคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และวัตถุประสงค์แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังกล่าวแล้ว การสอบสวนจึงเป็นอำนาจ และหน้าที่โดยตรงของพนักงานสอบสวนจึงต้องสอบสวนคดีอาญาทุกเรื่อง ไป เว้นแต่ คดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวที่ผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ตามกฎหมาย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121) ฉะนั้นการสอบสวนจะต้องกระทำทันทีที่ความผิดอาญาซึ่งมิใช่ความผิดต่อส่วนตัวเกิดขึ้น ไม่ต้องรอให้มีการร้องทุกข์ หรือการกล่าวโทษเสียก่อน ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122 เพราะย่อมจะจัดให้มีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษได้ในภายหลัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 125 และเพราะการสอบสวนเพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด ฉะนั้นการสอบสวนจะต้องกระทำแม้ยังไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด ดังนี้ สรุปได้ว่า เมื่อรู้ว่ามี ความผิดอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนทันทีเพื่อให้แน่นอนว่า ความผิดอาญาได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ ซึ่งในชั้นนี้อาจจะยังไม่รู้ว่า ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อได้ความว่า ได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริง ก็ต้องสอบสวนต่อไปว่า ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดอาญาที่เกิดขึ้นนั้น แต่พนักงานสอบสวนจะไม่สอบสวนต่อไป ถ้าปรากฏว่า ความผิดอาญานั้นเป็นความผิดต่อส่วนตัว และไม่มี การร้องทุกข์ตามกฎหมาย

เมื่อพนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวน ทั้งๆ ที่ยังไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด ถ้าในที่สุดการสอบสวนได้ความว่า มีการกระทำความผิดอาญาจริง แต่ไม่อาจรู้ได้ว่า ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดอาญานั้น ดังนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องปิดสำนวนการสอบสวน คือ ยุติการสอบสวนแต่จะยุติการสอบสวน โดยพลการมิได้ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับความเห็น “**ควรงดการสอบสวน**” หรือคำสั่ง “**ให้งดการสอบสวน**” เพราะการสอบสวนไม่มีทางจะรู้ได้ว่า ผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อส่งสำนวนไปเช่นนั้นแล้ว พนักงานสอบสวนต้องรอฟังพนักงานอัยการต่อไป ถ้าพนักงานอัยการเห็นด้วยกับความเห็นของพนักงานสอบสวนก็จะสั่งลงมาว่า “**งดการสอบสวน**” พนักงานสอบสวนก็หยุดทำการสอบสวนได้ ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นด้วยกับความเห็นของ

พนักงานสอบสวนก็จะสั่งลงมาว่า “ให้สอบสวนต่อไป” เช่นนี้ พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนต่อไปจะหยุดไม่ได้

สำหรับคดีที่มีคำสั่ง “งดการสอบสวน” แล้วนั้น มิได้ห้ามพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไปโดยเด็ดขาด ถ้ามีผู้แจ้งว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดในคดีที่งดการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องสอบสวน ถ้าในตอนนั้นรู้ตัวผู้กระทำความผิดก็ต้องดำเนินการให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาสอบสวน โดยออกหมายจับ จับได้แล้วก็สอบสวนผู้ต้องหา เมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนการสอบสวนตอนหลังนี้ไปยังพนักงานอัยการอีก และตอนนั้นรู้ตัวผู้ต้องหา หรือผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนต้องมีความเห็นไปกับสำนวนการสอบสวนด้วยว่า ควรสั่งฟ้อง หรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในกรณีที่เห็นควรสั่งฟ้อง ถ้าได้ตัวผู้ต้องหามาแล้วต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสำนวนการสอบสวนด้วย

จากวัตถุประสงค์ของการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า สอบสวนเพื่อรู้ถึงการกระทำความผิดอาญา และเพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิดที่อธิบายมาแล้วแม้จะโดยข้อความที่ซ้ำกันในหลายตอนก็เพื่อจะเน้นความ 2 ข้อ คือ

ข้อ 1. คำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 และ 127 ที่ว่าต้องให้ปรากฏชื่อ หรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดนั้น ถ้าไม่รู้ชื่อ หรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดก็ไม่ต้องแจ้ง เพราะผู้เสียหาย หรือบุคคลใดๆ อาจไม่เห็นตัวผู้กระทำความผิด จึงไม่รู้ว่าใครกระทำความผิด หรือคนกระทำความผิดรูปร่างอย่างไร จึงยอมแจ้งในคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษไม่ได้ ซึ่งเรื่องนี้ กฎหมายก็บัญญัติไว้เพียงว่า ให้บอกชื่อ หรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้ หมายความว่า รู้เท่าไร บอกเท่านั้น ไม่รู้ก็ไม่ต้องบอก คำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษที่ไม่ปรากฏชื่อ หรือรูปพรรณของผู้กระทำความผิดจึงเป็นคำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษที่ถูกต้องใช้ได้ตามกฎหมาย

ข้อ 2. ไม่มีเหตุสมควรใดๆ เลยที่พนักงานสอบสวนจะอ้างความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122 ขึ้นเป็นเหตุเพื่อไม่ทำการสอบสวนคดีอาญา เว้นแต่คดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวที่ผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ตามกฎหมาย

2) นอกจากอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการที่จะเห็นว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง หรืองดการสอบสวนนี้แล้วยังมีรายละเอียดที่พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ซึ่งการปฏิบัติเกี่ยวแก่คดีคือ

การปฏิบัติเกี่ยวแก่คดีสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง หรืองดการสอบสวน ให้ปฏิบัติดังนี้⁴⁴

⁴⁴ พัทนะ ไชยเศรษฐ. (2528). หลักการสอบสวนคดีอาญา : สำหรับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ. หน้า 173-274.

(1) ถ้าไม่รู้ตัวผู้กระทําผิด และความผิดนั้นมียศตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ให้ส่งผลการสอบสวนและบันทึกเหตุนั้นไว้ แล้วส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ ถ้าอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 3 ปี ให้แสดงความเห็นควรลงผลการสอบสวน หรือความเห็นที่สั่งให้ส่งผลการสอบสวนแล้วแต่กรณี แล้วส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

(2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทําผิดแต่

ก. เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ ได้ความตามทางสอบสวนอย่างไร ให้ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมกับสำนวนเช่นกัน

ในกรณีเช่นนี้ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่าควรสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรมาแล้ว ก็ต้องยุติการสอบสวนในคดีนั้น แต่ให้เจ้าพนักงานสอบสวนพึงเข้าใจว่า คดีชนิดนี้จะทอดทิ้งหาได้ไม่ ถ้าการสืบสวนต่อมาได้พยานหลักฐานใหม่นอกจากที่ได้ทำการสอบสวนไว้เดิมแล้ว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจหยิบยกคดีนั้นขึ้นมาสอบสวนพยานหลักฐานที่ได้ใหม่ ถ้ามีหลักฐานพอจะดำเนินคดีนั้นๆ ตามแต่กรณีได้ต่อไป

ถ้าคดีใดพนักงานอัยการไม่สั่งคดี เป็นแต่สั่งให้พนักงานสอบสวนสอบข้อความอื่นใดอีกพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตาม แล้วส่งผลการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องก็จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา มา เว้นแต่คดีที่ผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ ก็ตกเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

ข. ผู้กระทําผิดถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก พนักงานสอบสวนก็ต้องทำความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการ พร้อมด้วยสำนวนเช่นเดียวกัน ในกรณีเช่นนี้ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งฟ้องก็ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปพร้อมกับสำนวนด้วย เว้นแต่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่โดยคำสั่งศาล

สำหรับในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็ให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นเท่านั้น ส่วนผู้ต้องหานั้นพนักงานสอบสวนมีอำนาจ

- ปล่อย หรือ

- ปล่อยชั่วคราว

ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ (โดยคำสั่งศาล) พนักงานสอบสวนจะขอให้ศาลปล่อย หรือขอให้พนักงานอัยการขอให้ศาลปล่อยก็ได้

ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการตามขั้นตอน ระเบียบ คำสั่ง ของกรมตำรวจเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ อย่างครบถ้วน กระบวนการ และสรุปผลประกอบความเห็นของการสอบสวนนั้นแล้ว ยังต้องเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานที่ได้ดำเนินการมาทั้งหลายทั้งปวงต่อผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นหัวหน้าพนักงาน

สอบสวนของท้องถิ่นหรือผู้รักษาการแทน เป็นผู้ลงนามรับผิดชอบในรายงานการสอบสวน ตลอดจน รายงานในหนังสือส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ อันเป็นขั้นตอนการตรวจสอบการ สอบสวนของพนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวนคดีอีกขั้นตอนหนึ่งในองค์กรเดียวกันก่อนมีการส่ง สำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป

จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการสอบสวนและสำนวนการสอบสวน ในทางคดีของพนักงานสอบสวนมีข้อปฏิบัติ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของกรมตำรวจ (สำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ) รวมทั้งบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 2 การ สอบสวน หมวด 1 การสอบสวนสามัญ ซึ่งนับตั้งแต่เริ่มทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน ต่างๆ เข้าสู่สำนวนการสอบสวน เพื่อดำเนินการปิดสำนวนการสอบสวนหาข้อสรุปสำนวนการ สอบสวนและพร้อมทั้งทำความเข้าใจในทางคดีเกี่ยวกับการสอบสวนเพื่อเสนอต่อพนักงานอัยการใน การสั่งคดี

ผู้เขียนเห็นว่า หากพนักงานสอบสวนได้มีการปฏิบัติตามข้อบังคับ หรือระเบียบ คำสั่ง ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และบทบัญญัติของกฎหมายแล้ว การทำการสอบสวนและการทำ สำนวนการสอบสวนย่อมมีความรัดกุมเป็นระเบียบ อีกทั้งการจัดเก็บเอกสารเป็นหมวดหมู่เรียง ตามลำดับ ย่อมง่ายต่อการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ต้นว่าถูกต้อง หรือไม่ประการใด ความผิดพลาด หรือบกพร่องย่อมไม่เกิดขึ้น หรืออาจเกิดขึ้นได้น้อย อีกทั้งยัง ต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชาอีกขั้นตอนหนึ่ง และเป็นการง่ายต่อการสั่งคดีของ พนักงานอัยการที่จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลอันเป็นกระบวนการของกฎหมาย

เมื่อคดีได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลย่อมสามารถตรวจสอบความถูกต้องใน รายละเอียดของคดี พยานหลักฐานต่างๆ ข้อเท็จจริง รวมทั้งข้อกฎหมายในสำนวนการสอบสวนเพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงได้ง่ายขึ้น การพิจารณาคดีของศาลย่อมกระทำได้รวดเร็วและเป็น ธรรมต่อทั้งฝ่ายผู้เสียหาย หรือ โจทก์ และจำเลย อันเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาอีกประการหนึ่ง

บทที่ 3

การสอบสวนและจำนวนการสอบสวนตามกฎหมายต่างประเทศ

การสอบสวนนั้น นอกจากประเทศไทยแล้วในต่างประเทศก็มีลักษณะ และวิธีการสอบสวนและจำนวนของการสอบสวนคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันบ้างตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกันไป เนื่องจากประเทศไทยใช้กฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ตามแบบอย่างประเทศแถบภาคพื้นยุโรป ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้มีการนำลักษณะและวิธีการสอบสวนมาจากประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปมาเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน เบลเยียม เป็นต้น ในการสอบสวนคดีต่างๆ โดยปกติเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายตำรวจ แต่บางประเทศก็ให้อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนแก่พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนด้วยเช่นกัน อย่างเช่น¹ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน อัยการเป็นผู้รับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ เมื่อรับไว้แล้วจะทำการสอบสวนเอง หรือให้ตำรวจฝ่ายคดีสอบสวนให้ก็ได้

โดยเฉพาะการสอบสวนนั้น ในบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ กรีซ ออสเตรเลีย มีการสอบสวนเป็น 2 ชั้น²

ชั้นแรก เป็นอำนาจของตำรวจและอัยการ

ชั้นสอง เป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ

จะเห็นได้ว่า การสอบสวนในต่างประเทศจะมีวิธีการแตกต่างกันไป โดยเฉพาะฝรั่งเศส นอกจากพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับตำรวจแล้ว ผู้พิพากษาสอบสวนก็มีอำนาจดำเนินการสอบสวนด้วยเช่นกัน ซึ่งก็เป็นไปตามบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสนั่นเอง

3.1 ประเทศฝรั่งเศส

เป็นที่ทราบกันดีว่า ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบการไต่สวนหาความจริงที่ศาล อัยการ ตำรวจ และทนายความ ทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหา

¹ โกเมน ภัทรภิรมย์ ก (2512). งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม. หน้า 487-488.

² แหล่งเดิม.

ความจริงการดำเนินคดีอาญาจะเริ่มต้นจากตำรวจ โดยตำรวจจะทำหน้าที่สอบสวนและรวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดและตัวผู้กระทำผิด รายงานต่างๆ เกี่ยวกับคดี รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติการกระทำผิดและภูมิหลังของจำเลยเพื่อเสนออัยการ โดยอัยการจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินคดีกับจำเลยหรือไม่ หากเห็นควรดำเนินคดีก็จะจัดทำคำฟ้องและตั้งข้อหาพร้อมทำสำนวนสอบสวนทั้งหมดยื่นต่อศาล โดยในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ศาลจะทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในคดี (Active) ร่วมกับอัยการและทนายของจำเลย³

ในการสอบสวน พนักงานสอบสวนของประเทศฝรั่งเศสจะไม่สอบสวนผู้ใดในฐานะผู้ต้องหาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานแน่นอนว่าผู้นั้นได้เป็นผู้กระทำผิดจริง⁴

3.1.1 การสอบสวนคดีอาญา

ประเทศฝรั่งเศส เป็นประเทศที่ให้อำนาจสอบสวนคดีอาญากับอำนาจฟ้องคดีอาญารวมกัน กล่าวคือ อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ และอัยการเป็นพนักงานสอบสวนด้วย อัยการแห่งสาธารณรัฐอาจดำเนินการด้วยตนเองหรือให้มีการดำเนินการสืบสวนสอบสวนทุกเรื่องที่เป็นในการแสวงหาพยานหลักฐานและการฟ้องคดีอาญา ในการนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิพิเศษแก่อัยการแห่งสาธารณรัฐ โดยกำหนดให้มีฐานะเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี รวมทั้งการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี⁵ ประเทศฝรั่งเศสได้แยกกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอน เช่นเดียวกับประเทศต่างๆ กล่าวคือขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา และขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา และในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญานั้นมีองค์กรที่เกี่ยวข้อง 3 องค์กร คือ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการและผู้พิพากษาสอบสวน ทั้งนี้เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญา แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้⁷

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 267, 268, 319, 327 และ 405 บัญญัติให้อำนาจศาลมีดุลพินิจที่จะใช้วิธีการใดๆ ที่ศาลเห็นสมควร (eclaircissement) ได้ ดู พัฒนาการ พังทลหลาย และ กุลพล พลวัน. (2522, ธันวาคม). “วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ, 2. หน้า 47. ใน พรธิดา เอี่ยมศิลา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา. หน้า 52.

⁴ ชาดาพันธ์ อังกินันท์. (2534). รายงานการฝึกอบรมและดูงานเรื่องการดำเนินคดีอาญา ณ ประเทศฝรั่งเศส. หน้า 489.

⁵ เอกรินทร์ หนูนภักดี. (2543). การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. หน้า 33.

⁶ อุทัย อาทิวษา ก (2550, ธันวาคม). พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. หน้า 9.

⁷ ณรงค์ ใจหาญ. (2540). สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. หน้า 63.

- 1) การสอบสวนเบื้องต้น (enquête préliminaire)
- 2) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (enquête de flagrant délit)
- 3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (L'instruction préparatoire)

1) การสอบสวนเบื้องต้น (enquête préliminaire)

การสอบสวนเบื้องต้นมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างกับการสอบสวนแบบอื่น ที่ใช้วิธีการนุ้มนวลปราศจากพิธีรีตอง และเจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่มีอำนาจบังคับ (ยกเว้นการควบคุมตัวบุคคลซึ่งก็จะควบคุมไว้ได้เพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น) ผลของการสอบสวนเบื้องต้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยเป็นส่วนสำคัญ

การสอบสวนเบื้องต้น แม้จะเป็นเรื่องที่อาศัยความสมัครใจของผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นใหญ่ ก็มีส่วนสำคัญอยู่มากในการดำเนินคดีอาญาในประการแรกการสอบสวนเบื้องต้นนี้ทำให้พนักงานอัยการสามารถพิจารณาคำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษที่ได้รับไว้ว่าสมควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจฟ้องร้องได้ เช่น ข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริง การกระทำที่กล่าวหาไม่เป็นความผิดอาญา หรือไม่อาจทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรฟ้องร้อง พนักงานอัยการก็จะสั่งยุติเรื่อง (Classement sans suite) ถ้าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้ต้องหารับสารภาพ หรือยอมจำนนต่อพยานหลักฐาน พนักงานอัยการก็อาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยตรง ถ้าเป็นเรื่องยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือเรื่องที่กฎหมายหมายบังคับให้ต้องทำการสอบสวนโดยผู้พิพากษา ก็จะส่งต่อไปให้ผู้พิพากษาสอบสวน ทำการสอบสวนต่อไป⁸

(1) ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเบื้องต้น คือ

- ก. ตำรวจฝ่ายคดี (La police Judiciaire)
- ข. หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la République)
- ค. อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ (Procureur Général)

ก. ตำรวจฝ่ายคดี (La police Judiciaire) ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภทมีอำนาจหน้าที่ไม่เท่ากัน คือ

ประเภทที่ 1 นายตำรวจฝ่ายคดี (Les Officiers de la Police Judiciaire) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่อย่างสมบูรณ์โดยได้รับมอบอำนาจจากอธิบดีกรมอัยการศาลอุทธรณ์แล้วได้แก่

⁸ วรจิต แสงสุก. (2529). มาตรการกลั่นกรองมูลคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. หน้า 126.

- นายกเทศมนตรี และผู้ช่วย (ไม่ค่อยได้ทำหน้าที่นี้นัก เว้นแต่จะเป็นเมืองที่ไม่มีตำรวจอื่น)

- นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน (Les Officiers de gradés de la Gendarmerie Nationale) ซึ่งความจริงเป็นนายทหารฝ่ายรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ และสังกัดอยู่กระทรวงกลาโหมที่เรียกว่าตำรวจภูธร ก็เพื่อเปรียบเทียบและให้เข้าใจง่าย

- นายตำรวจชั้นสารวัตร (Commissaire de Police) และนายตำรวจสังกัดกองรักษาความมั่นคงแห่งชาติ

- นายตำรวจชั้นสารวัตรและผู้ช่วย (Commissaire Adjoint) และนายตำรวจของกองกำกับการตำรวจนครบาล (La Préfecture de Police)

- นายตำรวจที่ไม่ใช่ชั้น Commissaire แต่ได้รับการแต่งตั้งจากบรรดานายตำรวจซึ่งรับราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ในตำแหน่ง (Offier de Police Adjoint) โดยคำสั่งของรัฐมนตรียุติธรรมร่วมกับรัฐมนตรีมหาดไทย

ประเภทที่ 2 พนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les Agents de la Police Judiciaire) แบ่งออกเป็นสองชั้นด้วยกัน คือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ (Les Agents Supérieurs de la Police Judiciaire) และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย

- พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ ตำรวจภูธรที่มีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดี และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจทำการสอบสวนได้เองหรือตามคำสั่งของอัยการเช่นเดียวกับนายตำรวจฝ่ายคดี แต่มีอำนาจน้อยกว่าที่ไม่อาจควบคุมตัวบุคคลไว้ได้

- พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย ได้แก่ ตำรวจประจำการทุกคนที่ไม่ได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดี และไม่ได้เป็นพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ และตำรวจของเทศบาล พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย มีหน้าที่ช่วยเหลืองานตำรวจฝ่ายคดี และแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบการกระทำผิดและทำการสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิดตามคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้า

อำนาจของพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ต่างกับพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยในข้อสำคัญ คือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นใหญ่นั้นกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง จึงอาจทำการสอบสวนได้เอง แต่พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา อีกประการหนึ่งพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจทำการสอบสวนซึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำได้ ส่วนพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยจะทำได้แต่เพียงรายงานที่ลงลายมือชื่อตนเอง ซึ่งมีน้ำหนักให้การรับฟังน้อยกว่า

อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี⁹

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 และ 17 ประกอบกันแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. รับคำร้องทุกข์ (Les plaints) และคำกล่าวโทษ (Les dénonciations)
2. ทำการสอบสวนในเบื้องต้น
3. อำนาจการสอบสวนมีขอบเขตที่กว้างขวาง ในกรณีที่ทำการสอบสวนความผิดอุกฤษโทษและความผิดฆังฆิมโทษซึ่งหน้า
4. ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ
5. ปฏิบัติการตามคำร้องขอส่งประเด็นการสอบสวน (Commissions rogatoires)

6. อำนาจควบคุมตัว

ประเภทที่ 3 พนักงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีได้แก่ ข้าราชการบางประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีอำนาจปฏิบัติการอย่างตำรวจฝ่ายคดีได้เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตน เช่น นายช่างและช่างเทคนิคของการป่าไม้และการชลประทาน เจ้าพนักงานสรรพากร ผู้ตรวจการแรงงาน เจ้าหน้าที่บางตำแหน่งในกิจการไปรษณีย์ การรถไฟ การขังตวงวัด ฯลฯ เจ้าพนักงานเหล่านี้มีอำนาจบางอย่างในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ข. หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la République) เป็นผู้อำนวยการกิจการตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมด

ค. อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ (Procureur Général) เป็นผู้ควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง¹⁰ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนืออัยการและผู้ว่าคดีศาลแขวงทั้งหมดในเขต และยังเป็นผู้แต่งตั้งนายตำรวจประจำท้องที่ให้เป็นผู้ว่าคดีในศาลแขวง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลนายตำรวจฝ่ายคดีและตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมดในเขตอีกด้วย¹¹

⁹ อุทัย อาทิวา ข (2549, ธันวาคม). ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. หน้า 47.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38 บัญญัติว่า “นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าว รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้”

¹¹ โกเมน ภัทรภิรมย์ ข (2526). อัยการฝรั่งเศส. ใน ระบบอัยการสากล. หน้า 61.

(2) วิธีการสอบสวนเบื้องต้น

สามารถแยกเป็นหัวข้อย่อยได้ดังต่อไปนี้

ก. การสอบถามและการบันทึกปากคำบุคคล

ข. การตรวจสอบสถานที่ การค้น และการยึดของกลาง

ค. การตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็น

ง. อำนาจการควบคุมผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การเป็นประโยชน์แก่

การสอบสวน

ดังนั้น วิธีการสอบสวนเบื้องต้น อาจกล่าวโดยละเอียดได้ดังนี้ คือ¹²

ก. การสอบถามและการบันทึกปากคำบุคคล ในการสอบสวนเบื้องต้น ผู้สอบสวนมีอำนาจสอบถามปากคำบุคคลซึ่งสามารถจะให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่คดี เช่น ผู้เสียหาย ผู้ที่ตำรวจเห็นว่าอาจเป็นพยานได้ ตลอดจนผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่ให้อัยคำไม่ต้องสาบานตัว และจะปฏิเสธไม่ยอมให้อัยคำก็ได้ ถ้าปรากฏในภายหลังว่า อัยคำที่ให้การเป็นความเท็จก็จะฟ้องร้องผู้นั้นฐานแจ้งความเท็จไม่ได้ ถ้าผู้ที่จะถูกสอบถามไม่ยอมมาให้การ จะบังคับให้ผู้นั้นมาให้การไม่ได้

บันทึกการสอบปากคำจะต้องลงวันเดือนปี และเวลาที่สอบถามปากคำ อาจขีดฆ่าตกเติมได้ แล้วต้องให้ผู้ให้อัยคำอ่านด้วยตนเองและต้องถามว่ามีอะไรแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าไม่มี คำให้การนั้นจะจบลงด้วยการลงวันที่และเวลาที่สอบสวนเสร็จ และอัยคำว่า “ข้าพเจ้าได้อ่านคำให้การข้างบนนี้แล้ว ขอยืนยันและไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือตัดทอน” แล้วลงลายมือชื่อผู้ให้อัยคำและผู้สอบสวน ถ้าผู้ให้อัยคำขอแก้ไขเพิ่มเติมหรืออธิบายให้ผู้สอบสวนบันทึกไว้ให้ผู้ให้อัยคำอ่านแล้วบันทึกด้วยอัยคำข้างต้นอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะให้ผู้ให้อัยคำลงลายมือชื่อ และลงลายมือชื่อผู้สอบสวน ถ้าผู้ให้อัยคำอ่านหนังสือ ไม่ออกให้บันทึกว่าได้อ่านให้ฟังแล้ว และให้ผู้ให้อัยคำลงลายมือชื่อไว้ ถ้าไม่สามารถหรือไม่ยอมลงชื่อก็ให้บันทึกไว้

ข. การตรวจสอบสถานที่ การค้น และการยึดของกลาง การตรวจสอบสถานที่ การค้น และการยึดของกลาง จะกระทำได้ที่ต่อเมื่อได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของสถานที่นั้น ความยินยอมโดยชัดแจ้งนี้ จะต้องทำเป็นหนังสือด้วยลายมือของผู้ให้ความยินยอมเป็นข้อความว่า “ข้าพเจ้าทราบดีว่า ข้าพเจ้ามีอำนาจขัดขวางได้ แต่ข้าพเจ้ายินยอมจะให้ทำการตรวจค้นและยึดตามที่ จะเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนที่กำลังกระทำนี้ หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน แล้วลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม แต่ถ้าผู้นั้นไม่สามารถเขียนหนังสือได้ก็ให้เจ้าพนักงานบันทึกความยินยอมและหมายเหตุนั้นไว้ การตรวจค้นต้องกระทำ แต่ถ้าได้ลงมือค้นในกำหนดเวลาแล้ว

¹² โทเมน ภัทรภิมย์ ก (2512). การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. หน้า 342-344.

อาจยื่นต่อไปจนเสร็จ หากการตรวจค้นดังกล่าวล่วงเลยเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้วจะกระทำได้อีก ต่อเมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยจากภายในบ้านเรือนนั้น หรือเป็นกรณีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ และการค้นสาธารณสถานหรือร้านเครื่องดื่มไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่

ค. การตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็น ในสอบสวนเบื้องต้น ไม่มีกฎหมายระบุให้อำนาจโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติผู้สอบสวนอาจขอให้ผู้เกี่ยวข้องจัดหาเอกสารที่จำเป็นมาแสดง เช่น ในเรื่องทำร้ายร่างกาย ช่มชู้จนกระทำให้เราอาจขอให้ผู้เสียหายไปให้แพทย์ตรวจและนำไปรับรองมาให้อาจฟังความเห็นผู้เชี่ยวชาญได้ เช่น ในเรื่องอัคคีภัย ผู้สอบสวนอาจขอให้หัวหน้าหน่วยดับเพลิงออกความเห็นถึงสาเหตุอัคคีภัยในเรื่องอุบัติเหตุในการทำงาน อาจฟังความเห็นของวิศวกรที่อธิบายถึงสาเหตุแห่งอุบัติเหตุ หรือความบกพร่องทำให้เกิดอุบัติเหตุ แต่ผู้ที่เจ้าพนักงานขอความเห็นเหล่านี้จะปฏิเสธก็ได้

ง. อำนาจควบคุมผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้น อาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวน ผู้ทำการสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมผู้ต้องสงสัยที่มีหลักฐานอันควร หรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนไว้ได้ ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่ผู้ที่สั่งควบคุมได้จะต้องเป็น “นายตำรวจฝ่ายคดี” เท่านั้น ถ้าจำเป็นต้องควบคุมไว้เกิน 24 ชั่วโมง จะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ หลังจากอัยการได้ฟังถ้อยคำของผู้นั้นแล้ว อัยการอาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ควบคุมไว้ต่อไปอีก 24 ชั่วโมงได้ ในกรณีพิเศษอัยการอาจอนุมัติให้ควบคุม โดยไม่ต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมมาพบได้ แต่จะต้องให้เหตุผลนั้นไว้เช่น ไม่อาจนำตัวผู้ถูกควบคุมมาพบอัยการได้เพราะอายุ ความพิการ เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บ ความขัดข้องทางการขนส่ง สถานะยุ่งยากทางการเมือง หรือทางสังคม เป็นต้น

การที่จะควบคุมได้นี้ หมายความว่า ผู้ที่จะถูกควบคุมได้มาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานแล้ว เช่น ผู้ที่มาให้การตามคำเชิญของเจ้าพนักงาน ผู้ที่เจ้าพนักงานพบตัวในที่สาธารณะ หรือสถานที่ที่นายตำรวจฝ่ายคดีมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเข้าไปได้ ถ้าผู้นั้นไม่ได้อยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงาน เช่น ผู้ที่หลบหนีเข้าไปอยู่ในบ้านของตน และปฏิเสธไม่ยอมพบเจ้าพนักงาน หรือหลบหนีเข้าไปอยู่ในบ้านของบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ยอมให้เจ้าพนักงานเข้าค้นบ้านเรือนของตน ดังนี้ จะจับตัวผู้นั้นมาเพื่อควบคุมไม่ได้ เพราะในการสอบสวนเบื้องต้นกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจผู้สอบสวนที่จะจับกุมผู้ต้องสงสัย เว้นแต่จะเป็นความผิดซึ่งหน้า

เมื่อควบคุมไว้ 24 ชั่วโมงแล้ว ผู้ถูกควบคุมมีสิทธิขอให้แพทย์ตรวจร่างกายได้และจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้ และสำหรับความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ อาจทำการควบคุมถึง 48 ชั่วโมง และอาจขยายเวลาได้เมื่อจำเป็น รวมกันทั้งหมดไม่เกิน 10 วัน ใน

กรณีฉุกเฉินอาจควบคุมได้ถึง 15 วัน การควบคุมในกรณีนี้ต้องได้รับอนุญาตจากอัยการศาลฎีกา¹³

2) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (enquête de flagrant délit)

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า มีวิธีการรวบรัดเป็นพิเศษเพื่อรวบรวมร่องรอยหลักฐานซึ่งยังใหม่ๆ สดๆ และสามารถพิสูจน์ความจริงได้ โดยมีความผิดพลาดน้อย กฎหมายจึงได้ให้อำนาจผู้สอบสวน และอัยการมากขึ้น

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้าที่ใช้เฉพาะในความผิดอุกฉกรรจ์ (ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือหนักกว่า) และความผิดปานกลาง (จำคุกเกินกว่า 2 เดือนถึง 10 ปี และโทษปรับ) และความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษปรับ¹⁴ และความผิดลหุโทษนั้นแยกออกเป็น 5 ชั้นตามลำดับความหนักเบาของโทษ โทษชั้นที่ 5 เป็นโทษระดับสูงสุดของความผิดลหุโทษ¹⁵

ความผิดซึ่งหน้าหมายถึง ความผิดซึ่ง

(1) กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น

(2) เพิ่งกระทำลงสดๆ

(3) ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำ ผู้ต้องหาสงสัยถูกประชาชนไล่ตามจับ และกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ

(4) ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำผิด ได้พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของ หรือร่องรอยพิรุช ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด

(5) ความผิดซึ่งแม้จะไม่เข้าลักษณะดังกล่าวข้างต้น แต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือน และผู้เป็นเจ้าของบ้าน ได้แจ้งความแก่อัยการ หรือนายตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน

เมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการ (Procureur de la République) ทราบทันที ถ้าอัยการเห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุเพื่อสอบสวนด้วยตนเองก็ได้¹⁶ และออกคำสั่งต่างๆ ตามสมควร

¹³ “อัยการศาลฎีกา” นี้ เป็นอัยการประจำศาลฎีกา (La Cour de Cassation) เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วย คือ รองอัยการศาลฎีกา 1 นาย และอัยการศาลฎีกาอีก 16 นาย ศาลฎีกามีศาลเดียว.

¹⁴ สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). สารานุกรมและกระบวนกรยุติธรรมนานาชาติ. หน้า 360.

¹⁵ สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2549, มิถุนายน). โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา. หน้า 176.

¹⁶ โกเมน ภัทรภิรมย์ ข เล่มเดิม. หน้า 66.

หรือไม่ แล้วนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบไปยังที่เกิดเหตุโดยไม่ชักช้า และการกระทำตามที่จำเป็นเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่จะสามารถแสดงข้อเท็จจริง หรืออาวุธและเครื่องที่ได้ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด และที่เป็นผลจากการกระทำความผิดร้ายแรงต่างๆ ไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจห้ามมิให้บุคคลทุกคนออกไปจากที่เกิดเหตุจนกว่าจะทำการเสร็จ มีอำนาจตรวจสอบชื่อที่อยู่ของบุคคล ทุกคนในที่นั้น อาจถ่ายภาพหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้ได้ อาจทำการตรวจค้นเอกสารต่างๆ และยึดสิ่งที่ค้นพบโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของสถานที่ไปยังบ้านเรือนของผู้ต้องสงสัย หรือผู้ที่มีวัตถุหรือเอกสารที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และทำการตรวจค้น (พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่และชั้นผู้น้อยไม่มีอำนาจดังกล่าวนี้) แต่ในการนี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องค้น คือ ต้องค้นระหว่างเวลา 06.00-21.00 นาฬิกา การค้นและการยึดอาจทำในเวลาใดก็ได้ ถ้าเป็นการกระทำในคดีความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยแห่งรัฐหรือในสถานที่ต่อไปนี้ คือ โรงแรม หอพัก ร้าน เครื่องดื่ม สโมสร โรงเตี๊ยม สถานมหรสพ และสาธารณสถาน การตรวจค้นต้องกระทำต่อหน้าบุคคลที่อยู่ในบ้านนั้น แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถหาได้ เช่น ป่วย หรืออยู่ห่างไกลจะต้องทำต่อหน้าของผู้แทนของบุคคลดังกล่าว ถ้าไม่มีผู้แทนก็ให้กระทำต่อหน้าบุคคลสองคนซึ่งนายตำรวจฝ่ายคดีเชิญมาเป็นพยาน และจะต้องเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของนายตำรวจฝ่ายคดี

การยึดสิ่งของที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนจะต้องทำบัญชีและประทับตราไว้ทันทีต่อหน้าผู้ที่เป็นพยานในการค้น และการทำการยึดไว้ได้เฉพาะสิ่งของหรือเอกสารที่จะเป็นประโยชน์ในการแสดงความจริง และโดยอนุมัติของอัยการเท่านั้น ถ้าหากเอกสารที่ยึดมีลักษณะเป็นเอกสารส่วนตัว นายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นมีอำนาจตรวจดูเอกสารนั้นก่อนยึด พนักงานตำรวจฝ่ายคดีที่ช่วยในการตรวจค้นจะต้องส่งมอบเอกสารที่ค้นพบให้นายตำรวจฝ่ายคดีทันทีที่นายตำรวจฝ่ายคดีผู้ค้นจะต้องจัดการตามที่จำเป็นเพื่อรักษาความลับเนื่องในอาชีพและเพื่อสิทธิในการสู้คดี เช่น การค้นบ้านทนายความ เป็นต้น เพื่อพิจารณาว่าอัยการควรจะไปทำการค้นด้วยตนเองหรือไม่ หรืออย่างน้อยก็เพื่อให้อัยการเป็นผู้ดำเนินการในการตรวจค้นและออกคำสั่งต่างๆ ซึ่งนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปฏิบัติตามบันทึกการตรวจค้นจะต้องกระทำในทันที และให้นายตำรวจฝ่ายคดีและผู้ที่เป็นพยานในการค้นลงลายมือชื่อไว้ทุกแผ่น ถ้าไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้หมายเหตุไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจเรียกบุคคลใดๆ ที่เชื่อว่ารู้เรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือสิ่งของเอกสารที่ยึดได้มาให้ถ้อยคำได้ การเรียกไม่มีแบบพิธีอย่างไร อาจสั่งด้วยวาจา หรือเป็นหนังสือให้ตำรวจนำไปให้ก็ได้ ผู้ที่ถูกเรียกจะต้องมาและให้การถ้าหากไม่มา นายตำรวจฝ่ายคดีจะแจ้งให้อัยการทราบ อัยการอาจบังคับให้ผู้นั้นมาให้การ โดยขอคำสั่งตำรวจบังคับนำตัวบุคคลมานี้ คล้ายกับหมายสั่งให้ส่งตัวบุคคล คำขอนี้ทำให้ตำรวจมีอำนาจเข้าไปในบ้านบุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ผู้ที่มาให้การไม่ต้องสาบานตัว นายตำรวจฝ่ายคดีจะทำการบันทึกคำให้การและ

ลงชื่อไว้ทุกๆ แผ่น แล้วให้ผู้ให้การอ่านเอง ผู้ให้ถ้อยคำอาจแก้ไขเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงได้ แล้วลงชื่อไว้ ถ้าผู้นั้นอ่านหนังสือไม่ออก ให้นายตำรวจอ่านให้ฟังก่อนให้ผู้นั้นลงชื่อ ถ้าไม่ยอมลงชื่อให้หมายเหตุไว้ในคำให้การผู้ให้ถ้อยคำนี้มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ และค่าพาหนะเดินทางตามระเบียบที่กำหนดไว้¹⁷

ผู้ต้องสงสัยแม้จะอ้างสิทธิของตน หรือมีร่องรอยหลักฐานหนักแน่นก็คงต้องให้ถ้อยคำเช่นเดียวกับพยาน โดยวิธีการดังกล่าวข้างต้น โดยไม่มีหลักประกันอันใดเป็นพิเศษ

การจับกุมผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์และความผิดปานกลาง ซึ่งมีโทษจำคุกนั้น ทุกๆ คนมีอำนาจจับกุมได้ และนำตัวไปมอบให้แก่นายตำรวจฝ่ายคดีที่อยู่ใกล้ที่สุด แม้ผู้ถูกจับจะเป็นสมาชิกรัฐสภาก็ไม่อาจอ้างเอกสิทธิ์ได้ ในกรณีความผิดซึ่งหน้าถ้าปรากฏภายหลังว่าผู้ถูกจับไม่มีความผิดผู้จับในกรณีเช่นนี้ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งในทางแพ่ง และทางอาญา และถ้าหากผู้จับช่วยเหลือเจ้าพนักงานจับกุมได้รับบาดเจ็บเนื่องในการจับกุมผู้นั้นยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากการด้วย

ถ้าหากผู้ต้องสงสัยหลบหนี อัยการมีอำนาจออกหมายให้นำตัวผู้นั้นมาได้ ถ้าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายที่มีอำนาจเข้าไปในบ้านของผู้ที่มีหมายจับตัวมาได้ถ้าพบตัวผู้นั้นให้นำตัวไปยังอัยการ อัยการจะสอบปากคำผู้นั้นทันที แต่ถ้าผู้นั้นเข้ามามอบตัวพร้อมด้วยนายความ การสอบสวนจะต้องทำต่อหน้านายความ (ถ้าเป็นการจับโดยไม่มีหมาย การสอบปากคำไม่ต้องทำต่อหน้านายความ)

เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลที่อาจให้ความรู้เกี่ยวกับการกระทำผิด หรือซึ่งเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมได้ เพื่อตรวจสอบว่าผู้นั้นเป็นใคร แต่ผู้ที่จะสั่งควบคุมได้ต้องเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น พนักงานตำรวจฝ่ายคดีไม่มีอำนาจการควบคุมอาจควบคุมไว้ ณ ที่ใดก็ได้ เช่นที่ทำการเทศบาล ที่องที่เกิดเหตุ โรงทหาร สถานีตำรวจ หรือแม้กระทั่งกลางแจ้ง และอาจย้ายตัวผู้นั้นไปที่ใดๆ ก็ได้ เช่น นำตัวไปที่บ้านของผู้นั้นเพื่อดูการค้นบ้าน ไปโรงพยาบาลเพื่อเผชิญหน้ากับผู้เสียหาย ไปยังที่เกิดเหตุเพื่อทำแผนประทุษกรรม ฯลฯ

ผู้ถูกควบคุมจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ได้รับอาหารและการพักผ่อนที่จำเป็นระยะเวลาควบคุมมาได้ 24 ชั่วโมง เมื่อพ้นกำหนดนี้ ถ้าหากมีพยานหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปยังอัยการ ระยะเวลาในการเดินทางนี้ไม่นับในกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัว ดังนั้น จะเริ่มนำตัวไปเมื่อใกล้จะครบกำหนด 24 ชั่วโมงก็ได้

กำหนดเวลาควบคุม 24 ชั่วโมงนี้ อาจขยายไปได้อีก 24 ชั่วโมง ถ้ามีพยานหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อว่าผู้นั้นได้กระทำผิด การขยายกำหนดการควบคุมต้องได้รับอนุมัติเป็นหนังสือจาก

¹⁷ โทเมน ภัทรภิมย์ ค เล่มเดิม. หน้า 347-348.

อัยการ แต่ไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ การอนุมัติให้ขยายเวลาควบคุมอาจกระทำทางโทรเลขหรือทางโทรศัพท์ แล้วแจ้งเป็นหนังสือส่งไปเพื่อรวมสำนวนทันที

ระยะเวลาควบคุมนี้เริ่มต้นนับ ถ้าเป็นกรณีถูกจับในความผิดซึ่งหน้า ตั้งแต่ขณะถูกจับสำหรับผู้ที่ถูกนายตำรวจห้ามมิให้ออกไปจากสถานที่ เวลาควบคุมรับแต่ขณะที่ผู้นั้นได้รับคำสั่งห้ามนั้น ถ้าเป็นพยานที่น่าตัวมาโดยกำลังตำรวจ นับแต่เวลาที่ผู้นั้นถูกนำมาขังนายตำรวจฝ่ายคดีผู้นัดหมายให้นำตัวผู้นั้นมาหา ถ้าหากตำรวจได้ส่งควบคุมตัวผู้ใดหลังจากฟังถ้อยคำของผู้นั้นแล้ว เวลาควบคุมนับย้อนไปตั้งแต่ครั้งแรกที่เริ่มการสอบสวนปากคำ ถ้าหากพยานไม่ได้ถูกควบคุมตัว หลังจากการสอบปากคำแล้ว การควบคุมจะกระทำในภายหลังก็ได้ และเริ่มนับตั้งแต่ขณะที่แจ้งให้ทราบว่าจะต้องถูกควบคุม ถ้าพยานถูกควบคุมไว้แล้วควบคุมใหม่ระยะเวลาที่ถูกควบคุมต้องไม่เกินกำหนดดังกล่าวข้างต้น

การควบคุมมีวิธีการละเอียดมาก เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต กล่าวคือ ในการให้การของผู้ถูกควบคุมจะต้องบันทึกเหตุที่ควบคุม วันและเวลาเริ่มควบคุม ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของการสอบสวนแต่ละครั้ง ระยะเวลาเริ่มและสิ้นสุดการพักผ่อนวันเวลาที่ปล่อยตัวหรือนำตัวไปยังอัยการ รายการเหล่านี้ทุกรายการจะต้องให้ผู้ถูกควบคุมเซ็นชื่อรับรอง ถ้าหากไม่ยอมก็ให้บันทึกไว้แล้วต้องมีสารบบการควบคุมไว้ ณ ที่ควบคุมซึ่งต้องลงรายการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นนี้ไว้ และถ้าเห็นว่าจำเป็นอัยการอาจสั่งเอง หรือสั่งตามให้ผู้ถูกควบคุมหรือญาติของผู้นั้นให้แพทย์ทำการตรวจสุขภาพของผู้นั้นได้ ถ้าควบคุมไว้เลย 24 ชั่วโมง การแพทย์ตรวจเป็นสิทธิของผู้ถูกควบคุม ซึ่งจะขอได้และนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้¹⁸

แต่อย่างไรก็ตาม การสอบสวนความผิดซึ่งหน้าซึ่งกระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีนั้นถือว่าการชั่วคราว และมีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการไต่สวนคดีซึ่งจะตามมาในภายหลัง¹⁹

ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้อัยการไปยังที่เกิดเหตุอำนาจในการสอบสวนของตำรวจก็สิ้นสุดลง และเป็นอำนาจของอัยการที่จะทำการสอบสวนต่อไป แต่อัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจดำเนินการต่อไป ซึ่งโดยปกติอัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจเสมอ นอกจากนี้อัยการยังมีอำนาจต่างออกไปจากตำรวจฝ่ายคดี คือ

(1) อัยการอาจออกไปทำการสอบสวนในเขตที่อยู่ติดต่อกับเขตซึ่งคนมีอำนาจหน้าที่อยู่ที่ได้ ถ้าเห็นว่าจำเป็น (อำนาจเช่นนี้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่และนายตำรวจภูธรก็มีเช่นเดียวกัน แต่นายตำรวจฝ่ายอื่นๆ ไม่มีอำนาจนี้)

¹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 350.

¹⁹ อุทัย อาทิวาช ข เล่มเดิม. หน้า 49.

(2) อัยการมีอำนาจออกหมายให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังอัยการได้ หมายนี้ใช้จับผู้ต้องหาได้ทั่วประเทศและนำตัวผู้ต้องหาไปให้อัยการ อัยการมีอำนาจสอบถามปากคำผู้ที่ถูกนำตัวมาให้เพื่อทราบว่าผู้นั้นเป็นใคร ตลอดจนการกระทำของผู้นั้นด้วย ต่อจากนั้นอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลทันที หรืออย่างช้า 24 ชั่วโมง อัยการมีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าหากจะจับต่อไปต้องขอให้ศาลขัง

ถ้าหากผู้พิพากษาสอบสวน ไปยังที่เกิดเหตุ อำนาจหน้าที่ของอัยการก็สิ้นสุดลง และเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะทำการต่อไป อาจทำเองหรือมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการต่อไปก็ได้

ถ้าหากทั้งอัยการและผู้พิพากษาสอบสวน ไปยังที่เกิดเหตุ อัยการอาจขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนได้ทันที ซึ่งถ้าอัยการขอตั้งนี้การสอบสวนของตำรวจก็ยุติ และเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนต่อไป

อย่างไรก็ตาม อัยการมิได้ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนต่อไป ณ ที่เกิดเหตุ แต่เพียงในกิจการที่เป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่ไม่มีอำนาจสั่งให้อัยการสอบสวนในกรณีเช่นนี้ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนเสร็จแล้วจะต้องมอบเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนให้แก่อัยการเพื่อส่งต่อไป อัยการอาจสั่งยุติเรื่องหรือฟ้องคดีนั้น โดยไม่ต้องขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวนหรือขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนไปตามปกติแต่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้²⁰

การที่กฎหมายให้ผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งมีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเข้าทำหน้าที่นายตำรวจฝ่ายคดี ในกรณีความผิดซึ่งหน้าเช่นนี้ ก็เพราะความจำเป็นในทางปฏิบัติซึ่งในเมืองที่มีอัยการเพียงคนเดียวไม่มีผู้ช่วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะได้เข้าทำหน้าที่แทนอัยการได้ในกรณีอัยการไม่อยู่ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (L'instruction préparatoire)

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (ผู้พิพากษาไต่สวน) เป็นลักษณะเฉพาะของวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ที่มีผู้พิพากษาไต่สวนเข้ามาทำการสอบสวนคดีอาญา โดยเรียกชื่อการสอบสวนดังกล่าวว่า “การไต่สวนคดีอาญา” (l'instruction)²¹

ผู้พิพากษาสอบสวน เป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น(Tribunal de Grand Instance)

²⁰ โกเมน ภัทรภิมย์ ค เล่มเดิม. หน้า 351.

²¹ อุทัย อาทิวา ข เล่มเดิม. หน้า 72.

ศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีอาญา คือ ศาลแขวงและศาล Tribunal Correctionnel มี 384 ศาลคือ เท่ากับ จำนวนศาล Tribunal d' Instance และ Tribunal de Grand Instance²² ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของ ประธานาธิบดีตามคำแนะนำของรัฐมนตรียุติธรรม ให้มีหน้าที่ทำการสอบสวนเป็นเวลาคราวละ 3 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งซ้ำได้ในศาลที่มีคดีมาก ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำหน้าที่สอบสวนแต่อย่าง เดียวเท่านั้น และบางศาลก็มีผู้พิพากษาสอบสวนหลายคน เช่นที่ปารีส (Tribunal de la Seine) มีผู้ พิพากษาสอบสวนถึง 70 คน ในศาลที่มีคดีไม่มากนัก ผู้พิพากษาสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้พิพากษา ผู้หนึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาคดีด้วย แต่จะต้องไม่ใช่คดีที่ผู้พิพากษาผู้นั้น ได้เป็นผู้ทำการสอบสวน มาแล้ว ในกรณีจำเป็น ผู้พิพากษาอื่นอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาสอบสวนชั่วคราวได้ และ ในกรณีที่ผู้พิพากษาสอบสวนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น ไม่อยู่หรือเจ็บป่วย ศาลอาจตั้งผู้พิพากษา อื่นในศาลนั้นทำหน้าที่แทนได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสฉบับเดิม ซึ่งเพิ่งเลิกใช้ไปเมื่อ ค.ศ.1958 นั้น ผู้พิพากษาสอบสวนมีฐานะเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีด้วย ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้ความ ควบคุมของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ และอัยการเป็นผู้กำหนดว่า จะให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนใด สอบสวนเรื่องใด ซึ่งอัยการอาจถอนเรื่องไปให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนอื่นได้ทุกขณะทำให้ผู้ พิพากษาสอบสวนตกอยู่ภายใต้อำนาจของอัยการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับ ปัจจุบันใช้ตั้งแต่ ค.ศ.1959 จึงได้เลิกวิธีการดังกล่าวเสีย โดยให้ผู้พิพากษาสอบสวนพ้นจากฐานะ ตำรวจฝ่ายคดี และให้อยู่ภายใต้ความดูแลของอธิบดีศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน (Chambre de l' instruction) และให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนใด สอบสวนเรื่องใด ผู้พิพากษาสอบสวนจึงไม่ขึ้นอยู่กับอัยการอีกต่อไป

คดีที่กฎหมายบังคับให้ผู้พิพากษาสอบสวนต้องทำการสอบสวนก่อนฟ้อง คือ

(1) คดีอุกฉกรรจ์ทุกเรื่อง

(2) คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ต้องสอบสวน โดยผู้พิพากษาสอบสวน

เช่น คดีความผิดค้ากำไรเกินควร ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายการค้าทางทะเล คดีความผิดเกี่ยวกับ ความมั่นคงแห่งรัฐ

(3) คดีที่ผู้เยาว์เป็นผู้กระทำผิด

(4) คดีที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด

(5) คดีที่ผู้ต้องหาอยู่ในฐานะจะต้องถูกฟ้องให้ถักกัน²³

นอกจากนี้ จะขอให้มีการสอบสวนหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ดุลพินิจของอัยการ²⁴

²² โกเมน ภัทรภิรมย์ ข เล่มเดิม. หน้า 63.

²³ สถาบันกฎหมายอาญา. เล่มเดิม. หน้า 360.

อนึ่ง ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนเองโดยลำพังไม่ได้ แม้จะเป็นกรณีตาม ผิดซึ่งหน้าก็ตาม ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่ออัยการขอให้สอบสวนเท่านั้น

อัยการจะขอให้ทำการสอบสวนเมื่อได้พิจารณาผลการสอบสวนเบื้องต้นแล้ว หรือ ในกรณีความผิดซึ่งหน้า เมื่อเห็นว่าจำเป็นต้องให้มีการสอบสวนเมื่อพิจารณาเห็นว่าควรให้มีการ สอบสวน

คำขอให้สอบสวน ไม่มีแบบบังคับแต่อย่างใด เพียงแต่ทำเป็นหนังสือลงวันที่และ ลายมือชื่ออัยการเท่านั้น จะระบุชื่อผู้ที่ขอให้สอบสวนหรือไม่ระบุชื่อก็ได้ แต่ต้องบอกข้อเท็จจริงที่ จะให้สอบสวนและฐานความผิดที่น่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการพิมพ์ และคดีหมิ่นประมาทต้อง ระบุการกระทำ และข้อความที่หาว่าเป็นการหมิ่นประมาทด้วย คำขอให้สอบสวนจะขอให้มีการ พิสูจน์โดยผู้ชำนาญหรือออกหมายจับด้วยก็ได้

ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสั่งปฏิเสธไม่ยอมสอบสวนก็ได้ แต่จะต้องแจ้งเหตุผลด้วย เช่น คดีไม่อยู่ในอำนาจ ขาดอายุความจำต้องสอบสวนเบื้องต้นก่อน ฯลฯ อัยการอุทธรณ์คำสั่งนี้ได้ เสมอ แต่ผู้พิพากษาจะปฏิเสธไม่ยอมสอบสวน เพราะเหตุว่าเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ป้องกัน จำเป็น หรือเป็นการกระทำตามคำสั่ง หรือมีเหตุที่ไม่ต้องรับโทษไม่ได้ เพราะเป็นเรื่อง ที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นต้นพิจารณาจะเป็นผู้สั่ง

ผู้เสียหายจะขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนโดยตรงไม่ได้ แต่อาจทำได้โดย ทางอ้อม คือ ต้องยื่นคำร้องขอเป็นคู่ความทางแพ่งต่อผู้พิพากษาสอบสวน โดยต้องวางเงิน ค่าธรรมเนียมตามจำนวนที่ศาลสั่ง และถ้าเป็นอยู่นอกเขต ศาลจะต้องเลือกภูมิลำเนาเฉพาะการใน เขตศาลนั้นด้วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะส่งคำร้องนี้ไปยังอัยการ เพื่อให้อัยการขอเปิดการสอบสวน อัยการอาจขอให้สั่งไม่รับการเข้าเป็นคู่ความทางแพ่งหรือขอให้สอบสวนหรือไม่สอบสวนบุคคลใด ก็ได้ หรือจะขอให้เปิดการสอบสวนชั่วคราวต่อ “บุคคลที่จะปรากฏจากการสอบสวน” ก็ได้ ถ้า อัยการระบุชื่อบุคคลที่จะถูกสอบสวนลงในคำร้องจะทำให้ผู้นั้นมีสิทธิทำนองเดียวกับผู้ต้องหา คือ สิทธิที่จะไม่ยอมให้การและจะต้องแจ้งการขอให้สอบสวนนี้ให้ผู้นั้นทราบ และรวมไว้ในสำนวน และถ้าปรากฏว่าคำร้องขอเป็นคู่ความทางแพ่งไม่มีเหตุผลสมควร ผู้ถูกระบุชื่อให้สอบสวนมีสิทธิ ฟ้องร้องผู้ขอให้เป็นคู่ความทางแพ่งให้ชดเชยค่าเสียหายได้

อัยการไม่ผูกพันที่จะต้องขอให้สอบสวนตามแต่ละฐานความผิดที่คู่ความทางแพ่ง ขอมอาจเปลี่ยนเป็นฐานความผิดอื่นใดได้ตามที่เห็นสมควร

การขอเป็นคู่ความทางแพ่ง อาจทำในระหว่างที่เปิดการสอบสวนแล้วก็ได้ และผู้ขอ จะถอนคำร้องได้เสมอโดยยื่นขอถอนต่ออัยการ การที่คู่ความทางแพ่งขอถอนคำร้องไปไม่ทำให้

²⁴ ประเทือง กิริติบุตร. (2516). ความเป็นธรรมในการฟ้องคดีอาญา. หน้า 38-39.

ผู้ยื่นอุทธรณ์สิทธิในการที่จะขอรับค่าเสียหาย และไม่ตัดสิทธิอัยการที่จะดำเนินการต่อไป

อำนาจของผู้พิพากษาสอบสวน เป็นอำนาจที่จะสอบสวนใน “การกระทำ” ผู้พิพากษาสอบสวนจึงอาจเปลี่ยนแปลงข้อหาในการสอบสวนได้ และมีอำนาจสอบสวนครอบคลุมไปถึงบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ขอให้สอบสวนนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน และไม่ว่าคำขอให้สอบสวนจะระบุชื่อผู้ถูกสอบสวนหรือไม่ แต่ถ้าปรากฏจากการสอบสวนว่ามีกรกระทำอื่นนอกเหนือจากคำร้อง ผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งคำร้องทุกข์และสำนวนการสอบสวนไปให้อัยการทันที เพื่อให้อัยการยื่นคำร้องเพิ่มเติมให้สอบสวนการกระทำที่พบใหม่นั้น

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางมาก คือ อาจทำการทุกอย่างที่เห็นว่าจะเป็นการประโยชน์ในด้านการค้นหาความจริงทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำผิดและในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด ทั้งในด้านที่เป็นผลร้ายและในด้านที่เป็นผลดีผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจทุกอย่างของพนักงานสอบสวน และที่มากกว่า คืออาจออกหมายจับได้ แต่จะทำการสอบสวนเฉพาะคดีที่มีโทษสูง และคดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น²⁵

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจไปตรวจสอบสถานที่และสิ่งของ ณ ที่เกิดเหตุเช่นเดียวกับนายตำรวจฝ่ายคดี แต่ต้องแจ้งให้อัยการทราบ ซึ่งอัยการจะร่วมไปได้ในการตรวจนี้ จำศาล (Greffier) จะเป็นผู้บันทึกการสอบสวนตรวจตามคำบอกของผู้พิพากษาแล้ว จำศาลและผู้พิพากษาลงนามไว้ในเอกสารหรือของกลางที่ยึดมาอาจนำไปตรวจ ณ ที่ทำการของผู้พิพากษาได้ แต่ถ้าเป็นการตรวจสอบที่ต้องใช้เทคนิคสูงมากจะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจต่อไป

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจเรียกบุคคลใดๆ ซึ่งเห็นว่าคำให้การของผู้นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวนมาเพื่อให้การได้ การเรียกบุคคลมาให้การนี้ปกติทำโดยเจ้าหน้าที่ศาลหรือตำรวจ แต่จะเรียกโดยจดหมายธรรมดา หรือจดหมายลงทะเลเบียนก็ได้

ผู้ที่ถูกเรียกมาเป็นพยาน จะต้องมาให้การ ถ้าไม่มาผู้พิพากษาอาจขอให้ตำรวจบังคับเอาตัวมาได้ คำขอนี้ต้องได้รับความเห็นชอบของอัยการ

ในการให้การของพยานซึ่งอายุเกิน 16 ปี ต้องสาบานว่า “จะพูดความจริงทั้งหมด และเฉพาะแต่ความจริงเท่านั้น” พยานต้องให้การตามที่ตนรู้เห็นทั้งหมดจะไม่ยอมให้การได้เฉพาะข้อความที่เป็นความลับเนื่องในอาชีพหรือหน้าที่เท่านั้น พยานที่ไม่ยอมสาบานหรือไม่ยอมให้การมีโทษเช่นเดียวกับพยานที่ไม่มาตามนัด พยานจะถูกสอบถามแยกทีละคนและต้องไม่อยู่ต่อหน้าผู้ต้องหา เมื่อสอบถามแล้วผู้พิพากษาอาจให้พยานเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือระหว่างพยานด้วยกันเองก็ได้ พยานต้องให้การด้วยวาจา ผู้พิพากษาจะสรุปคำพยานให้จำศาลไว้แล้วให้พยานอ่านด้วย

²⁵ โทเม็น ภัทรภริมย์ ง (2533). การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับอำนาจการสอบสวน. ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. หน้า 14.

ตนเองและลงลายมือชื่อในคำให้การ พยานอาจขอเพิ่มเติมหรือตัดทอนคำให้การของตนได้ ถ้าพยานอ่านหนังสือไม่ออก จำศาลจะเป็นผู้อ่านให้ฟัง คำให้การทุกแผ่นจะต้องลงลายมือชื่อผู้เกี่ยวข้องทุกๆ คน คือ ผู้พิพากษาสอบสวน จำศาล พยาน และล่าม (ถ้ามี) มิฉะนั้นคำให้การนั้นจะใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ การขีดฆ่าตักเติมต้องทำโดยวิธีเดียวกัน

การสอบปากคำผู้ต้องหา มีหลักเกณฑ์ละเอียดมากและมีวิธีการต่างกันในการสอบสวนปากคำครั้งแรกกับครั้งต่อไป ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ จะทำให้การสอบปากคำนั้น และกิจการอื่นๆ ที่ทำในเวลาต่อมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ เช่น ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งการกระทำที่ถูกกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ ซึ่งผู้พิพากษามักจะแจ้งฐานความผิดด้วย (การไม่แจ้งฐานความผิดไม่ทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบ) ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งถึงสิทธิของผู้ต้องหาจะไม่ให้การก็ได้ สิทธิในการมีทนายผู้คดี ซึ่งถ้าผู้ต้องหาต้องการให้ศาลตั้งทนายความให้นายกสมาคมทนายความจะเป็นผู้เลือกทนายเป็นต้น การสอบสวนปากคำผู้ต้องหาครั้งต่อไป ผู้พิพากษาจะต้องนัดแจ้งทนายความของผู้ต้องหาให้ทราบล่วงหน้าทุกครั้ง และจะต้องสอบปากคำต่อหน้าทนายความนั้นด้วย

อัยการอาจเข้าฟังการสอบสวนได้เสมอ ถ้าอัยการแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนทราบว่าจะเข้าฟังการสอบสวนด้วย จำศาลจะต้องแจ้งกำหนดวันสอบสวนให้อัยการทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วันก่อนวันสอบปากคำ ถ้าไม่แจ้งไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป แต่จำศาลจะถูกลงโทษปรับโดยคำสั่งของอธิบดีศาลอุทธรณ์ อัยการและทนายความอาจถามผู้ต้องหาและพยานได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาสอบสวน ถ้าผู้พิพากษาปฏิเสธไม่ให้ถามคำถามใด ต้องจดคำถามนั้นรวมไว้ในสำนวนเพื่อให้พิจารณาได้ในภายหลังว่า การปฏิเสธนั้นมีเหตุผลหรือไม่ในระหว่างการสอบสวน อัยการอาจขอคู่สำนวนได้ทุกขณะ แต่จะต้องส่งคืนภายใน 24 ชั่วโมง ถ้ามีคู่ความที่เรียกร้องในฐานะผู้เสียหายเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งด้วย ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสอบถามปากคำได้เช่นกัน แต่จะให้คู่ความฝ่ายแพ่งสาบานไม่ได้ และจะต้องสอบปากคำคู่ความฝ่ายแพ่งต่อหน้าทนายความของฝ่ายนั้น หรือต้องแจ้งให้ทนายความทราบล่วงหน้าก่อนวันสอบปากคำไม่น้อยกว่า 1 วัน ทนายความมีสิทธิคู่สำนวนได้ก่อนสอบถามอย่างน้อย 24 ชั่วโมง อัยการอาจเข้าร่วมฟังการสอบถามคู่ความฝ่ายแพ่งเช่นเดียวกัน²⁶

นอกจากนี้ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจค้นสถานที่ทุกแห่ง เพื่อพบและยึดวัตถุที่อาจเป็นประโยชน์ในการแสดงความจริงได้ ถ้าสถานที่ค้นอยู่ในอำนาจศาลผู้พิพากษาและจำศาลไปทำการค้นเองได้ เมื่อได้แจ้งให้อัยการทราบแล้วอัยการจะร่วมไปด้วยก็ได้ ผู้พิพากษาจะให้ตำรวจไปทำการค้นแทนก็ได้ ถ้าที่ที่ค้นอยู่ในเขตศาลอื่นที่อยู่ติดกับผู้พิพากษาสอบสวนจะไปค้นด้วยตนเองได้ เมื่อได้แจ้งให้อัยการในเขตศาลนั้นทราบแล้ว หรือจะขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเขตนั้นค้นให้ก็ได้

²⁶ โทเมน ภัทรภิมย์ ค เล่มเดิม. หน้า 359.

แต่ถ้าที่ที่ค้น ไม่อยู่ในเขตติดต่อผู้พิพากษาสอบสวนจะไปค้นด้วยตนเองไม่ได้ ได้แต่ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนในเขตนั้นจัดการให้

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน เป็นรูปแบบของประเทศฝรั่งเศสเพื่อให้การสอบสวนใดที่ยุ่งยากซับซ้อน ได้กระทำโดยบุคคลที่มีความชำนาญ ทั้งในด้านตัวบทกฎหมายและเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะหาสาเหตุของการกระทำผิดก่อนที่จะนำคดีไปสู่ศาลเพื่อตัดสินคดี ซึ่งจะมีความเป็นอิสระในการสอบสวนแต่ก็มีระบบการคานอำนาจไว้โดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้จะอนุญาตให้ทำการสอบสวนได้จึงจะมีอำนาจสอบสวน นอกจากนี้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้วจะทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาคัดสินในคดีนั้นอีกไม่ได้ (Principle of incompatibility)²⁷

อย่างไรก็ตาม การไต่สวน (การสอบสวน) มีความแตกต่างจากการสอบสวน 3 ประการ คือ

- (1) การไต่สวนกระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน
- (2) การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่ไม่จำกัดเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี
- (3) การไต่สวนจะกระทำได้ต่อเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา (la mise en mouvement des poursuites) บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่สวนจะไม่ใช่อำนาจของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหายอีกต่อไป แต่จะมีฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหา/ผู้ต้องหาและคู่ความฝ่ายแพ่ง²⁸

3.1.1.1 ระบบการสอบสวน²⁹

ประเทศฝรั่งเศสถือว่าคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐ ดังนั้น จึงต้องให้พนักงานของรัฐ (อัยการ) เป็นผู้ฟ้องร้องเท่านั้น (ยกเว้นคดีความผิดเล็กน้อยจำพวกหลุโทษและมัจฉิมโทษบางประเภท ประชาชนผู้เสียหายจึงจะฟ้องร้องได้) ดังนั้นกลไกของรัฐเกี่ยวกับอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานของรัฐจึงต้องรัดกุมเพื่อมิให้มีการกระทำผิดทางอาญารอดพ้นไปจากการถูกฟ้องร้องได้ ซึ่งพอจะมองเห็นวิธีการตามลำดับชั้นได้ดังนี้

²⁷ คำพล เอกทันต์. (2548). ปัญหาการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์. หน้า 25.

²⁸ อุทัย อาทิวาข ข เล่มเดิม. หน้า 72.

²⁹ อมร จันทรมบูรณ์ ก (2533). อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. ใน รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. หน้า 171-172.

1) คำร้องเรียน (คือการร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ) ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น จะเปิดโอกาสให้กระทำอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ อาจารย์เรียนต่อตำรวจท้องถิ่น (เทศบาล) ก็ได้ ตำรวจส่วนกลางก็ได้ อัยการก็ได้ และผู้พิพากษาสอบสวนก็ได้

2) เมื่อมีคำร้องเรียนแล้ว กฎหมายก็วางกลไกควบคุมให้มีการปฏิบัติตาม คำร้องเรียนนั้น คือ บังคับให้ส่งคำร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาที่ตำรวจท้องถิ่น ตำรวจ ส่วนกลาง ฯลฯ ได้รับ ไปยังอัยการโดยเร็ว

3) อำนาจสอบสวนของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ ซึ่งมีระบบ บริหารงานของตนเองและมีรัฐมนตรีรับผิดชอบงานในงานด้านนี้โดยเฉพาะต่อสภานิติบัญญัติ รัฐมนตรีนี้ได้แก่รัฐมนตรียุติธรรม (อัยการของฝรั่งเศสขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม)

3.1.1.2 ระบบควบคุมการสอบสวน³⁰

1) ระบบอัยการของฝรั่งเศสเป็นระบบกึ่งอิสระ มีคณะกรรมการข้าราชการฝ่าย อัยการเป็นองค์กรควบคุมอัยการเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เพื่อถ่วงดุลกับอำนาจของรัฐมนตรี คือรัฐมนตรี ยุติธรรม ซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองและรับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องต่อสภานิติบัญญัติ

2) ส่วนที่กระทำโดยตำรวจร่วมกับอัยการอยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาล ยุติธรรมอีกชั้นหนึ่ง คือ ตรวจสอบโดยผู้พิพากษาสอบสวน และถ้าเป็นกรณีโทษขั้นมหันตโทษ ส่วนของผู้พิพากษาสอบสวนจะถูกตรวจสอบโดยคณะกรรมการผู้พิพากษาของศาลอุทธรณ์อีก ชั้นหนึ่ง

3) ตำรวจสอบสวนทั่วประเทศมีระบบควบคุมเป็นพิเศษ คือ นอกจากจะอยู่ ภายใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาตามสายงานแล้ว ยังอยู่ภายใต้ระบบควบคุมโดยองค์กรที่เป็น กลาง คือ คณะกรรมการผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ (ศาลอุทธรณ์ของประเทศฝรั่งเศสเป็นศาลเขต ทั่วประเทศมีอยู่ประมาณ 30 ศาล) ประกอบกับอัยการซึ่งเป็นผู้รับเรื่องราวไปเสนอต่อคณะกรรมการ

3.1.1.3 การสอบสวนโดยศาลไต่สวนชั้นที่ 2

การสอบสวนโดยศาลไต่สวนชั้นที่ 2³¹ (Chambre de l'instruction) ตามที่กล่าว มาแล้ว คดีความผิดที่เป็นอุกฤษฏ์โทษ (crime) นั้น เป็นคดีที่มีโทษขั้นต่ำจำคุกกว่า 10 ปี ไปจนถึงจำคุก ตลอดชีวิต นับว่าเป็นความผิดที่มีโทษรุนแรงมาก กฎหมายจึงไม่ปล่อยให้คดีเช่นนี้อยู่ในดุลพินิจ

³⁰ แหล่งเดิม. หน้า 173.

³¹ ธิรพันธ์ รัศมีทัต. (2541, สิงหาคม). “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส” (Code de Procédure Pénale. ฉบับปี ค.ศ.1958). หน้า 59.

ของผู้พิพากษาศาลไต่สวน (Juge d' Instruction) แต่ผู้เดียว ก่อนที่จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล (Cour d' Assises) ได้ นั่น จะต้องส่งคำฟ้องมาให้ศาลไต่สวนชั้นที่ 2 พิจารณาเสียก่อน ศาลนี้มีผู้พิพากษาองค์คณะ 3 นาย เป็นแผนกหนึ่งของศาลอุทธรณ์

Procureur général เป็นอัยการประจำศาลนี้ เมื่อ Procureur général ได้รับคำฟ้องมาจาก Procureur de la République แล้ว จะแจ้งวันพิจารณาคดีให้คู่ความและทนายความทั้ง 2 ฝ่ายทราบ จะต้องบอกล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 5 วันเพื่อให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่าย มีโอกาสพิจารณาคำฟ้อง และขอตรวจดูเอกสารต่างๆ ในกรณีที่มีผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่แล้วจะบอกล่วงหน้าเพียง 48 ชั่วโมงเท่านั้น

ก่อนวันพิจารณาคดี คู่ความทั้งสองฝ่ายรวมทั้งทนายความด้วย มีสิทธิที่จะยื่นคำแถลง (mémoires) แสดงความคิดเห็นในคดีต่อศาลไต่สวนชั้นที่ 2 คำแถลง (mémoires) ของคู่ความนี้ greffier จะต้องคัดสำเนาให้ Procureur de la République และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ ในวันพิจารณาคดี ศาลไต่สวนชั้นที่ 2 (Chambre de l' instruction) (คือหมายถึงผู้พิพากษาศาลนี้ทั้ง 3 นาย ซึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาคดี) จะฟังรายงานของผู้พิพากษาศาลไต่สวนชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าของสำนวน Procureur général และคู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิที่จะแถลงด้วยวาจาต่อหน้าศาล แสดงความคิดเห็นในคดีนั้นได้

ถ้าศาลไต่สวนชั้นที่ 2 เห็นว่าสำนวนการสอบสวนที่ผู้พิพากษาศาลไต่สวน (Juge d' Instruction) ส่งมานั้นไม่กระจ่างแจ้งพอ ศาลอาจจะมอบให้ผู้พิพากษาประจำศาลนั้น หรือให้ผู้พิพากษาศาลไต่สวนคนอื่น ทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ ในการพิจารณาสำนวนสอบสวนที่ผู้พิพากษาศาลไต่สวน (Juge d' Instruction) ส่งมา ศาลอาจจะเพิ่มข้อหาหรือแก้ข้อหาได้ แม้ว่าจะทำให้ผู้ต้องหาจะต้องรับภาระหนักขึ้นก็ตาม หรืออาจจะกล่าวหาบุคคลนอกคำฟ้องได้

การพิจารณาคดีที่ศาลไต่สวนชั้นที่ 2 นี้พิจารณาไปตามสำนวนที่ผู้พิพากษาศาลไต่สวนส่งฟ้อง ทนายความของคู่ความมีสิทธิที่จะแถลงต่อหน้าศาล ขอให้ศาลฟังความคิดเห็นของตนก็ได้ แต่ศาลจะรับฟังหรือไม่ก็ได้ ส่วนความเห็นของอัยการศาลต้องรับฟังเสมอเพื่อประกอบดุลพินิจเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดีศาลอาจจะสั่งให้ตัวความมาศาลก็ได้

ในกรณีที่ศาลไต่สวนชั้นที่ 2 ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องไป เช่น ไม่ได้สั่งยกเลิกการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาศาลไต่สวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลฎีกา (Cour de Cassation) จะควบคุมการดำเนินคดีนั้นเสียเอง

ในคดีที่ความผิดที่เป็น délit หรือ contravention ศาล Tribunal Correctionnel หรือ Tribunal de Police มีหน้าที่ดูแลการดำเนินคดีของผู้พิพากษาศาลไต่สวน ถ้าศาลทั้งสองนี้ไม่ได้ยกเลิก

การดำเนินคดีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้พิพากษาศาลใต้สวน อำนาจในการควบคุมดูแลนี้จะตกอยู่กับศาลฎีกา เช่นเดียวกัน³²

3.1.2 สำนักงานการสอบสวน

เมื่อตำรวจฝ่ายคดี พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาสอบสวน ได้มีการดำเนินการสอบสวนตามอำนาจหน้าที่แล้วไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนเบื้องต้น การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า หรือการสอบสวน โดยผู้พิพากษาสอบสวนก็ดี เกี่ยวกับสำนักงานการสอบสวนก็จะมีมีการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ กล่าวคือ

3.1.2.1 กรณีการสอบสวนเบื้องต้น

เมื่อตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จสิ้นแล้ว และส่งสำนักงานการสอบสวนไปให้อัยการ เพื่อให้อัยการพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้ามีการควบคุมผู้ต้องหา อัยการจะขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนออกหมายจับไว้

การสอบสวนเบื้องต้น เป็นการดำเนินการกระบวนวิธีพิจารณาคดีอาญา ซึ่งทำให้อายุความสะดุดหยุดลง สำนักงานการสอบสวนเบื้องต้นใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดได้ แต่นำหนักในการรับฟังยอมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา³³

3.1.2.2 กรณีการสอบสวนในความผิดซึ่งหน้า

การสอบสวนในความผิดซึ่งหน้า สำนักงานการสอบสวนนี้ นายตำรวจฝ่ายคดีต้องทำทันทีที่ได้ปฏิบัติการทุกอย่าง และลงชื่อไว้ทุกๆ แผ่น เมื่อเสร็จการสอบสวนตำรวจฝ่ายคดีจะต้องส่งสำนักงานการสอบสวนให้อัยการแล้ว นายตำรวจฝ่ายคดีก็หมดอำนาจหน้าที่³⁴

3.1.2.3 กรณีการสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน

เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว³⁵ ผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งสำนวนให้อัยการ อัยการจะต้องทำคำแถลง (Réquisitoire définitif) พร้อมกับส่งสำนวนคืนภายใน 3 วัน คำแถลงอาจขอให้ปิดการสอบสวนหรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้ ผู้พิพากษาไม่ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำแถลงของอัยการ

³² แหล่งเดิม. หน้า 61.

³³ โกเมน ภัทรภิรมย์ ค เล่มเดิม. หน้า 344-345.

³⁴ แหล่งเดิม. หน้า 350.

³⁵ แหล่งเดิม. หน้า 464-466.

เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้รับสำนวนและคำแถลงของอัยการแล้ว ก็วินิจฉัยว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป ถ้าหากทำการสอบสวนต่อไป เมื่อเสร็จแล้วจะต้องส่งสำนวนให้อัยการทำคำแถลงอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะออกคำสั่งปิดการสอบสวน

1) การปิดการสอบสวน

เมื่อผู้พิพากษาสอบสวน เห็นว่าการสอบสวนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ไม่มีเหตุที่ต้องทำการสอบสวนต่อไป ก็มีคำสั่งปิดการสอบสวน มีวิธีอยู่ 2 วิธีคือ³⁶

- (1) คำสั่งไม่ฟ้อง (Ordonnance de non-lieu)
- (2) คำสั่งฟ้อง (Ordonnance de renvoi)

(1) คำสั่งไม่ฟ้อง (Ordonnance de non-lieu)

คำสั่งปิดการสอบสวนอาจเป็นคำสั่งไม่ฟ้องโดยเหตุผลทางกฎหมาย เช่น เมื่อการกระทำนั้นไม่เข้าลักษณะเป็นความผิดตามกฎหมายใดเลย หรือมีเหตุที่ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ ขาดอายุความ ฯลฯ หรือโดยเหตุผลทางข้อเท็จจริง เช่น สอบสวนแล้วไม่สามารถจะทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดหรือพยานหลักฐานไม่พอที่จะฟ้อง เป็นต้น

การสั่งไม่ฟ้องจะเป็นผลให้การดำเนินคดีนั้นยุติลง ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมจะถูกปล่อยเมื่อครบกำหนดที่อัยการอาจอุทธรณ์ได้แล้ว (24 ชั่วโมง) เว้นแต่อัยการจะเห็นชอบด้วยการสั่งไม่ฟ้องนั้นทันที ถ้าอัยการอุทธรณ์ ผู้ต้องหาจะถูกขังต่อไปจนกว่าศาลอุทธรณ์จะสั่ง แต่ถ้าเป็นการสั่งไม่ฟ้องโดยข้อเท็จจริง การดำเนินคดีนั้นไม่ยุติเด็ดขาดอาจมีการดำเนินคดีนั้นอีก โดยการสอบสวนใหม่เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นคำให้การของพยานจากเอกสารจากบันทึกซึ่งยังไม่ได้เสนอต่อผู้พิพากษาสอบสวนก่อน และพยานหลักฐานใหม่นั้นทำให้พยานหลักฐานเดิมมีน้ำหนักขึ้น หรือแสดงถึงข้อเท็จจริงใหม่ที่เป็นประโยชน์ในการแสดงความจริง การขอให้สอบสวนใหม่นั้นจะทำให้โดยอัยการเท่านั้น อาจเป็นอัยการศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่ว่าการสั่งฟ้องจะปรากฏขึ้นในชั้นใด และถ้าอัยการปฏิเสธไม่ขอให้สอบสวนใหม่ ผู้ใดจะฟ้องให้อัยการขอคั่งนั้นไม่ได้

การสั่งไม่ฟ้อง ทำให้ผู้ต้องหาสามารถฟ้องคดี ฟ้องเท็จหรือแจ้งความเท็จได้ หรือจะเรียกค่าเสียหายจากผู้แจ้งความในคดีนั้นเองก็ได้ หรือจะเรียกค่าเสียหายจากคู่ความฝ่ายแพ่ง ซึ่งเป็นผู้เริ่มคดีจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการสอบสวนทั้งหมด โดยผู้พิพากษาสอบสวนจะเป็นผู้กำหนดจำนวนและหักเอาจากเงินที่ฝ่ายนั้นได้วางศาลไว้เมื่อเริ่มคดี แต่ถ้าอัยการเป็นผู้เริ่มคดี คู่ความฝ่ายแพ่งจะรับผิดชอบเฉพาะในส่วนที่ตนเข้าเกี่ยวข้องกับเท่านั้น อย่างไรก็ตาม

³⁶ ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. เล่มเดิม. หน้า 57-58.

ปรากฏว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้กระทำโดยสุจริต ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสั่งให้ฝ่ายนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายก็ได้ ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมจะได้รับการปล่อยตัว เมื่อคำสั่งไม่ฟ้องถึงที่สุด สำนักงานการสอบสวนที่สั่งไม่ฟ้องจะเก็บไว้ที่ศาล การขอคู่ความที่สั่งไม่ฟ้องเพื่อประโยชน์ใดๆ จะต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์

(2) คำสั่งฟ้อง (Ordonnance de renvoi)

ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ก็จะออกคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปโดยส่งตัวไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคือ ถ้าเป็นความผิดลหุโทษจะสั่งให้ส่งไปฟ้องยังศาลแขวง แล้วส่งสำนวนไปให้หัวหน้าอัยการศาลชั้นต้น ซึ่งจะส่งให้ผู้ว่าคดีดำเนินการต่อไป ในกรณีเช่นนี้ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่จะได้รับการปล่อยตัว

ถ้าเป็นความผิดปานกลาง ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งไปฟ้องที่ศาลแล้วส่งสำนวนไปให้หัวหน้าอัยการศาลชั้นต้น อัยการจะส่งต่อไปให้แผนกจำศาล โดยไม่ชักช้าเพื่อให้เรียกผู้ต้องหามาศาลในวันพิจารณาที่ใกล้ที่สุด แต่ทั้งนี้จะต้องให้เวลาผู้ต้องหาอย่างน้อย 5 วัน นับตั้งแต่วันเรียกถึงวันที่กำหนดให้มาศาล ถ้าผู้เรียกอยู่ในเขตจังหวัดที่ศาลตั้งอยู่ กำหนดเวลานี้จะเป็น 8 วัน ถ้าผู้เรียกอยู่ในจังหวัดอื่น กำหนดเวลานี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าอยู่ไกลออกไป กำหนดเวลาที่ยาวที่สุดคือ 5 เดือน ถ้าผู้ถูกเรียกอยู่ในทวีปเอเชีย แต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่จะถูกควบคุมต่อไปโดยไม่ต้องมีการขอให้ออกหมายควบคุมใหม่ ผู้ต้องหาอาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้

ถ้าผู้ต้องหาเป็นผู้เยาว์อายุไม่เกิน 18 ปี และความผิดนั้นเป็นความผิดลหุโทษชั้นที่ 5 หรือผู้ต้องหาเป็นผู้เยาว์อายุไม่เกิน 16 ปี และความผิดนั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งฟ้องยังศาลคดีเด็ก (อัยการศาลเด็ก ศาลเด็กมีทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์คดีเด็ก และศาล Assises คดีเด็ก พนักงานอัยการประจำศาลเหล่านี้ต้องได้รับการแต่งตั้งเป็นพิเศษให้ว่าความเด็ก)

แต่ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งไปฟ้องทันทีไม่ได้ เพราะการไต่สวนคดีอุกฉกรรจ์จะต้องผ่านศาล 2 ชั้นเสมอ ซึ่งก็คือศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งสำนวนไปยังอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์เพื่อให้อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์เสนอเรื่องต่อศาลอุทธรณ์ให้สอบสวนต่อไป ศาลอุทธรณ์อาจสั่งไต่สวนเพิ่มเติมได้ เมื่อพิจารณาแล้ว ศาลอุทธรณ์จะออกคำสั่งไม่ฟ้องหรือคำสั่งฟ้อง ศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนเท่านั้นที่จะเป็นผู้สั่งฟ้องผู้ต้องหาและให้ส่งไปยังศาลลูกขุน Cour d' Assises (ศาลที่พิจารณาคดีอุกฉกรรจ์โดยคณะลูกขุน)³⁷

³⁷ โทเมน ภัทรภิมย์ ค เล่มเดิม. หน้า 366-369.

ในการฟ้องคดี อัยการหรือศาลไต่สวนจะต้องส่งสำนวนพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไปให้แก่ศาลตัดสินเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไป ซึ่งศาลตัดสินก็มีอำนาจที่จะให้พยานมาให้การต่อศาลด้วยวาจาได้อีก เพราะถือหลักว่าการที่ศาลไต่สวนได้ฟังเองจะมีความเข้าใจดีกว่าการอ่านในคำให้การ³⁸

ในประเทศฝรั่งเศส การฟ้องคดีอาญาเป็นอำนาจของรัฐแต่ผู้เดียว พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ในนามของสังคม ถ้าหากอัยการเห็นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรสั่งฟ้อง อัยการก็ดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป³⁹

2) การฟ้องคดีอาญา ในการฟ้องคดีอาญานั้นอัยการอาจจะกระทำได้ 2 วิธี

คือ⁴⁰

- (1) ยื่นฟ้องต่อศาลโดยตรง
- (2) ให้ศาลไต่สวนทำการสอบสวนเสียก่อน

จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส จะมีองค์กรใหญ่ๆ 3 องค์กร คือ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน โดยแต่ละองค์กรมีหน้าที่ช่วยกันค้นหาความจริงเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หากแต่มีการแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน กล่าวคือ⁴¹ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจท้องที่พบการกระทำผิดและเป็นคดีเล็กน้อย เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนไปโดยลำพัง แต่หากเป็นคดีสำคัญ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะแจ้งให้อัยการทราบเพื่อไปทำการสอบสวน โดยอัยการอาจไปสอบสวนด้วยตนเอง หรือแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนไปทำการสอบสวนด้วย แต่ทางปฏิบัติอัยการมักจะไม่ไปสอบสวน แต่จะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแทน หากผู้เสียหายร้องทุกข์ต่ออัยการๆ จะมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำสั่งจากอัยการ หรือได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษจากผู้เสียหาย หรือผู้กล่าวโทษ พนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนต่อไป จากนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำรายงานสรุปผลการสอบสวนให้อัยการ เพื่อให้อัยการพิจารณาตั้ง

³⁸ ชिरพันธุ์ รัศมิทัต. (2505). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ.1958. อ้างใน วิชา ปีนวีระ. บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา. หน้า53.

³⁹ โกเมน ภัทรภิรมย์ จ (2533). อัยการฝรั่งเศส. ใน รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. หน้า 29-30.

⁴⁰ ชिरพันธุ์ รัศมิทัต. เล่มเดิม. หน้า 36.

⁴¹ ธาดาพันธ์ อังกนิรันทน. เล่มเดิม. หน้า 488.

เองว่าสมควรฟ้องผู้ใดเป็นผู้ต้องหาและในคดีที่ผู้ต้องหาไม่ได้ถูกคุมขังหรือไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หากอัยการตรวจสำนวนแล้วเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ก็จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม

สำหรับคดีสำคัญ อัยการจะส่งสำนวนขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวน หากทำการสอบสวน ณ สถานที่เกิดเหตุ ผู้พิพากษาสอบสวนจะเป็นหัวหน้าในที่เกิดเหตุ ซึ่งปกติผู้พิพากษาสอบสวนจะไปร่วมกับอัยการ แต่ถ้าอัยการไม่ไป ผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสอบสวนไปตามลำพัง เมื่อสอบสวนเสร็จ และปรากฏว่าผู้ต้องหากระทำความผิดก็จะมีคำสั่งให้อัยการทำคำแถลงฟ้อง ถ้าไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดก็จะส่งสำนวนคืนอัยการ เมื่ออัยการรับสำนวนก็จะทำคำแถลงฟ้องและผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสั่งให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาล ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนมีคำสั่งว่า คดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิดอัยการก็จะแถลงให้ผู้พิพากษาสอบสวนสั่งว่าคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หรือสั่งไม่ฟ้อง จากนั้นผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสั่งตามคำแถลงของอัยการ คดีก็เป็นอันเสร็จเด็ดขาด เว้นแต่ผู้เสียหายทางแพ่งจะอุทธรณ์ขอให้ฟ้อง โดยไม่มีหัวหน้าพนักงานสอบสวนมายุ่งเกี่ยวกับเลย แต่ถ้าอัยการไม่เห็นพ้องกับคำสั่งของผู้พิพากษาสอบสวนไม่ว่าคำสั่งใดๆ อัยการก็จะอุทธรณ์ต่อไป

ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ประเทศฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การฟ้องคดีเป็นหน้าที่ของอัยการ การตัดสินคดีเป็นหน้าที่ของศาลตัดสินคดี การรวบรวมพยานหลักฐานของศาลไต่สวน ซึ่งหน้าที่ทั้งสามแยกจากกันโดยเด็ดขาด⁴²

ระบบกฎหมาย และระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศสได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของระบบการพิจารณาแบบไต่สวนที่ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ก็ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านแนวคิด หลักการ และนำมาประยุกต์ใช้กับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยอยู่อย่างต่อเนื่อง⁴³

⁴² อมร จันทสมบุญ ข (2517). อำนาจสืบสวนสอบสวนฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. อังใน งามอาจ มีคุณสมบัติ. การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ. หน้า 39.

⁴³ อุทัย อาทิวา ข เล่มเดิม. หน้า 41.

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ รวมกันเข้าโดยที่แต่ละมลรัฐมีการปกครองของตนเอง มีอำนาจออกกฎหมายและกฎข้อบังคับใดๆ ขึ้นใช้ในมลรัฐนั้นๆ ได้ แต่รัฐบาลกลางซึ่งเป็นรัฐบาลที่รวมผู้แทนของแต่ละมลรัฐจะออกกฎหมายขึ้นใช้บังคับทั่วทั้งประเทศ และทุกๆ มลรัฐจะต้องเคารพนับถือกฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งเรียกว่ากฎหมายของสหรัฐ ถ้ากฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารของมลรัฐนั้นขัดกับกฎหมายของสหรัฐ กฎหมายนั้นจะใช้ในมลรัฐไม่ได้ ทั้งหมดนี้มีอยู่ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ฉะนั้นกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในแต่ละมลรัฐจึงอาจแตกต่างกันไปบ้าง รวมทั้งในส่วนที่ว่าด้วยเจ้าหน้าที่ของมลรัฐอันได้แก่ศาล (ผู้พิพากษา) อัยการ และตำรวจ อย่างไรก็ตาม กฎหมายของสหรัฐได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ไว้อย่างชัดเจนแล้ว เพราะเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนสหรัฐทั่วประเทศ จึงทำให้หลักการดำเนินคดีอาญาของทุกมลรัฐจึงเกือบจะเหมือนกันทั่วประเทศ จะแตกต่างกันไปบ้างก็เป็นรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ดังนั้น การกำหนดความผิด การดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการลงโทษประหารและการบริหารองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเป็นเรื่องที่รัฐแต่ละมลรัฐสามารถดำเนินการเองได้ทั้งสิ้น ภายใต้การดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Adversarial System) โดยมีพนักงานอัยการของรัฐเป็นโจทก์ และทนายความเป็นผู้แก้ต่างให้แก่จำเลย

ในประเทศสหรัฐอเมริกา รูปแบบการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนของการสอบสวน จะดำเนินการโดยยึดถือกฎหมายเป็นหลัก หรือมุ่งการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลสำคัญตามหลักที่เรียกว่า The Due Process of Law กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญาจะเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่ได้แยกหน้าที่สอบสวนออกจากหน้าที่ฟ้องร้องของพนักงานอัยการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดี⁴⁴ มีการเน้นประสิทธิภาพการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงแน่นอนชัดเจนก่อนที่จะมีการจับกุม หรือออกหมายในการจับกุม จะไม่ออกหมายจับหมายค้นในลักษณะเป็นการเหวี่ยงแห ในกรณีปกติอำนาจดังกล่าวจะเป็นอำนาจขององค์กรที่เป็นกลาง คือ ศาล (Magistrate) การควบคุมตัวมีระยะเวลาสั้น เพื่อจะนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่อำนาจศาลต่อไปโดยเร็วเพื่อให้เกิดการคุ้มครองอย่างเต็มที่

3.2.1 การสอบสวนคดีอาญา

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและมีบทบาทสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายจะดำเนินการสืบสวน (Investigation) รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิด เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเบื้องต้น ต่อจากนั้นจะทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำ

⁴⁴ เอกรินทร์ หนูนุกถิติ. เล่มเดิม. หน้า 18.

ความผิดดังกล่าว ทั้งนี้ โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่สืบสวนมา โดยวิธีการจับกุมนั้นก็จะเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ หากเป็นกรณีปกติทั่วไป การจับจะต้องมีหมาย (Arrest Warrant) ที่ออกโดยผู้พิพากษาในศาล (Magistrate) หากเป็นกรณีฉุกเฉินหรือการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือกรณีอื่นๆ ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ก็อาจทำการจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมายเมื่อจับกุมผู้ต้องสงสัยแล้วก็นำผู้ที่ทำการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำการตรวจสอบรายละเอียดต่างๆ เช่น ทะเบียนประวัติ อาชญากร การพิมพ์ลายนิ้วมือและอื่นๆ ซึ่งขั้นตอนนี้เรียกว่า “Booking” เมื่อได้มีการ “Booking” ผู้ต้องหาแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องรายงานการจับกุมและการกล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดนั้นไปยังพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้อง การเข้ามายุ่งเกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการในขั้นตอนนี้เป็นเพียงการพิจารณาตั้งข้อหาที่ถูกต้องแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ยังไม่ถึงขั้นตอนที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง อย่างไรก็ตาม มีคดีจำนวนไม่น้อยที่พนักงานอัยการส่งปล่อยผู้ต้องหาไปจากขั้นตอนที่ถูกคุมขังอยู่ที่โรงพักได้เลย ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะเห็นว่าจะหาพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนคำฟ้องได้ลำบาก

สหรัฐอเมริกาถือว่าอัยการเป็นกลไกที่สำคัญและมีอำนาจมากที่สุดในการตรวจสอบการกระทำความผิด 4 ในกระบวนการยุติธรรม โดยจะมีอำนาจตั้งแต่การจับกุมผู้กระทำความผิด สอบสวน ฟ้องร้อง ถอนฟ้อง และเมื่อศาลพิพากษาแล้วก็ยังมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการอภัยโทษอีกด้วย ซึ่งการใช้อำนาจเหล่านี้เป็นการใช้อย่างกว้างขวาง เด็ดขาด และเป็นการภายใน ไม่จำเป็นต้องชี้แจงเหตุผลต่อผู้ใดเว้นแต่ในบางกรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ แต่ทั่วไปแล้วอัยการจะมีอำนาจเป็นอิสระมาก

ในสหรัฐอเมริกา อัยการมีอำนาจรับแจ้งความได้เองเช่นเดียวกับตำรวจ แต่เมื่อเกิดเหตุขึ้นโดยส่วนใหญ่ตำรวจจะเริ่มคดีเพราะไปถึงที่เกิดเหตุก่อน และจะใช้ประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนมาตัดสินใจว่าจะจับกุมหรือดำเนินคดีหรือไม่ แต่อัยการสามารถปฏิเสธที่จะอนุญาตในการออกหมายจับได้ รวมทั้งปฏิเสธการร้องขอให้มีการดำเนินคดีจากตำรวจได้⁴⁵

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้น แม้ว่าโดยปกติแล้วการสอบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง การรวบรวมพยานหลักฐานและการจับตัวผู้กระทำความผิดเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประสานงานและสั่งการกับผู้อยู่ในสำนักงานของตน และกับตำรวจและเจ้าหน้าที่ซึ่งทำการสอบสวนและป้องกันอาชญากรรมหน่วยอื่นๆ ด้วย เช่น สำนักงานอัยการ County of New York ในนครนิวยอร์ก มีหน่วยฆาตกรรม (Homicide Bureau) ซึ่งมีอัยการผู้ช่วยประจำอยู่ตลอดเวลา เมื่อ

⁴⁵ George F. Cole, Christopher E. Smith. (2001). *The American System of Criminal Justice*. (U.S.A. Thomson Learning,). p 288.

เกิดมีการฆาตกรรมขึ้น อัยการผู้ช่วยจากหน่วยนี้ต้องไปทำการสอบสวนร่วมกับตำรวจในที่เกิดเหตุ ไล่สวนปากคำพยานควบคุมการสอบสวนและการดำเนินคดีจนถึงชั้นพิจารณา

นอกจากจะมีอำนาจควบคุมการสอบสวนร่วมกับตำรวจดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการยังอาจเริ่มดำเนินการสอบสวนเสียเองโดยไม่ต้องรับแจ้งจากตำรวจก็ได้⁴⁶ และเพื่อการนี้สำนักงานอัยการบางแห่งก็ขอแบ่งกำลังตำรวจประเภทนักสืบ (Detective) จากองค์การตำรวจมาประจำและขึ้นตรงกับสำนักงานอัยการเลย สำนักงานอัยการบางแห่งก็จัดตั้งกองนักสืบของตนเองที่เดียว เมื่อได้ทราบ หรือสงสัยว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น ทั้งนี้โดยการสืบสวนของหน่วยนักสืบดังกล่าว หรือได้รับแจ้งจากเอกชนก็ตาม (สำนักงานอัยการในเมืองใหญ่ๆ มักจะมีแผนกรับคำร้องทุกข์ที่เรียกว่า Complaint Bureau ไว้) แม้ตำรวจจะยังไม่มีการดำเนินการหรือแจ้งให้อัยการทราบ เมื่ออัยการได้สืบสวนและทราบเรื่องเองแล้วก็อาจแจ้งให้ตำรวจดำเนินการสอบสวนในเรื่องนั้นๆ ได้ หรืออัยการดำเนินการสอบสวนต่อไปด้วยตนเองก็ได้ เพราะมีทั้งเครื่องมือและอำนาจอยู่พร้อมแล้ว

ในการขอหมายจับผู้ต้องหาว่ากระทำผิดอาญาจากผู้พิพากษาใน Justice of the Peace นั้น ในบางมลรัฐมีกฎหมายบัญญัติให้ต้องได้รับความเห็นชอบจากอัยการเสียก่อน โดยถือว่า การขอหมายจับเป็นการแสดงความตั้งใจว่าจะฟ้องร้อง นอกจากนั้นบางที่ Justice of the Peace ก็จะไม่ยอมออกหมายจับให้จนกว่าจะปรากฏว่าคำขอนั้นได้รับความเห็นชอบจากอัยการแล้ว แม้จะไม่มีกฎหมายบังคับไว้เช่นนั้นก็ตาม⁴⁷

เมื่อกกล่าวถึง Justice of the Peace หรือเรียกย่อๆ ว่า J.P. แล้วก็สมควรที่จะเข้าใจถึงอำนาจและหน้าที่ของ J.P. เสียก่อน เพราะมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของพนักงานอัยการที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาควบคู่กันไปด้วย

J.P. เป็นผู้ที่มีหน้าที่พิจารณาและตัดสินการกระทำผิดอาญา กล่าวคือ

1) เป็นผู้พิจารณาและตัดสินความอาญาที่เกี่ยวกับความผิดเล็กๆ น้อยๆ ภายในชุมชน เมื่อผู้ต้องหาว่ากระทำผิดมาอยู่ที่ทำการและ J.P. ฟังข้อกล่าวหาข้อแก้ตัวแล้ว ก็จะตัดสินคดีไปทันที แต่ให้สิทธิคู่ความไว้ว่า ถ้าไม่พอใจวิธีการพิจารณาตัดสินคดีของ J.P. ก็มีสิทธิที่จะแถลงขอนำคดีนั้นไปฟ้องร้องยัง County Court เพื่อที่จะให้มีการพิจารณาคดีใหม่ และไม่ถือเป็นการฟ้องซ้ำ เพราะในชั้นพิจารณาโดย J.P. นี้เป็นการวินิจฉัยการกล่าวหาไม่ใช่เรื่องฟ้อง การกล่าวหาผู้ต้องหาชั้นนี้จึงไม่ใช่การฟ้องร้องและเมื่อคดีไปถึง County Court จึงจะถือเป็นการฟ้องคดี และพิจารณาคดีในศาลอย่างแท้จริง และใน County Court จะพิจารณาโดยมีลูกขุน

⁴⁶ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2521). การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา. หน้า 8.

⁴⁷ อุททิศ แสนโกสติก. (2503). อัยการบ้านนอก. หน้า 1-4.

2) ทำหน้าที่ไต่สวนมูลคดีอาญา ที่ไม่ใช่ความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งโดยปกติแล้วตำรวจจะนำผู้ต้องหาคดีอาญาดังกล่าวมายังที่ทำการของ J.P. แล้ว ตำรวจจะกล่าวหาผู้ต้องหานั้นต่อ J.P. ด้วยวิธี “INFORM” คือวิธีเล่าเรื่องและพฤติกรรมที่หาว่าผู้ต้องหาผิด ไม่มีการซักถามพยานในชั้นนี้แล้วจะเป็นหน้าที่ของ J.P. ที่จะชี้แจงและอธิบายข้อกล่าวหาให้ผู้กระทำผิดได้ทราบ รวมทั้งแจ้งถึงสิทธิของผู้ต้องหา ได้แก่ สิทธิที่จะได้ประกันตัว สิทธิที่จะมีทนายและพบทนาย สิทธิที่จะได้รับการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Examination) ถ้าผู้ต้องหาละสิทธิไม่ขอให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง J.P. จะส่งตัวผู้ต้องหาไปยัง District Court เพื่อดำเนินการต่อไป แต่ในกรณีที่ผู้ต้องหาขอใช้สิทธิในการไต่สวนมูลฟ้อง J.P. ก็จะทำให้ผู้กล่าวหา นำพยานหลักฐานเข้าแสดงมูลฟ้อง ในการนี้ผู้ต้องหาอาจถามค้านพยานของผู้กล่าวหา และนำพยานของตนเข้าสืบหักล้างได้ J.P. จะฟังพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายพอสมควร ถ้าเห็นว่าคดีมีมูล (Probable Cause) จะส่งตัวผู้กระทำผิดพร้อมกับหลักฐานต่างๆ ที่ได้จากการไต่สวนไปยัง District Court แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มูลก็จะส่งปล่อยผู้กระทำผิดไปทันที

อำนาจและหน้าที่ของ J.P. ในการพิจารณาคัดสินคดีเล็กๆ น้อยๆ ก็ดี หรือไต่สวนมูลฟ้องคดีอุกฉกรรจ์ก็ดี เกี่ยวพันกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการอย่างใกล้ชิด โดยเหตุที่ J.P. เป็นบุคคลซึ่งได้รับเลือกจากราษฎรในหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ใช่เนักกฎหมาย ที่ทำการ J.P. จึงมีอัยการผู้ช่วยซึ่งส่งมาจากสำนักงานอัยการมาประจำ และเป็นທີ່ปรึกษากฎหมายของ J.P. ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน เมื่อ J.P. จะพิจารณาคัดสินคดีหรือไต่สวนมูลฟ้อง ก็จะได้รับคำแนะนำจากอัยการผู้ช่วยและมักจะปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นอยู่เสมอ จึงกล่าวได้ว่า อัยการมีหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคัดสินคดีของ J.P. ให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และควบคุมการไต่สวนมูลฟ้องของ J.P. ด้วย ยิ่งถ้าเป็นคดีที่อัยการได้เข้าร่วมมือมาตั้งแต่ชั้นสอบสวนด้วยแล้ว J.P. มักจะเชื่อว่าคดีมีมูลตามความเห็นของอัยการเสมอ

แม้ว่า J.P. จะทำการไต่สวนเห็นว่าคดีมีมูลเพื่อจะส่งมาฟ้องยัง District Court ก็ยังไม่อาจฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดียังศาลได้เลย จะต้องผ่านการพิจารณาของอัยการอีกว่าควรจะฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อไปหรือไม่ ซึ่งถ้าอัยการยังเห็นว่าควรจะฟ้องร้องต่อไป คำฟ้องของอัยการจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) เสียก่อน สาเหตุที่จะต้องให้คณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ให้ความเห็นชอบคำฟ้องของอัยการก็เพราะในสมัยโบราณเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือของกษัตริย์มักจะแกล้งฟ้อง โดยไม่มีหลักฐานเพียงพอ เพื่อป้องกันการแกล้งฟ้องดังกล่าว จึงมีคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ซึ่งเป็นประชนชนธรรมดา พิจารณาการฟ้องคดีอีกโดยคณะลูกขุนนี้ ประกอบด้วยบุคคลที่ได้รับเลือกจากผู้ที่ไม่เคยต้องโทษทางอาญา และไม่เคยค้างภาษีแก่สหรัฐ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นนัก

กฎหมายจำนวนไม่น้อยกว่า 16 คน และไม่เกิน 23 คน ลูกขุนใหญ่คือ⁴⁸ประชาชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ ในบางครั้งจะเรียกว่า “ลูกขุนรับฟ้อง” การพิจารณาโดยลูกขุนใหญ่อยู่ในชั้นกชั้นกรองในการดำเนินการสอบสวนมิใช่ชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ลูกขุนใหญ่ทำหน้าที่ในชั้นสอบสวนจนถึงชั้นการฟ้องร้องคดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

ดังนั้นเมื่อมีคดีเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนจะต้องรายงานให้พนักงานอัยการทราบ อย่างไรก็ตามพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไม่มีอำนาจดำเนินการออกหมายได้เอง จะเข้าจับกุมโดยการออกหมายจับ หมายค้นเองไม่ได้เพราะฉะนั้นต้องอาศัยอำนาจของลูกขุนใหญ่รับรอง กล่าวคือพนักงานอัยการจะต้องเสนอเรื่องถึงลูกขุนใหญ่เพื่อให้ดำเนินการสอบสวนในคดีที่เกิดขึ้นนั้นว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น รูปคดีเป็นเช่นใดมีบุคคลใดเกี่ยวข้องบ้าง ถ้าจะออกหมายก็จะต้องอาศัยลูกขุนใหญ่รับรองก่อนจึงจะไปขอหมายศาลได้ หากต้องการจะค้นก็จะต้องได้รับการรับรองจากลูกขุนใหญ่ก่อนจึงจะไปค้นได้ ดังนั้นเมื่อลูกขุนใหญ่ได้ร่วมกับพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนจนได้พยานหลักฐานมาเพียงพอแล้ว ลูกขุนใหญ่จะเป็นผู้วินิจฉัยว่าคดีนั้นๆ ควรจะจับตัวผู้ต้องหามาลงโทษหรือไม่ ถ้าลูกขุนใหญ่พิจารณาว่าคดีมีมูลพอที่จะดำเนินคดีในชั้นศาล ลูกขุนใหญ่จะออกคำสั่งซึ่งเทียบได้เท่ากับคำอนุญาตให้ฟ้องพร้อมกับออกหมายจับไปด้วย

3.2.2 อำนาจเกี่ยวกับการสอบสวน

อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนแม้ว่าโดยปกติทั่วไปแล้ว การสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานและการจับตัวผู้กระทำความผิดจะเป็นหน้าที่ของตำรวจตามที่กล่าวมาแล้ว แต่พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้นกล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและสั่งงานอยู่ในสำนักงานของตน นอกจากจะมีอำนาจควบคุมการสอบสวนร่วมกับตำรวจแล้ว พนักงานอัยการยังอาจเริ่มอำนาจของพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อไปยังศาล นับเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดในการกลั่นกรองคดีอาญา กล่าวคือ

เมื่อการสอบสวนคดีอาญาเสร็จสิ้นไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวนโดยตำรวจ โดยอัยการหรือทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันสืบสวนสอบสวนก็ตามจะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดรวบรวมเป็นสำนวนการสอบสวนแล้วเป็นหน้าที่ของอัยการที่จะพิจารณาสำนวนการสอบสวนนั้นว่าสมควรจะฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อไปหรือไม่ ถ้าเห็นว่าสมควรฟ้อง ก็จะดำเนินการ ในกรณีเห็นว่าไม่ควรฟ้องอัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ทันที

⁴⁸ ธิติพันธ์ นายบง. (2546). การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด:ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย. หน้า 75.

ดังนั้น การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของอัยการ จึงเป็นอำนาจที่กว้างขวาง และอิสระมาก เช่น หากอัยการเห็นว่าตามรูปคดีมีหลักฐานอ่อน หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอในการกระทำความผิดเหล่านี้ อาจเป็นข้ออ้างหรือเหตุผลที่อัยการหยิบยกขึ้นมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้ นอกจากนี้ อัยการยังอาจต่อรองคำรับสารภาพในการตั้งข้อหากับผู้กระทำความผิดได้ อัยการของสหรัฐอเมริกาใช้ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวาง เพราะไม่มีเครื่องมือสถานที่ และกำลังคนเพียงพอที่จะใช้บังคับกฎหมายอาญาได้ทั้งหมด อัยการจึงต้องมีดุลพินิจในการที่จะนำเฉพาะบางคนเท่านั้นเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม โดยวิธีการฟ้องร้องต่อศาล ถ้าอัยการไม่มีดุลพินิจ และจะต้องฟ้องคดีที่เกิดขึ้นแทบทุกคดีแล้ว ก็จะเป็นภาระแก่องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างมากมาย จนอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมนั้นหมดสมรรถภาพที่จะดำเนินงานต่อไปได้

3.2.3 อำนาจเกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือไม่ดำเนินคดี

1) กรณีที่พนักงานอัยการเห็นสมควรฟ้องสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) ถ้าเป็นการกระทำความผิดออกจากรั้ว อันได้แก่การกระทำความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต หรือความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือต้องทำงานหนัก อัยการจะนำตัวผู้ต้องหาไปยัง J.P. แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือต้องทำงานหนัก จำเลยอาจขอให้ J.P. พิจารณาแล้วตัดสินคดีไปได้เลย อันเป็นการฟ้องแบบ “Information” ดังจะกล่าวต่อไป แต่ถ้าจำเลยไม่ขอหรือเป็นการกระทำความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต J.P. จะทำหน้าที่ได้ส่วนมูลฟ้องดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเห็นว่าคดีมีมูล ก็จะส่งสำนวนมายัง District Court เพื่อให้ District Court พิจารณาเลือกคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) โดยความเห็นชอบจากฝ่ายอัยการผู้เป็นโจทก์และฝ่ายจำเลย และเมื่อได้คณะลูกขุนใหญ่แล้ว อัยการจะนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าแสดงเพื่อให้คณะลูกขุนใหญ่พิจารณาว่า ผู้กระทำความผิดควรถูกฟ้องหรือไม่ โดยที่ฝ่ายจำเลยจะไม่มีส่วนรู้เห็นหรือนำพยานหลักฐานเข้ามาแสดงต่อคณะลูกขุนใหญ่เลย และในทางปฏิบัติแล้ว Grand Jury หรือคณะลูกขุนใหญ่นี้ไม่ใช่พนักงานอัยการ เมื่ออัยการนำหลักฐานเข้าแสดงก็จะแนะนำคณะลูกขุนใหญ่ไปด้วย ซึ่งคณะลูกขุนใหญ่ก็มักจะส่งไปในทางที่อัยการแนะนำเสมอ ด้วยเหตุนี้คนส่วนใหญ่จึงเห็นว่าควรเลิกระบบพิจารณาโดยคณะลูกขุนใหญ่ได้แล้วเพราะเขาเห็นว่าในทางปฏิบัติมีหน้าที่คล้ายกับคอยสั่งตามที่พนักงานอัยการต้องการเท่านั้นและในสมัยปัจจุบันระบบอัยการเป็นที่ไว้วางใจว่าจะไม่แก่งัดฟ้องเหมือนเช่นในสมัยโบราณ

เมื่อคณะลูกขุนใหญ่พิจารณาแล้วมีความเห็นว่าคดีนั้นควรฟ้อง Foreman ซึ่งศาลตั้งจาก Jury คนหนึ่งในคณะ Grand Jury ให้เป็นหัวหน้าจะเป็นผู้ทำรายงานให้ศาลทราบ แล้วทำคำฟ้องที่เรียกว่า Indictment ต่อไป

Indictment นี้ปกติพนักงานอัยการจะเป็นผู้ร่างและเตรียมให้เสร็จแล้วให้คณะลูกขุนใหญ่สลักหลังให้โดยจะใช้คำว่า A True Bill แล้วประทับตราลงลายมือชื่อเสนอศาลต่อไป

มีข้อสังเกตว่า การอ้างตัวบทกฎหมายใน Indictment แม้จะมีผิดพลาดไปบ้าง ก็ไม่ถึงเป็นความผิดในข้อสาระสำคัญมากมาย เว้นแต่จำเลยจะคัดค้าน และแสดงให้เห็นว่าตนเสียเปรียบจากการอ้างบทกฎหมายผิดๆ เช่นนั้น ฉะนั้น ศาลส่วนมากจึงต้องพิจารณา Indictment นั้นได้แสดงให้เห็นชัดถึงการกระทำของจำเลยที่ถือว่าเป็นความผิด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้ว การฟ้องแบบ Indictment นั้นเป็นคำฟ้องที่เคร่งครัดน้อยกว่าการดำเนินการของไทยมาก

(2) ถ้าเป็นการกระทำความผิดที่ไม่ใช่ความผิดอุกฉกรรจ์ หรือเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ แต่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป หรือต้องทำงานหนักที่จำเลยสละสิทธิการฟ้องคดีแบบ Indictment แล้ว หากคดีนั้นๆ ไม่ใช่คดีที่อาจยุติได้ใน J.P. อัยการมีอำนาจที่จะดำเนินการฟ้องแบบ Indictment ซึ่งการฟ้องวิธีนี้ไม่ต้องผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะลูกขุนใหญ่ก่อน และเป็นอำนาจเต็มของอัยการแต่ผู้เดียวโดยเตรียมคดี ร่างฟ้อง แล้วยื่นฟ้องศาล District court ได้เลย

2) กรณีพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ในกรณีเช่นนี้อัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ทันที เพราะถือว่าอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ปราบปรามการกระทำผิดของรัฐ ฉะนั้นการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องหรือการสั่งฟ้องคดีของอัยการ ซึ่งเป็นอำนาจที่กว้างขวางและเป็นอิสระมาก เช่น หากอัยการเห็นว่าตามรูปคดีหลักฐานอ่อน หรือพยานที่จะเบิกความ หรือหลักฐานที่จะแสดงต่อศาลสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบ หรือเจ้าทุกข์มีส่วนร่วมในการกระทำผิดหรือเห็นว่าการดำเนินคดีอาจสิ้นเปลืองทรัพย์ หรือเสียเวลามากเกินไป เหล่านี้อาจเป็นข้ออ้างหรือเหตุผลที่อัยการหยิบยกขึ้นมาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีได้ นอกจากนี้อัยการยังอาจต่อรองในการตั้งข้อหากับผู้กระทำผิดได้ กล่าวคือ ในคดีที่จะฟ้องคดีอุกฉกรรจ์ (Felony) อัยการอาจต่อรองกับผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิด โดยให้ผู้กระทำผิดรับสารภาพในความผิดสถานเบา ทั้งนี้ โดยอัยการจะคำนึงถึงเหตุผลประกอบเหตุที่จะใช้ดุลพินิจดังกล่าว ซึ่งหากเป็นที่ตกลงกันได้ อัยการอาจฟ้องผู้ต้องหาตามข้อต่อรองนั้นๆ

เหตุผลประกอบดุลพินิจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีก็ดี การต่อรองให้ผู้ต้องหารับสารภาพในข้อหาที่เบาก็ดี หากพิจารณาทางทฤษฎีของกฎหมายที่ว่าผู้กระทำผิดควรต้องรับโทษตาม

ความผิดที่ได้กระทำลงไปแล้ว อำนาจการใช้ดุลพินิจหรือการต่อรองของอัยการเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องที่เดียนัก อย่างไรก็ตามเหตุที่เขาให้อำนาจแก่อัยการของสหรัฐอเมริกามากเพราะเห็นว่าอัยการเป็นคณของประชาชนอัยการต้องพยายามปฏิบัติหน้าที่และป้องกันส่วนได้เสียของประชาชนอย่างเต็มความสามารถ และต้องไม่ฝืนมติของประชาชน

3.2.4 อำนาจระงับการดำเนินคดี

1) ในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้ฟ้องต้องทำเป็น Information อัยการก็จะไม่ทำ Information นั้นๆ ทั้งนี้แม้บางรัฐกฎหมายจะบังคับให้ทำ Information ก็ตาม อัยการก็ยังมีสิทธิจะร้องต่อศาลให้ยกฟ้องโดยวิธีเรียกว่า ไม่ตั้งใจดำเนินคดี (Nolle Prosequi)

2) ในกรณีที่ศาลกำหนดให้ความผิดบางประเภท ชนิดอัตราโทษสูง เมื่อ J.P. ได้สอบสวนว่ามีมูลแล้วส่งมายัง District Court เพื่อให้ Grand Jury ให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง โดยให้อัยการนำพยานหลักฐานเข้าแสดงต่อ Grand Jury นั้น อัยการอาจใช้ดุลพินิจที่จะระงับคดีโดยไม่นำพยานหลักฐานเข้าเสนอต่อ Grand Jury ก็ได้

3) ในกรณีที่ 2 แม้อัยการจะนำพยานหลักฐานเข้าเสนอต่อ Grand Jury และ Grand Jury เห็นว่าคดีมีหลักฐานควรฟ้องแล้วก็ตาม ถ้าอัยการพิจารณาภายหลังว่ายังไม่ควรยื่นฟ้องผู้ต้องหาแล้ว อัยการก็มีอำนาจหน้าที่จะไม่ทำคำฟ้อง ที่เรียกว่า Indictment ตามคำสั่งของ Grand Jury ก็ได้

สำหรับในกรณี 2 และ 3 นั้นมีกฎหมายในหลายมลรัฐบัญญัติไว้ว่าให้มีการแต่งตั้งอัยการพิเศษ (Special Prosecuting Attorney) โดยศาลหรือโดยผู้ว่าการของรัฐเพื่อดำเนินการแทนอัยการได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เกือบจะไม่มีการใช้วิธีตั้งอัยการพิเศษเช่นนี้เลย ฉะนั้นอัยการจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการที่จะยื่นฟ้องหรือไม่ก็ได้

เรื่องอำนาจอิสระของอัยการสหรัฐในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีหลังจากที่มีการสอบสวนคดีเสร็จสิ้นนี้ ศาลสูงสหรัฐกล่าวไว้ในคดี United States V. Woody โดยกล่าวว่าอัยการมีอำนาจเด็ดขาดในการฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา อัยการเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง ศาลไม่อาจก้าวก่ายหรือขัดขวางได้ หากอัยการไม่ประสงค์จะฟ้อง เขาก็มีอำนาจที่จะทำคำร้องแล้วยื่นต่อศาลให้ศาลทราบว่ายกฟ้องไม่ดำเนินคดีกับจำเลยต่อไป ศาลก็จะจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ อำนาจการวินิจฉัยคดีใดควรฟ้องแล้วดำเนินคดีไปถึงที่สุดนี้ จำเป็นต้องมีผู้หนึ่งผู้ใดใช้อำนาจนี้ และหลัก Common Law ก็ได้ถือว่า อัยการเป็นผู้รักษาอำนาจนี้⁴⁹

⁴⁹ ออมร อินทรกำแหง. (2503). อำนาจใช้ดุลพินิจของอัยการอเมริกัน. หน้า 412.

อนึ่ง เป็นที่ควรสังเกตว่าในสหรัฐอเมริกา ผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองอย่างเช่นประเทศไทย ต้องให้อัยการดำเนินคดีให้ และคดีอาญานั้นถ้าศาลยกฟ้องไม่ว่ากรณีใดอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์ แต่ถ้าศาลลงโทษ จำเลยอุทธรณ์ฎีกาได้เสมอ⁵⁰

อัยการของสหรัฐไม่ว่าจะเป็นอัยการของรัฐบาลกลางหรืออัยการของมลรัฐต่างก็มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาอย่างกว้างขวาง โดยจะเริ่มสอบสวนด้วยตนเองหรือร่วมกับตำรวจสอบสวน หรือเพียงแต่สั่งให้ตำรวจสอบสวนให้ก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วการสอบสวนคดีอาญามักจะเป็นหน้าที่ของตำรวจ อัยการจะเป็นผู้ออกคำสั่งให้ตำรวจปฏิบัติ อัยการจะเข้าร่วมในการสอบสวนก็ต่อเมื่อเป็นคดีอุกฉกรรจ์ที่สำคัญ เพื่อให้ได้หลักฐานครบถ้วนในการพิจารณาคดีชั้นศาลเท่านั้น และการสอบสวนของอัยการส่วนมากมักจะเป็นการแบ่งเบาภาระการดำเนินงาน เช่น การจับกุมผู้ต้องหา การติดตาม ตรวจค้น ตลอดจนหาร่องรอยหลักฐานจากลายมือลายเท้า เป็นเรื่องของตำรวจ

จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบแองโกลอเมริกัน หรือคอมมอนลอว์ (Common Law System) การสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน การสอบสวนมิได้เป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจเพียงองค์กรเดียว แต่อัยการของสหรัฐอเมริกา ก็มีอำนาจหน้าที่ที่จะเข้าไปดำเนินการร่วมกับตำรวจในการสอบสวนและมีอำนาจฟ้องร้อง ทั้งๆ ที่สหรัฐอเมริกา ใช้กฎหมายแบบระบบกล่าวหา แต่ให้อัยการเข้าไปมีอำนาจสอบสวนร่วมกับตำรวจอันมีลักษณะคล้ายกับระบบซีวิลลอว์ (Civil Law System) ของประเทศฝรั่งเศสซึ่งกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องของอัยการเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยอัยการของฝรั่งเศสมีอำนาจในการสอบสวนร่วมกับตำรวจฝ่ายคดีด้วย

ส่วนของประเทศไทย แม้จะใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือซีลลอว์ (Civil Law System) เช่นเดียวกับประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป แต่กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องกับแยกอำนาจหน้าที่ฝ่ายตำรวจและพนักงานอัยการออกจากกันอย่างเด่นชัด โดยไม่ยอมให้พนักงานอัยการเข้าไปมีอำนาจหน้าที่หรือมีส่วนร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อให้การสอบสวนได้ข้อความจริงถูกต้องและอย่างเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ไว้ในสำนวนการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างคนต่างปฏิบัติซึ่งไม่ส่งผลดีต่อระบบและต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

⁵⁰ ประเทือง กิริติบุตร. เล่มเดิม. หน้า 63.

บทที่ 4

บทบาทสำนวนการสอบสวนในประเทศไทย

บทบาทของสำนวนการสอบสวนในคดีอาญานั้นมีความสำคัญมาก เนื่องจากการรวบรวมบันทึกข้อมูลและเอกสารต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคำร้องทุกข์ กล่าวโทษ คำให้การพยาน เอกสารประกอบคำให้การ และพยานหลักฐานต่างๆ รวมทั้งเอกสารอื่นๆ มากมายอันเกี่ยวเนื่องกับคดีที่พนักงานสอบสวนได้รับไว้โดยนำมาเข้าประกอบเป็นรูปสำนวนของการสอบสวนนั้นๆ สำนวนการสอบสวนนับได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลทางคดีที่สำคัญต่อพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจตั้งคดีว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ประการใด มีเหตุผลสมควรอย่างไร รวมทั้งพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมได้ปรากฏแน่ชัดเพียงใด ได้มีการสอบสวนอย่างถูกต้องเป็นธรรมเนียมแก่ผู้ต้องหาหรือไม่ จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง และที่สำคัญอย่างยิ่งยวดต่อศาล คือศาลจะได้ทำการตรวจสอบ หรือค้นหาความจริงว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร หรือมีพยานหลักฐานเพียงพอว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยได้กระทำความผิดตามคำฟ้องหรือไม่ เพื่อที่ศาลจะไม่ต้องวินิจฉัยในทางที่เป็นโทษต่อผู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้กระทำความผิดไม่ให้อำนาจได้รับโทษ ถือได้ว่าสำนวนการสอบสวนเป็นหัวใจสำคัญของคดีที่ทำให้ศาลได้รับทราบข้อมูลหรือข้อเท็จจริงต่างๆ อันเป็นปฐมภูมิเพื่อการค้นหาความจริงอันเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4.1 คดีอาญาทั่วไป

4.1.1 การยึดสำนวนการสอบสวน

ในคดีอาญาทั่วไป เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนเบื้องต้นเพื่อทราบข้อเท็จจริง รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่พนักงานสอบสวนจะดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานได้ เมื่อรู้ตัวและจับกุมผู้กระทำความผิดได้แล้ว ก็จะทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง หรือองค์การสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อตั้งคดีต่อไป

พนักงานอัยการจะทำการตรวจสอบจากพยานหลักฐานในสำนวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาให้ ในชั้นของพนักงานอัยการนี้ถือว่าเป็นการชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงาน คือ การตั้งคดีของพนักงานอัยการ¹ เมื่อพนักงานอัยการตรวจสอบความจริงจากสำนวนการสอบสวนแล้ว

¹ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 46.

หากเห็นว่าพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนการสอบสวนไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะยืนยันได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการก็ใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีโดยไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหา และถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริง อัยการก็จะยื่นฟ้องต่อศาล ซึ่งคำฟ้องของพนักงานอัยการจะไม่มีกระบวนการส่งสำนวนการสอบสวนไปด้วยเพื่อประกอบการวินิจฉัยในเวลายื่นฟ้องเหมือนเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแต่อย่างใด

เมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการของศาลแล้ว ศาลจึงมีความเป็นอิสระในการตรวจสอบค้นหาความจริงของคดีอีกชั้นหนึ่ง โดยมีได้ยึดโยงกับคำฟ้องของพนักงานอัยการ หรือสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่พนักงานอัยการนำเสนอเป็นพยานหลักฐานต่อศาล โดยเหตุนี้ในการพิจารณาคดีอาญา ศาลจึงต้องบันทึกสำนวนการพิจารณาคดีอย่างละเอียดรอบคอบทุกประเด็น หรือทุกคำพูดของพยาน² ที่ได้เบิกความไว้เป็นสำนวนของศาลเองต่างหากจากพนักงานอัยการ

แต่ในความเป็นจริง หากศาลได้ใช้กลไกในบทบัญญัติของกฎหมายประกอบกับความกระตือรือร้นในการสืบค้นหาความจริงในคดีแล้ว ก็มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นช่องทางในการให้ได้มาซึ่งความจริงในเบื้องต้นโดยรวดเร็วได้เช่นกัน โดยการตรวจสอบจากคำฟ้องของพนักงานอัยการในการฟ้องคดีต่อศาล คำว่า “ฟ้อง” มีความหมาย คือ คำยืนยันการกระทำความผิดของจำเลย หรือยื่นยันคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับจำเลยตนนั้น และคำขอให้มีการใช้สภาพบังคับแก่จำเลย

ที่กล่าวว่า “ฟ้องเป็นคำยืนยันการกระทำความผิดของจำเลย” เพราะตามบทบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ที่บัญญัติว่า

“การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคล หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี”

เนื้อหาที่สำคัญที่สุดของฟ้องคือ “การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด” ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 (5)

“ฟ้อง” เป็น “วัตถุในคดี” (Prozessgegenstand) ทำนองเดียวกับ “ข้อหาในชั้นสอบสวน” กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “ฟ้อง” เป็น “ข้อหาในชั้นศาล” และเป็นข้อที่ผูกมัดศาลให้ต้องพิจารณาและพิพากษาภายในกรอบนั้น

² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2548). การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. หน้า 2.

³ คณิต ฌ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 503-505.

ในเรื่องการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการนี้ ได้มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่า ด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 94 (2) เรื่องบรรยายข้อเท็จจริงให้ครบองค์ประกอบที่ฟ้อง ประกอบได้มีหนังสือของสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่อง การบรรยายฟ้องคดีอาญาให้ตรงกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน มีข้อความตอนหนึ่งดังต่อไปนี้⁴

“สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า การบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการ นอกจากจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้างต้นแล้ว ยังต้องบรรยายฟ้องโดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนทั้งที่เป็นคุณและโทษของผู้ต้องหาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยหากปรากฏข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาและเป็นเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64, 65, 66, 67, 72 และมาตรา 78 ให้พนักงานอัยการบรรยายฟ้องให้ตรงกับข้อเท็จจริงนั้นๆ และต้องระบุมาตราดังกล่าวในคำขอท้ายคำฟ้องด้วย”

กรณี การฟ้องและการบรรยายฟ้องของประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส และเยอรมัน นั้น การบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการมีความละเอียดอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ อย่างเช่น การบรรยายฟ้องของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน อัยการของเยอรมัน ได้มีการบรรยายที่เกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ฐานความผิด บทมาตราใด และมีการบรรยายฟ้องโดยการเอาข้อเท็จจริงที่ได้ความจากการสอบสวน อย่างเช่นกรณีคดีของ Dr. Brach (The Trial of Dr.Brach)⁵ ได้มีการบรรยายฟ้องรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สถานะของ Dr. Brach ตั้งแต่แรกเกิดว่า ผู้ต้องหาเกิด ณ ที่ใด การศึกษา การสมรส สถานะของครอบครัว อาชีพ และอื่นๆ โดยเฉพาะข้อกล่าวหาจะมีการบรรยายถึงการกระทำทั้งหลายที่เป็นความผิด ลักษณะของความผิด เวลา สถานที่ และองค์ประกอบของความผิด รวมทั้งพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำผิด ฯลฯ และนอกจากประวัติของผู้ต้องหาแล้ว มีรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของผู้เสียหายด้วยความสมบูรณ์ในการบรรยายฟ้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับคดีอย่างครบถ้วนอย่างมาก แม้กระทั่งมีการบรรยายเกี่ยวกับการแบ่งขั้นตอนกระบวนการก่อนพิจารณา (The Pretrial Process) และขั้นตอนพิจารณา (The Trial Phase) รวมทั้งมีการบรรยายเนื้อหาของกระบวนการสอบสวนด้วย

จะเห็นได้ว่า การบรรยายฟ้องในคดีอาญาของประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป ได้มีการบรรยายข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย ตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด รัดกุม ซึ่งเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลก็สามารถทราบรายละเอียดเนื้อหาของการกระทำความผิด ข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย พยานหลักฐานต่างๆ ที่เข้าสู่การพิจารณาคดี ทำให้ศาลสามารถค้นหาความจริงใน

⁴ หนังสือของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส (สพป.ล.) 0018/ว66 ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2546. อ้างใน พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา. หน้า 103.

⁵ John H. Langbain. (1977). *Comparative Criminal Procedure*. หน้า 3-13.

การกระทำความผิดในคดีได้ อีกทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานให้การทำคำพิพากษาและลงโทษได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความผิด

ส่วนการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการของไทยนั้น มีปัญหาเกี่ยวกับการบรรยายฟ้อง และปัญหาฟ้องเคลือบคลุมที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้น เป็นเพราะการบรรยายฟ้องมิได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมายดังกล่าวมาแล้วอย่างแท้จริง กล่าวคือ การบรรยายที่กระทำกันในทางปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นเพียงการบรรยายให้ครบองค์ความผิดอย่างเดียว⁶

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ศาลต้องยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณา ประกอบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการส่งสำนวนการสอบสวนต่อศาลในวันยื่นฟ้อง ศาลจึงไม่ต้องถือสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด สาเหตุอาจเนื่องจากการสอบสวนผู้กระทำผิดนั้น กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวนไปโดยเด็ดขาด ซึ่งพนักงานอัยการไม่อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนได้ และขาดการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม ก่อให้เกิดปัญหาเพราะองค์กรของพนักงานสอบสวนอันได้แก่ ตำรวจซึ่งมีอำนาจเบ็ดเสร็จตั้งแต่ในชั้นจับกุมและการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย โดยที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ก็มีได้วางมาตรการที่ดีเพียงพอแก่การตรวจสอบความชอบธรรม เช่นการจับกุม การจับกุมจึงกระทำได้โดยง่าย อันมีผลให้การสอบสวนต้องผลักดันไปในทิศทางที่ว่าผู้ที่ถูกจับกุมมานั้นเป็นผู้กระทำผิด เพื่อให้อัยการซึ่งตรวจสอบแต่เพียงตัวหนังสือในสำนวนการสอบสวนต้องฟ้องผู้ต้องหาให้นั้นให้ได้ เพราะมีฉะนั้น ตำรวจผู้จับกุมเองอาจถูกฟ้องกลับ ส่งผลต่อเนื้อให้เกิกระบบงานของตำรวจที่มุ่งจับกุมผู้ต้องสงสัยมาก่อนแล้วค่อยสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทีหลัง

โดยที่พนักงานอัยการของไทยเราไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญา ดังนั้นก่อนการสอบสวนเสร็จสิ้นพนักงานอัยการจึงเกือบไม่มีบทบาทที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้แต่อย่างใด พนักงานอัยการทำงานตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น และแม้จะมีมาตรการบางอย่างที่กฎหมายให้พนักงานอัยการสามารถทำได้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่น่าจะถูกต้องกับความเป็นจริง

โดยที่พนักงานอัยการไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญานี้เอง ในทางทฤษฎีแล้วพนักงานอัยการจะปฏิเสธความรับผิดชอบในการดำเนินการของตนไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะพนักงานอัยการต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดี 4 ประการ คือ⁷

⁶ คณิต ฉ นกร ก เล่มเดิม. หน้า 505.

⁷ แหล่งเดิม. หน้า 99-100.

- 1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน
- 2) รับผิดชอบในความถูกต้องด้วยระเบียบของการสอบสวน
- 3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และ
- 4) รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน

1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน นอกเหนือจากพนักงานอัยการที่จะต้องดำรงความเป็นธรรมในเรื่องจริยธรรมของอัยการแล้ว พนักงานอัยการก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานยุติธรรมอันเป็นองค์กรหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมในการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้กล่าวหา โดยเฉพาะผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ได้กระทำผิดกฎหมายจากกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบในคดีนั้นๆ โดยต้องระลึกและพึงตรวจสอบความถูกต้องชอบธรรมชอบด้วยกฎหมายในเรื่องของการสอบสวนว่า การสอบสวนเป็นไปตามขั้นตอนตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่

ความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวนนี้ พนักงานอัยการต้องตรวจสอบตั้งแต่เริ่มต้นคดี คือเรื่องอำนาจดำเนินคดี ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า “อำนาจศาล อำนาจผู้พิพากษา อำนาจพนักงานอัยการ และอำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายอันว่าด้วยการจัดตั้งศาลยุติธรรม และระบุอำนาจและหน้าที่ของผู้พิพากษา หรือซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้นๆ” เมื่อกล่าวถึงอำนาจเจ้าพนักงานตามกฎหมายในมาตรา 16 นั้นเป็นเรื่องอำนาจทั่วไป เจ้าพนักงาน (พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ) จะดำเนินคดีใดคดีหนึ่งเป็นการเฉพาะได้นั้นเจ้าพนักงานจะต้องมีอำนาจดำเนินคดีนั้น

เจ้าพนักงานจะดำเนินคดีได้นั้น จะต้องเป็นคดีใหม่ ฉะนั้น “สภาพการเป็นคดีใหม่” จึงเป็น “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี”⁸

ดังเช่นตาม มาตรา 121 ซึ่งบัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง

แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ”

จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวนนี้ ต้องดำเนินการอย่างถูกต้องตามขั้นตอนของบทบัญญัติของกฎหมาย เช่นการให้สิทธิต่างๆ ที่ผู้ถูก

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 174.

กล่าวหาฟังได้รับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ไม่ว่าจะเป็ นสิทธิในการมี หนายความ สิทธิที่จะไม่ให้ การใดๆ อันเป็นโทษแก่ตนเอง สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

2) รับผิดชอบในความถูกต้องด้วยระเบียบของการสอบสวน ความถูกต้องชอบด้วย ระเบียบของการสอบสวนนี้ พนักงานอัยการต้องตรวจสอบว่าการสอบสวนของเจ้าพนักงาน สอบสวนถูกต้องตามระเบียบขั้นตอนของบทบัญญัติหรือไม่ การสอบสวนครบถ้วนจนสิ้นความ สงสัยในพยานหลักฐาน หากพนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่า การสอบสวนนั้นยังไม่เป็นที่กระจ่าง แฉงเพียงพอว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด พนักงานอัยการต้องมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการ สอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง ได้ ให้อำนาจไว้ โดยเฉพาะระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดได้วางระเบียบไว้ให้พนักงานอัยการ ได้ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในข้อ 49 เรื่องการตรวจพิจารณาสำนวน⁹ ว่าพนักงานอัยการต้องให้ ความสำคัญกับสำนวนการสอบสวนต้องพิจารณาและสั่งสอบสวนให้เสร็จสิ้นกระแสความ

3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน พนักงานอัยการต้องมีความ ละเอียดรอบคอบว่าการดำเนินการสอบสวนอย่างถูกวิธีพิจารณาความอาญา ขั้นตอนต่างๆ ได้มีการ ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างถูกต้องครบถ้วน ไม่ข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเกี่ยวกับการสอบสวน เช่น การแจ้งข้อกล่าวหา มีการดำเนินการแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าได้ กระทำผิดตาม มาตรา 134 หรือแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตน หรือแจ้งสิทธิในการมี หนายความ ตามมาตรา 134/3 สิทธิเหล่านี้ ถือว่าเป็นขั้นตอนตามกฎหมายที่พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาได้ ทราบ และพนักงานอัยการต้องตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาสั่งสำนวน โดยละเอียดรอบคอบ ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ข้อ 56 เรื่องการตรวจสำนวน¹⁰

ดังนั้น พนักงานอัยการจึงต้องตระหนักในความละเอียดรอบคอบ เพราะอาจทำให้ คดีที่ฟ้องร้องขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาล อาจได้รับความเสียหายจากการยกฟ้องของศาลได้

4) รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน ความรับผิดชอบประการสุดท้ายนี้ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่พนักงานอัยการพึงมีและพึงปฏิบัติ เนื่องจากคดีอาญาใช้หลักในการดำเนินคดี ที่เรียกกันว่า “หลักการตรวจสอบ” (examination principle)¹¹ เมื่อพนักงานอัยการมีความรับผิดชอบ ในกรณีตาม (1) ถึง (3) อย่างครบถ้วนสมบูรณ์และถูกต้อง พนักงานอัยการย่อมได้รับความเชื่อถือ และไว้วางใจในสิ่งที่พนักงานอัยการตรวจสอบมาแต่เริ่มต้น ทำให้ประชาชนเชื่อถือและศรัทธาใน

⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 49.

¹⁰ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ข้อ 56.

¹¹ คณิต ณ นคร ข (2540). การสอบสวนผู้ต้องหา. ใน *รวมบทความด้านวิชาการ*. หน้า 391.

หน้าที่ที่รับผิดชอบ และยอมรับในกระบวนการตรวจสอบของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม

หากพนักงานอัยการดำเนินการตามหลักความรับผิดชอบในการสอบสวนคดีทั้ง 4 ประการข้างต้น ได้ดีแล้ว เท่ากับว่าพนักงานอัยการมีความรู้และความเข้าใจในหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างถ่องแท้

นอกจากนี้การที่การสอบสวนมิได้ถูกตรวจสอบจากพนักงานอัยการหรือองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมก็ทำให้พนักงานสอบสวนถูกขอรหัสอยู่เรื่อยๆ ว่ามีโอกาสที่จะเบี่ยงเบนรูปคดีหรือปิดบังพยานหลักฐานที่สำคัญบางส่วนโดยไม่นำเข้าไปสู่สำนวนการสอบสวนที่จะส่งให้อัยการ อีกทั้งในทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนมักส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการเมื่อใกล้จะครบกำหนดการฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล อันทำให้อัยการต้องรีบตั้งคดีว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องไปโดยเร็วโดยมิได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนอย่างละเอียดรอบคอบ ฉะนั้นการค้นหาหรือตรวจสอบให้ได้ความจริงในชั้นอัยการจึงขาดประสิทธิภาพไป¹²

กรณีคืออาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในการพิจารณาคดีของศาลนั้นให้ศาลยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของผู้ไต่สวนอิสระ เป็นหลักในการพิจารณา¹³ สืบเนื่องจากการไต่สวนข้อเท็จจริงกระทำโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีความสุจริตเป็นที่ตั้งเพราะคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้รับการแต่งตั้งโปรดเกล้าจากพระมหากษัตริย์ อีกทั้งภายหลังคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว และคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีมูลที่จะดำเนินการ ประชาน ป.ป.ช. ต้องส่งสำนวนการไต่สวนรวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาล แต่อัยการสูงสุดก็มีอำนาจในการตรวจสอบข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนการสอบสวนว่าข้อเท็จจริงในการนำคดีขึ้นสู่ศาลมีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะยื่นฟ้องต่อศาลหรือไม่

จะเห็นได้ว่า ก่อนที่มีการนำคดีฟ้องร้องต่อศาล สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีขั้นตอนในการกลั่นกรองตรวจสอบความสมบูรณ์จากอัยการสูงสุดก่อน¹⁴ ซึ่งอัยการสูงสุดเป็นผู้ที่ทำงานทางด้านกฎหมายมาตลอดจวบจนมีตำแหน่งสูงสุดในองค์กรไม่ว่าจะเป็นภูมิความรู้ ความสามารถ หรือด้านประสบการณ์ นับว่าเป็นผู้มีคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรมองค์กรหนึ่ง

¹² ซาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, เล่มเดิม, หน้า 66.

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 277.

¹⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 10.

ฉะนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงบัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาพิจารณาคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา ย่อมเป็นที่ไว้วางใจในการที่จะให้ศาลยึดสำนวนเป็นหลักในการพิจารณาคดี เพราะได้ผ่านการคัดกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างอัยการสูงสุดเรียบร้อยแล้ว

ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วว่า การสอบสวนคดีเป็นอำนาจเด็ดขาดแต่ฝ่ายเดียวของพนักงานสอบสวนตั้งแต่การเริ่มคดี การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นสำนวนคดี สรุปสำนวน และทำความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการ ซึ่งกระบวนการทั้งหลายไม่ได้มีองค์กรภายนอก หรือองค์กรของอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดี หรือตรวจสอบเพื่อความละเอียดรอบคอบของสำนวนการสอบสวน ประกอบกับขั้นตอนสุดท้ายก่อนมีการฟ้องคดีต่อศาล ก็มีอุปสรรคในเรื่องเวลาที่ทำให้อัยการไม่มีเวลาเพียงพอที่จะคัดกรองสำนวนคดีเพื่อความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน

ซึ่งในเรื่องการส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาลนั้น ได้มีประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี อยู่ในเรื่องวันเวลาส่งสำนวน คือ¹⁵

ในคดีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวหรือถูกฝากขังในระหว่างการสอบสวน จะต้องรีบสอบสวนให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว โดยส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการพิจารณาก่อนที่ผู้ต้องหาจะครบอำนาจควบคุมฝากขังครั้งสุดท้าย 1 ครั้ง ถ้ามีความจำเป็นก็ต้องรีบส่งสำนวนให้พนักงานอัยการก่อนครบกำหนดควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไม่น้อยกว่า 3 วัน

ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนได้มีการปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ของกฎหมายอย่างครบถ้วนเคร่งครัดแล้ว และเป็นผู้ที่ประพฤติในทางสุจริตในการดำเนินคดีต่อผู้ถูกกล่าวหาอย่างเที่ยงตรง ใช้ความรู้ความสามารถ และไม่ลำเอียง หรือมีอคติต่อผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งให้พนักงานอัยการมีส่วนร่วมกับพนักงานสอบสวนในการสอบสวนแล้ว ย่อมส่งผลดีต่อสำนวนคดี เพราะได้มีการคัดกรองจากพนักงานอัยการมาอีกชั้นหนึ่ง การที่จะให้ศาลยึดสำนวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีในคดีอาญาทั่วไปนั้น ย่อมเป็นที่วางใจของศาล

แต่ในปัจจุบัน พนักงานสอบสวนได้กระทำการสอบสวนเพียงลำพังโดยปราศจากการตรวจสอบคัดกรองจากอัยการ บางครั้งสำนวนการสอบสวนอาจขาดรายละเอียดและความรอบคอบในการตรวจสอบความจริงทางคดี ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้รับการกระทำผิดตามคำฟ้องของพนักงานอัยการหรือไม่ ศาลจึงต้องเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเสียเอง

¹⁵ สมพร พรหมหิตาธร, ดร.คุณ โสทธิพันธุ์ และ โดม วิศิษฐ์สรรถ. เล่มเดิม. หน้า 79.

การตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้นหมายถึง การที่ศาลพิจารณาหลักฐานจะต้องค้นหาความจริงด้วยตัวเอง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานของทั้ง โจทก์และจำเลย นอกจากพยานที่กล่าวมาแล้ว ศาลอาจพิจารณาพยานที่ศาลเรียกมาให้การด้วย เพื่อให้ได้ความตามความเป็นจริงว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานให้ได้รับความจริงด้วยแทนที่จะเป็นการนำเสนอและซักถามจากโจทก์จำเลย¹⁶ ผู้พิพากษาในระบบนี้จะเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการค้นหาความจริงจากการสืบสวนพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำผิด คู่ความไม่ได้มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริงเช่นเดียวกับระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาแบบต่อสู้กันหรือการค้นหาความจริงตามแบบ เพราะระบบนี้มีเจตนาที่จะค้นหาความจริงไม่ใช่ค้นหาความผิด¹⁷

ในการทำหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นเดียวกัน ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ซึ่งการตรวจสอบค้นหาความจริงในลักษณะนี้เรียกว่าการตรวจสอบค้นหาความจริงใน “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา”¹⁸

ในคดีอาญา หากให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีนั้น อาจมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดเงื่อนไขให้องค์กรอัยการมีบทบาทในการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่างๆ เบื้องต้น โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นการตรวจสอบและกลั่นกรองคดีอีกชั้นหนึ่งก่อนที่จะนำคดีไปสู่การพิจารณาของศาล และศาลย่อมวางใจว่าสำนวนการสอบสวนที่ได้ดำเนินการมาแต่ต้นนั้น ได้ผ่านการกลั่นกรองจากอัยการมาแล้ว ซึ่งจะเป็ผลดีในการที่จะให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวน ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา หรือจำเลย และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในองค์กรกระบวนการยุติธรรมให้มีส่วนร่วมกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งระบบ

อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีนั้น ศาลต้องมีความเป็นอิสระในการค้นหาความจริง และมีดุลพินิจในการตรวจสอบและรับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ผู้มัดแต่อย่างใด

แต่อย่างไรก็ดี หากศาลวางบทบาทของตนในฐานะผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบความจริงโดยไม่วางเฉยเสียแล้ว และให้ตนมีความกระตือรือร้นในการตรวจสอบให้ได้มาซึ่งความเป็นจริง ย่อมส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพในการได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษหรือ

¹⁶ เข็มชัย ชูติวงศ์. (2528). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. อ่างใน สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 12.

¹⁷ แหล่งเดิม.

¹⁸ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 64.

ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามแต่พฤติการณ์ การยึดถือสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาย่อมมีคุณค่าน้อยกว่าบทบาทของศาลในการตรวจสอบความจริงด้วยตนเอง

4.1.2 การส่งสำนวนการสอบสวน

ในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เมื่อพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ก็จะส่งสำนวนการสอบสวนและเสนอความเห็นไปให้พนักงานอัยการตามที่ได้กล่าวไว้ก่อนนี้ โดยพนักงานอัยการจะทำการยื่นฟ้องต่อศาล การยื่นฟ้องคดีของพนักงานอัยการนี้จะทำตามแบบคำฟ้องที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ คำฟ้องของพนักงานอัยการในทางปฏิบัติของการบรรยายฟ้องก็ดำเนินไปในแนวที่บรรยายพอสังเขปเพียงให้ครบองค์ประกอบความผิดและหลักเกณฑ์เท่าที่กฎหมายบังคับ โดยขาดการบรรยายถึงรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติการณ์ มูลเหตุจูงใจ และสภาพความร้ายแรงแห่งคดีหรือข้อเท็จจริงอื่นๆ¹⁹ ซึ่งมีเนื้อหาในคำฟ้องเพียง 3-4 แผ่น โดยในการยื่นฟ้องนั้นพนักงานอัยการจะไม่ส่งสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแก่ศาล เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการต้องส่งสำนวนการสอบสวนในวันยื่นฟ้องดังเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลจึงได้รับคำฟ้องเพียงเท่าที่พนักงานอัยการได้ยื่นต่อศาล ซึ่งศาลไม่มีโอกาสได้เห็นหรือทราบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่ในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนได้กระทำไว้ในชั้นสอบสวน

การที่ศาลไม่มีโอกาสได้เห็นสำนวนการสอบสวนในเบื้องต้นก่อนการพิจารณา ทำให้ศาลไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน อีกทั้งไม่อาจทราบความเป็นมาในรูปคดีว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิด หรือบริสุทธิ์มากน้อยเพียงใด หรือพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ต่อการกล่าวหาบุคคลนั้นๆ ซึ่งหลักทั่วไปได้กำหนดโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ว่า อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น และหากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลยตามหลัก *in dubio pro reo*²⁰ ศาลจึงมีบทบาทอย่างสูงในการตรวจสอบให้ได้ซึ่งความเป็นจริง ในประเทศไทยก็เป็นประเทศที่ใช้หลักดำเนินคดีตามระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในแถบภาคพื้นยุโรปที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ การฟ้องคดีต่อศาลเป็นไปตาม

¹⁹ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. เล่มเดิม. หน้า 67.

²⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 39.

ระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ (State Prosecution)²¹ ซึ่งตามระบบดังกล่าว รัฐเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริงในกรณีที่มีความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยอัยการเป็นผู้ค้นหาความจริงตั้งแต่ชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนศาลก็มีหน้าที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยมีบทบาทในการค้นหาความจริงโดยไม่วางเฉย (Active rule)²²

อย่างไรก็ตามเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 ได้มีการเพิ่มเติมขั้นตอนก่อนที่จะมีการสืบพยานตามที่กำหนดไว้แต่เดิมใน มาตรา 174 เริ่มจากการที่ฝ่ายโจทก์แถลงเปิดคดี และนำพยานเข้าสืบ โดยขั้นตอนที่เพิ่มเติมเข้ามาใหม่นี้คือ “การตรวจพยานหลักฐาน” ตามมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ซึ่งเป็นการบัญญัติหลักเกณฑ์เรื่องการเปิดเผยพยานของคู่ความ (discovery) ทำนองเดียวกับการตรวจพยานหลักฐาน ในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง²³ ซึ่งการจัดให้มีการตรวจพยานหลักฐานนี้ นอกจากจะทำให้การดำเนินคดีต่างๆ เป็นไปโดยรวดเร็วขึ้น เพราะจะมีที่จะต้องพิจารณาว่ามี “...ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง...”²⁴ ด้วย อันจะทำให้การสืบพยานบางส่วนลดลงไป

นอกจากนี้ การมีวันตรวจพยานหลักฐานก็จะทำให้จำเลยได้เตรียมการที่จะต่อสู้คดีได้ดีขึ้นกว่าเดิม การกำหนดวันตรวจพยานก็จะเปิดโอกาสให้จำเลยได้ทราบถึงพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ และเป็นการหลีกเลี่ยงการเอาเปรียบจำเลยโดยมีพยาน “จู่โจม” ด้วย²⁵

นอกจากบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาคดีของศาลอันเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยในระดับหนึ่งแล้ว สำหรับการค้นหาความจริงของศาลนั้น หากพิจารณาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะพบว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่อำนวยความสะดวกให้ศาลมีบทบาทในการตรวจสอบให้ได้ซึ่งความจริง หรือการค้นหาความจริงของศาลในเชิงรุก กล่าวคือ

²¹ บางที่เรียก “การพิจารณาคดีตามระบบฝรั่งเศส” เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ.1808 เป็นตัวอย่างและมีอิทธิพลต่อการบัญญัติของกฎหมายต่างๆ ทั่วโลก โปรดดู อุดม รัฐอมฤต. (2535). การฟ้องคดีอาญา. ใน *รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม*. หน้า 486.

²² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 11.

²³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 วรรคสาม, มาตรา 29.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/2 วรรคหนึ่ง.

²⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 53.

1) การแถลงเปิดคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง ซึ่งได้บัญญัติว่า

“ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้องอีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยเสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ”

ตามกฎหมาย มาตรา 174 เป็นกระบวนการขั้นตอนก่อนการพิจารณาสืบพยานของศาล ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย ได้มีการแถลงข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และพยานหลักฐานที่ประสงค์จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย การแถลงเปิดคดีของกลุ่มความก่อนที่จะมีการสืบพยาน ทำให้ศาลได้ทราบรูปการ หรือข้อมูลอันเป็นพื้นฐานของคดีว่ามีลักษณะการกระทำผิด มีพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพียงใด อีกทั้ง มีเหตุยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษหรือไม่ เมื่อกลุ่มความทั้งฝ่ายโจทก์ และจำเลย นำพยานเข้าสืบเพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนในชั้นพิจารณา เมื่อศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ได้นำสืบมาไม่กระจ่างชัดเจน หรือมีข้อสงสัยของการกระทำ ศาลสามารถที่จะซักถามในเวลาสืบพยานเพื่อให้ได้ความชัดเจน หรือศาลใช้อำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้ให้อำนาจไว้

อย่างไรก็ตาม มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ข้อ 102 ว่าในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาล ก่อนสืบพยานให้อัยการแถลงเปิดคดีทุกเรื่องอยู่แล้ว หากก่อนการสืบพยาน กลุ่มความไม่ทำการแถลงเปิดคดีเพื่อให้ศาลได้ทราบข้อเท็จจริงแล้ว ศาลย่อมใช้อำนาจของศาลสั่งให้คู่ความทั้งสองฝ่ายแถลงเปิดคดีให้ศาลเข้าใจข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบ เพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงของศาล

จะเห็นได้ว่า แม้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีการบัญญัติว่าการฟ้องคดีอาญา พนักงานอัยการต้องแนบส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาล ศาลมีเครื่องมือที่เอื้อประโยชน์ในการสืบค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง แม้พนักงานอัยการจะมีได้มีการแนบสำนวนการสอบสวนเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดีและทำคำพิพากษาก็ตาม ศาลก็สามารถค้นหาความจริงเบื้องต้นทางคดีได้โดยหยิบยกบทบัญญัติ มาตรา 174 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ตามอำนาจที่ศาลมีอยู่ นอกเหนือจากคำฟ้องที่พนักงานอัยการได้เสนอต่อศาลในเวลาพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดี

2) การสืบพยานเพิ่มเติมของศาล

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 บัญญัติว่า “ระหว่างพิจารณาโดยพลการ หรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม หรือส่งประเด็นได้”

โดยปกติเป็นหน้าที่ของโจทก์จำเลยที่ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เมื่อโจทก์จำเลยนำสืบพยานเสร็จแล้ว ศาลจะตรวจสำนวนการพิจารณา ซึ่งรวมถึงพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายจนเป็นที่พอใจแล้ว ถึงขั้นที่ศาลทำคำพิพากษา

อย่างไรก็ตามในระหว่างการพิจารณาคือก่อนที่ศาลจะทำคำพิพากษาให้คู่ความฟังศาลอาจเห็นสมควรให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมจากที่โจทก์จำเลยนำสืบไปแล้วก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อความกระจ่างชัดของข้อเท็จจริงในบางเรื่องบางตอน ศาลก็มีอำนาจกระทำการเช่นนั้นได้โดยนัยของบทมาตรานี้²⁶

บทบาทของผู้พิพากษาในการสืบพยานในศาลมีน้อยมาก โดยศาลมักปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของคู่ความที่จะเสนอพยานหลักฐานและสืบพยาน โดยศาลจะสั่งให้มีการสืบพยานเพิ่มเติมก็ต่อเมื่อมีคำร้องของคู่ความขอเข้ามาในสารบบความ เมื่อทำการสืบพยานไปแล้ว ถ้าคู่ความประสงค์จะให้ทำการสืบพยานเพิ่มเติมศาลจะอนุญาตให้เฉพาะจำเลยเท่านั้น แม้ว่าจำเลยจะไม่ได้ยื่นพยานนั้นไว้ในบัญชีระบุพยาน ศาลก็ไม่เคร่งครัด แต่กรณีถ้าโจทก์เป็นฝ่ายขอให้ศาลสืบพยานเพิ่มเติมตามมาตรา 228 นี้แล้ว ศาลจะใช้ดุลพินิจสั่งไม่อนุญาต เพราะถือว่าโจทก์เอาเปรียบจำเลย ศาลไม่ได้พิจารณาถึงกรณีที่อนุญาตให้จำเลยทำการสืบได้เพราะ โจทก์ในคดีอาญามีภาระต้องนำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลย ถ้าศาลอนุญาตให้โจทก์ จะถือว่าเป็นการเพิ่มเติมคดีที่โจทก์บกพร่องอยู่เพื่อลงโทษจำเลยทำให้จำเลยเสียเปรียบ²⁷

การสืบพยานเพิ่มเติม ในทางปฏิบัติการสืบพยานเพิ่มเติมโดยพลการโดยศาลจะไม่ค่อยกระทำกัน ทั้งที่ระบบกฎหมายไทยไม่มีระบบลูกขุน หากแต่ศาลไทยต้องทำหน้าที่วินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทั้งสองอย่าง ศาลไทยจึงควรจะต้องดำเนินบทบาทในการค้นหาให้ได้ความจริงในคดีอาญาเพื่อจะได้ตรวจสอบและวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงพร้อมแสดงผลแห่งคำวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งศาลอาจกระทำได้โดยซักถามข้อเท็จจริงจากพยานให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นในรายละเอียด หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง เพื่อให้ได้ความจริงกระจ่างชัด แต่กลับปรากฏว่าในทางปฏิบัติของศาลไทยได้รับอิทธิพลทางแนวความคิดจากระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษอันทำให้ศาลไทยดูเหมือนกำหนดบทบาทตนเองให้

²⁶ คณิง ภาไชย ข (2545). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. หน้า 276.

²⁷ สมทรัพย์ นำอำนาจ. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาคับกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา. หน้า 41.

วางเฉยในการค้นหาความจริงโดยเพียงแต่บันทึกคำพยานที่คู่ความนำสืบแล้วรวมเข้าสำนวนเพื่อนำไปตัดสิน การค้นหาความจริงในทางปฏิบัติจึงกลายเป็นภาระของคู่ความที่จะต่อสู้คดีกันและหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองต่อหน้าศาล และอาศัยวิธีการให้คู่ความถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเป็นวิธีการอันสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ซึ่งเป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาโดยมิได้สอดคล้องกับโครงสร้างของระบบตามกฎหมายที่ไม่มีคณะลูกขุน²⁸

3) อำนาจสืบพยาน

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 บัญญัติว่า “ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควรตามลักษณะพยาน”

4) อำนาจถามโจทก์ จำเลยหรือพยาน

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235 บัญญัติว่า “ในระหว่างพิจารณาเมื่อเห็นสมควร ศาลมีอำนาจถาม โจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้”

บทบัญญัติดังกล่าว ศาลมีอำนาจถามโจทก์ จำเลยหรือพยานคนใดก็ตาม แม้จำเลยจะไม่ได้อ้างตนเองเป็นพยานหรือถูกอ้างเป็นพยานก็ตามเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางอีกมาตราหนึ่ง

โดยเหตุที่ศาลเป็นคนกลาง รับฟังพยานหลักฐานของคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อมีคำวินิจฉัยในขั้นที่สุดว่าพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่ายนำสืบนั้นรับฟังได้เพียงใด หรือไม่เกี่ยวกับประเด็นหรือไม่ และมีน้ำหนักพอที่จะฟังเป็นยุติอย่างหนึ่งอย่างใดได้หรือไม่ การนำสืบของแต่ละฝ่ายจึงอาจเน้นหนักในเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ละเว้นเรื่องที่ไม่เป็นประโยชน์ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยชัดเจน กฎหมายจึงให้อำนาจศาลในระหว่างพิจารณาที่จะถามโจทก์หรือจำเลย หรือทนายความหรือพยานได้ตลอดเวลา หากศาลถามคู่ความหรือทนายของคู่ความ เมื่อได้คำตอบอย่างไร ศาลจะจดรายงานว่าเป็นคำตอบ ถ้าถามพยานคำตอบของพยานเป็นส่วนหนึ่งของการเบิกความพยานปากนั่นเอง²⁹

ประกอบกับมาตรา 174 วรรคท้ายที่บัญญัติว่า “ในระหว่างพิจารณา ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสืบพยานหรือทำการอะไรอีก จะสั่งงดพยานหรือการนั้นเสียก็ได้”

เห็นได้ว่าตามมาตรา 235 ที่ให้อำนาจศาลถามโจทก์ จำเลยหรือพยานคนใดก็ได้ เมื่อศาลมีข้อสงสัยในข้อเท็จจริงที่พยานได้ขึ้นเบิกความต่อหน้าศาลเพื่อให้ปราศจากข้อสงสัยจนสิ้น

²⁸ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา นัทรไพฑูริย์. เล่มเดิม. หน้า 64-65.

²⁹ คณิง ภาไชย ข เล่มเดิม. หน้า 289.

กระแสดความแล้ว เมื่อศาลสิ้นข้อสงสัยในข้อเท็จจริง และกระจ่างในความเป็นจริง และศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องสืบพยานของกลุ่มความอีกต่อไป ศาลย่อมใช้ดุลพินิจที่จะใช้อำนาจตั้งคดีสืบพยานไม่ว่าของกลุ่มความฝ่ายใดได้ตามมาตรา 174 วรรคท้าย

หลักมาตรานี้มาจากการที่ศาลต้องค้นหาความจริงในเนื้อหาแห่งคดี (Substantive Proof) ศาลมีอำนาจเข้ามาแทรกแซง ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของกลุ่มความโดยตลอดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา คือในระหว่างการพิจารณาโดยการซักถามและแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้อีกด้วย หน้าที่ของศาลดังกล่าวเรียกว่า หน้าที่ในการสอบสวนอย่างอิสระและหน้าที่ที่จะให้ความกระจ่างชัด³⁰

5) อำนาจเรียกสำนวนสอบสวนจากพนักงานอัยการ

แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีบทบัญญัติว่าด้วยการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพื่อประกอบการวินิจฉัยก็ต่อเมื่อ โจทก์สืบพยานโจทก์เสร็จสิ้นเสียก่อน³¹ บทบัญญัติของมาตรานี้ใช้บังคับเฉพาะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น กล่าวคือ การที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีก็โดยอาศัยความเป็นมาของมูลกรณีและพยานหลักฐานตามที่แสดงไว้ในสำนวนการสอบสวน ฉะนั้น เมื่อคดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล หากศาลเห็นว่าถ้าได้ทราบถึงความเป็นมาของเรื่องราวตามสำนวนการสอบสวนด้วยจะเป็นประโยชน์แก่ศาลมากยิ่งขึ้น ดังนี้ ศาลจึงควรเรียกสำนวนการสอบสวนมาศาลได้³²

การที่กฎหมายกำหนดให้ศาลเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อพบข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี เพราะสำนวนการสอบสวนมีลักษณะสำคัญที่ว่าทำขึ้นหลังเกิดเหตุใหม่ๆ พนักงานสอบสวนจะบันทึกเรื่องราวในสถานที่เกิดเหตุไว้ ความทรงจำของพยานบุคคลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังสดอยู่ และถ้าถูกสอบปากคำไว้เร็วเท่าไร โอกาสที่จะได้ตรงหรือได้รับการติดต่อจากผู้ใดให้ให้การบิดเบือนความจริงยังมีอยู่น้อย เมื่อนำมาวินิจฉัยประกอบคำพยานในชั้นศาลแล้ว ตามปกติย่อมทำให้เห็นความจริงชัดเจนขึ้นว่าจำเลยทำผิดจริงหรือถูกกลับแก้³³

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีบทบัญญัติในมาตรานี้เพื่อให้ศาลมีอำนาจในการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการ เพื่อตรวจสอบความจริงในคดีแต่ก็เป็นข้อจำกัดของศาลในการ

³⁰ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. เล่มเดิม. หน้า 45.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175.

³² กนิง ภาไชย ข เล่มเดิม. หน้า 122-123.

³³ สมทรัพย์ นำอำนวยการ. เล่มเดิม. หน้า 42.

เรียกสำนวนจากพนักงานอัยการได้ก็ต่อเมื่ออัยการสืบพยานเสร็จสิ้นเสียก่อน ศาลจึงไม่อาจใช้ประโยชน์จากการเรียกสำนวนสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อตรวจสอบความจริงได้อย่างตั้งใจในระหว่างพิจารณาและเกิดข้อสงสัยว่าสิ่งที่พยานได้เบิกความตรงตามที่ได้ให้การไว้ต่อพนักงานสอบสวนหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติของการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการ ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 นี้ เมื่อพิจารณาประกอบมาตรา 171 วรรคหนึ่ง อันเป็นบทบัญญัติในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนและการพิจารณา เว้นแต่มาตรา 175 มาบังคับแก่การไต่สวนมูลฟ้องโดยอนุโลม” แล้ว เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ศาลได้ใช้บทบาทการค้นหาความจริงในเชิงรุก โดยมีการเรียกสำนวนการสอบสวนในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทำให้เกิดข้อโต้แย้งว่าศาลมีอำนาจในการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้หรือไม่³⁴

ในข้อนี้เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 128/2487 วินิจฉัยว่า แม้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ซึ่งโจทก์ยังมิได้สืบพยานเสร็จแล้ว ศาลก็มีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ด้วยเหตุผลที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 128/2487 ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ศาลก็มีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนมาประกอบคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1171/2514 โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยในฐานะนายจ้างของ จ. ผู้ขับรถโจทก์เสียหาย ในการพิจารณา โจทก์อ้างสำนวนการสอบสวนคดีที่ จ. ต้องหาว่าขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้คนขับรถของโจทก์ตาย ศาลหมายเรียกจากพนักงานอัยการ พนักงานอัยการอ้างว่าคดีอยู่ในระหว่างสั่งจับผู้ต้องหา เป็นเอกสารลับในทางราชการอันไม่ควรเปิดเผย และหากจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว พนักงานอัยการก็ไม่มีส่วนใช้ในการดำเนินคดี จึงไม่อาจส่งสำนวนตามหมายเรียก เมื่อศาลเห็นว่าสำนวนการสอบสวนนั้นเป็นหลักฐานที่ศาลจะต้องใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรม ศาลย่อมไม่ฟังคำปฏิเสธของพนักงานอัยการ และสั่งให้ส่งสำเนาสำนวนการสอบสวนได้

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 ได้กำหนดให้อำนาจไว้นี้ ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ดีในการที่จะช่วยให้ศาลได้ค้นหาความจริงในเหตุที่มีข้อสงสัยในบางเรื่องบางประเด็นที่ควรทราบ ความน่าเชื่อถือของพยาน การเบิกความโดยไม่เบี่ยงเบนไปจากคำให้การที่เคยให้ไว้ เพราะศาลไม่มีสำนวนการสอบสวนในขณะที่พยานเบิกความ ทำให้ศาลไม่อาจทราบข้อเท็จจริงและใช้อำนาจในการสอบถามพยานอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ได้เบิกความ การเรียก

³⁴ ธานีศ เกศวพิทักษ์. (ม.ป.ป.). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2. หน้า 171-172.

สำนวนการสอบสวนมาหลังจากโจทก์สืบพยานเสร็จก็อาจจะล่วงเลยเวลาที่ศาลจะสอบถามพยานนั้นๆ ได้

การที่ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ตามมาตรา 175 กี่คดี หรือการที่ระหว่างพิจารณาโดยพลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมตาม มาตรา 228 กี่คดี เหล่านี้แสดงถึงบทบาทของศาลในการตรวจสอบความจริงอย่างกระตือรือร้นทั้งสิ้น และแสดงให้เห็นถึงบทบาทของความเป็นภาววิสัยของศาลด้วย ฉะนั้น ความยุติธรรมตามกฎหมายหรือตามคำพิพากษากับความยุติธรรมตามความเป็นจริงจึงเป็นสิ่งเดียวกันอยู่แล้ว เพราะมีฉะนั้นแล้วจะเรียกการดำเนินคดีอาญาเป็นการอำนวยความสะดวกโดยรัฐยอมไม่ได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติศาลได้ปฏิบัติตรงกันข้ามกับหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลใช้อำนาจตาม มาตรา 228 น้อยมาก นอกจากนั้นตาม มาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยานจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่จะเห็นควรตามลักษณะของพยาน แต่ในทางปฏิบัติ การดำเนินคดีอาญาเป็นการต่อสู้ระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยไป³⁵

ดังนั้น หากมีผู้พิพากษาที่แสดงความกระตือรือร้นในการค้นหาให้ได้ความจริง เช่นซักถามพยานเอง หรือเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเอง หรือแม้แต่เรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาพิจารณาประกอบก่อนทำคำพิพากษาที่อาจถูกตั้งข้อสงสัยหรือข้อครหาว่าปฏิบัติผิดแปลกจากแนวทางปกติจึงยิ่งกลายเป็นสิ่งตอกย้ำทางปฏิบัติให้ศาลไทยวางเฉยในการค้นหาความจริงในคดี³⁶

ดังนั้น ในคดีอาญาทั่วไป หากมีการส่งสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในวันขึ้นฟ้องของพนักงานอัยการอย่างเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว ย่อมทำให้ศาลสามารถทราบรายละเอียดและข้อความจริงในการกระทำผิด ศาลจะได้มีการเตรียมการศึกษาข้อมูลต่างๆ เพื่อวางแนวทางพิจารณาคดีก่อนการสืบพยาน อันเป็นการวางบทบาทให้ศาลเกิดแรงบันดาลใจในการสืบค้นความจริง และศาลได้ทำหน้าที่เป็นผู้สืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 หรือสืบพยานเพิ่มเติมตาม มาตรา 228 หรือสั่งคดีสืบพยานตาม มาตรา 174 วรรคสี่ หรือสอบถามพยาน ตามมาตรา 235 อย่างสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งเป็นการทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรอบคอบ รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ไม่เกิดระบบการต่อสู้คดีกันของคู่ความ

³⁵ คณิศ อนุกร ก (2544, มกราคม-มิถุนายน). บทบาทของศาลในคดีอาญา. หน้า 54.

³⁶ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. เล่มเดิม. หน้า 67.

4.1.3 การตรวจและคัดค้านการสอบสวน

นับแต่ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2478 เป็นต้นมา เรื่องการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีตามที่ถูกกล่าวหาอย่างเป็นธรรมซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จำเลยในคดีอาญาจะไม่ได้ได้รับความสะดวกเกี่ยวกับสำนวนการสอบสวนในการขอตรวจดูข้อเท็จจริงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการก็ตาม ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่อำนวยความเป็นธรรม โดยมักกล่าวอ้างว่า รายละเอียดอันเกี่ยวกับคดีในสำนวนการสอบสวนนั้นเป็นความลับของทางราชการไม่อาจอนุญาตให้มีการตรวจดูหรือขอคัดสำเนาได้ อีกทั้งองค์กรอื่นที่สังกัดในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องอำนวยความเป็นธรรม ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้แต่อย่างใด อันเป็นการละเลยสิทธิพื้นฐานของบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานตามกฎหมาย

ต่อมาภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองและได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ได้มีการบัญญัติให้สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยได้รับการคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เพิ่มมากขึ้นที่สำคัญได้มีการบัญญัติให้สิทธิของจำเลยและผู้ต้องหาขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเป็นสิทธิที่จะตรวจสอบคำให้การของตนเองและเอกสารประกอบโดยให้สิทธิทั้งผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ในมาตรา 241 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้เสียหายหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้นการที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิที่จะตรวจสอบคำให้การของตนเองและเอกสารไว้ย่อมทำให้จำเลยสามารถที่จะคัดคำให้การของตนได้ตั้งแต่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้อง แม้จะไม่มีการยื่นสำนวนดังกล่าวให้ศาลก็ตาม

ในส่วนการบัญญัติมาตรา 241 วรรคสาม ก็เพื่อเป็นการรับรองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญามีที่มาและเหตุผลสืบเนื่องมาจากที่ในอดีตสำนวนการสอบสวนซึ่งจัดทำขึ้นโดยพนักงานสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญานั้นมักจะถือว่าสำนวนการสอบสวนเป็นความลับที่รัฐไม่อาจเปิดเผยให้ผู้หนึ่งผู้ใดทราบได้ เนื่องจากเกรงว่าหากเปิดเผยออกไปแล้วจำเลยในคดีอาญาจะล่วงรู้ว่ามีพยานหลักฐานสำคัญอันใดบ้าง และอาจทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งพนักงานอัยการจำเป็นต้องใช้ในการสืบพยานในคดีนั้น³⁷

นอกจากนั้นรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในศาลไทยมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาในภาคพื้นยุโรป โดยที่ศาลไทยมีบทบาทที่ค่อนข้างจำกัดในการพิสูจน์ความจริง จึง

³⁷ พินารัตน์ ชินพิทักษ์. (2548). สิทธิของจำเลยในการได้รับการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา. หน้า 20.

ทำให้พนักงานอัยการในฐานะโจทก์ซึ่งรับภาระในการสืบพยานแทนรัฐจำต้องให้ความคุ้มครองแก่พยานหลักฐานในคดีที่สำคัญ

ดังนั้นในมาตรานี้จึงมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือ

1) ผู้เสียหายหรือจำเลยนั้นจะทำได้เพียงขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนเท่านั้น

2) การขอตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารนั้นจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีการยื่นฟ้องโดยพนักงานอัยการต่อศาลแล้วเท่านั้น³⁸

ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2547 ได้แก้ไขเพื่อรองรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 โดยได้มีการอำนวยความสะดวกเป็นการให้สิทธิจำเลยเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อต่อสู้คดีได้มากขึ้น เช่น

1) สิทธิของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8

โดยในมาตรา 8 ได้บัญญัติว่า “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

(2) แต่งทนายความแตกต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา

(3) ปรีกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐานและคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ

(5) ตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาลและคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง โดยเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม

(6) ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน

ถ้าจำเลยมีทนายความ ทนายความนั้นย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วด้วย

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย

³⁸ อานาจ เนตยสุภา. (มกราคม, 2515). การเปิดเผยข้อมูลในคดีอาญาของพนักงานอัยการ. (Online) Available URL. จาก [http:// www.ago.go.th/bods/html](http://www.ago.go.th/bods/html). 2006.

จากบทบัญญัติ ในมาตรานี้จะเห็นได้ว่าเป็นการบัญญัติเพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 241 วรรคหนึ่งและวรรคสาม และหากพิจารณาจากบทบัญญัติแล้วก็จะพบว่า มีหลักการที่บัญญัติขึ้นใหม่ 3 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง จำเลยมีสิทธิได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

ประการที่สอง การที่จำเลยตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องนั้น ศาลอาจมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมได้ อันเป็นการเพิ่มเติมสิทธิของจำเลยจากเดิม

ประการที่สาม จำเลยและผู้เสียหายมีสิทธิขอตรวจหรือสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การของตน³⁹

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 (4) ซึ่งบัญญัติว่า “มาตรา 8 นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้ (4) ตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐานและคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้นๆ” ในทางปฏิบัติจำเลยกลับไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้เพราะคำให้การของผู้ต้องหาและสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการเพียงแต่ยื่นบัญชีระบุพยานไว้เท่านั้น แต่ไม่ได้ส่งสิ่งนั้นๆ ต่อศาลเพื่อให้จำเลยได้ตรวจดูในขณะที่ยื่นฟ้อง แต่จะยื่นส่งเมื่อถึงวันนัดตรวจพยานหลักฐาน เช่นนี้จำเลยจึงไม่อาจใช้สิทธิตรวจดูหรือคัดสำเนาได้ การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตรา 8(4) ที่บัญญัติเพิ่มเติมนี้ เมื่อมีการยื่นฟ้องแล้ว จำเลยและผู้เสียหายมีสิทธิขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนในชั้นสอบสวนได้ทันที แม้สำนวนการสอบสวนยังอยู่ที่พนักงานอัยการก็ตาม โดยไม่จำเป็นต้องรอให้มีการพิจารณาคดีก่อน

บทบัญญัติในมาตรา 8 นี้ โดยเฉพาะ (6) เรื่องการขอตรวจและคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน หากพิจารณาให้กระจ่างแล้วเห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดและเปิดโอกาสให้จำเลยได้ตรวจดูและคัดสำเนาคำให้การของตนไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่จำเลยแต่ประการใด เนื่องจากจำเลยทราบโดยตลอดอยู่แล้วว่าตนได้ให้การในเรื่องใดและรายละเอียดไว้อย่างใดในชั้นสอบสวน และในกรณีที่จำเลยใช้สิทธิไม่ให้การในชั้นสอบสวนและขอให้การในชั้นศาล มาตรา 8 (6) ก็ถือว่าเสียเปล่าทีเดียวในส่วนของจำเลย บทบัญญัติมาตรา 8 นี้ ไม่ได้เป็นการเอื้ออำนาจหรือให้สิทธิพื้นฐานแก่จำเลยในการแสดงบทบาทที่จะต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม

³⁹ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22). หน้า 38.

2) สิทธิของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173/1 และ มาตรา 173/2

มาตรา 173/1 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เป็นหลักการใหม่ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย โดยมีการตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานได้ตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการพิจารณาแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน⁴⁰ และเป็นประโยชน์แก่จำเลยเป็นอย่างมาก เนื่องจากหากได้เห็นพยานหลักฐานในวันตรวจพยานหลักฐาน จำเลยย่อมได้ทราบว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะนำสืบพยานหลักฐานใดเข้าสืบในชั้นพิจารณาและนำพยานหลักฐานที่ตนเชื่อว่าสามารถแสดงความจริงมาแนะนำเสนอต่อศาล พยานหลักฐานที่จะตรวจสอบได้แก่ พยานเอกสาร และพยานวัตถุ ไม่รวมรวมถึงพยานบุคคลแต่อย่างใด⁴¹ ซึ่งทั้งสองมาตราได้บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา 173/1 บัญญัติว่า “เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมในคดีที่จำเลยไม่ให้การหรือให้การปฏิเสธ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอหรือศาลเห็นสมควรศาลอาจกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้ โดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน

ก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่งไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาล และถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำนงจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมให้ยื่นต่อศาลก่อนการตรวจพยานหลักฐานเสร็จสิ้น

การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคสองจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อผู้ร้องขอแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้นหรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการต่อสู้อย่างเต็มที่

ถ้าพยานเอกสารหรือพยานวัตถุใดอยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกให้คู่ความที่ประสงค์จะอ้างอิงขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานเอกสารหรือพยานวัตถุดังกล่าวมาจากผู้ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยาน เพื่อให้ได้พยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นมาก่อนวันตรวจพยานหลักฐานหรือวันที่ศาลกำหนด”

มาตรา 173/2 บัญญัติว่า “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่

⁴⁰ กนิง ภาไชย ข เล่มเดิม. หน้า 117.

⁴¹ แหล่งเดิม.

ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือ พยานหลักฐานนั้นเป็นบันทึกคำให้การของพยานหลังจากนั้นให้คู่ความแต่ละฝ่ายแถลงแนวทางการ เสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความ จำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง เสร็จ แล้วให้ศาลกำหนดวันสืบพยาน และแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่โจทก์ ไม่มาศาลในวันตรวจพยานหลักฐานให้นำบทบัญญัติมาตรา 166 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความฝ่าย หนึ่งฝ่ายใดร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นสำคัญในคดีไว้ล่วงหน้า ก่อนถึงกำหนดวันนัดสืบพยานก็ได้”

จะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 กำหนดให้มีวัน ตรวจพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาสืบพยาน นับเป็นก้าวแรกที่อีกก้าวหนึ่งเพื่อให้โอกาสจำเลย สามารถได้ตรวจพยานหลักฐานต่างๆ ของโจทก์ที่จะใช้ในการนำสืบและได้ล่วงรู้เกี่ยวกับ พยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์อ้างอิง แม้พยานหลักฐานบางชนิดที่จำเลยไม่สามารถตรวจดูได้ เช่น บันทึกคำให้การของพยาน ซึ่งเป็นข้อยกเว้นไม่ต้องส่งศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน อีกทั้ง พนักงานอัยการโจทก์พยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่นำมาแสดงต่อศาลเพื่อให้จำเลยได้ตรวจดูและคัด สำเนาเอกสารโดยอ้างว่าเป็นความลับและเพื่อความปลอดภัยของพยานที่ได้ให้การไว้ นอกจากนี้ จำเลยมีสิทธิที่จะตรวจดูพยานหลักฐานของฝ่ายพนักงานอัยการแล้วยังมีสิทธิที่จะขอคัดสำเนา เอกสารหรือพยานวัตถุเหล่านั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 อีกด้วย

นับว่าบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวนี้ได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกับการตรวจ พยานหลักฐานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 วรรคสาม และมาตรา 29 การตรวจพยานหลักฐานนี้มีลักษณะคล้าย “การเปิดเผยพยานหลักฐาน” ซึ่งจำเลย สามารถเข้าถึงพยานหลักฐานในอีกรูปแบบหนึ่งและจำเลยก็อาศัยการที่ได้เข้าถึงพยานหลักฐานเพื่อ เตรียมความพร้อมในการเสนอหลักฐานเพื่อหักล้างหรือแก้ข้อกล่าวหาต่อศาล แต่บทบัญญัติมาตรา 8 ก็ดี มาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 นั้นก็ถือได้ว่าเป็นแนวคิดในระดับหนึ่งที่ยอมรับการมีสิทธิ พื้นฐานและยอมรับข้อเท็จจริงในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่จำเป็นต้องให้สิทธิจำเลยในคดีอาญาให้เข้าถึง พยานหลักฐานบางอย่างได้ แต่ก็ยังเป็นส่วนน้อยในสิทธิของจำเลยที่ควรพึงมีพึงได้ตามหลักสิทธิใน สากล และสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ถือเป็นสิทธิขั้นมูลฐานที่เด็ดขาด

ของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถือกันว่าไม่อาจล่วงละเมิดได้ ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการปฏิเสธสิทธิดังกล่าวเท่ากับเป็นการปฏิเสธกระบวนการยุติธรรมแห่งกฎหมายทีเดียว⁴²

ฉะนั้น สิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยในกรณีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์นั้นจะต้องรอให้ฝ่ายโจทก์สืบพยานเสร็จสิ้นก่อนจึงจะขอคัดสำเนาเอกสารที่อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ ยิ่งในกรณีที่มีการพิจารณาคดีต่อเนื่องที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน เมื่อสืบพยาน โจทก์เสร็จ จำเลยก็ต้องนำพยานเข้าสืบในทันที ทำให้จำเลยหมดโอกาสที่จะตรวจสอบและคัดสำเนาเอกสารได้ทัน การนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อแก้ต่างทันทีจึงเกิดข้อบกพร่องในการนำพยานหลักฐานซึ่งเป็นสาระสำคัญและเป็นประโยชน์แก่ตนเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ย่อมบกพร่องไปด้วย เป็นเหตุให้การพิจารณาพิพากษาของศาลเกิดความคลาดเคลื่อนไม่เป็นไปตามความเป็นจริง

การที่จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการนั้น จำเลยควรมีสิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวน โดยไม่กล่าวอ้างด้วยเหตุผลนานาประการว่าเอกสารในสำนวนการสอบสวนนั้นเป็นความลับที่ไม่อาจเปิดเผยได้ ทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดีได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการ “จู่โจม” พยานที่เกิดขึ้น⁴³ พนักงานอัยการนั้นถือว่าเป็นเจ้าพนักงานของรัฐและดำเนินคดีแทนรัฐ มิได้เป็นคู่ต่อสู้กับจำเลยแต่อย่างใด พนักงานอัยการเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมต้องมีส่วนร่วมในการพุงไว้ซึ่งความเป็นธรรม ควรมีการเปิดเผยข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยาน การเปิดเผย Discovery เป็นถ้อยคำทางกฎหมาย มีความหมายว่า หยั่งรู้หรือเปิดเผยเรื่องราวสาระของการกระทำหรือเอกสารซึ่งมีความสำคัญต่อการต่อสู้คดีของฝ่ายตรงข้าม⁴⁴

ดังนั้น เมื่อประเทศไทยมีการดำเนินคดีอาญาตามหลักกฎหมาย Civil Law เช่นเดียวกับกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ที่มีแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาว่า ผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ หรือทนายความ ต่างก็มีหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญาด้วยกันทั้งสิ้น⁴⁵ ดังนั้นประเทศที่ใช้หลักกฎหมาย Civil Law นั้น จึงมีแนวคิดว่าสิทธิที่จะขอดูสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานต่าง ๆ จากอัยการนั้นเป็นสิทธิของจำเลยหรือทนายความ โดยแท้ พนักงานอัยการจะต้องเปิดเผยพยานหลักฐานทั้งหมดให้จำเลยทราบ เมื่อจำเลย

⁴² American Jurisprudence (Vol.21). p.271. อ้างใน พิณรัตน์ ชินพิทักษ์. เล่มเดิม. หน้า 32.

⁴³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข (2541). ความโปร่งใสและตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540. หน้า 59.

⁴⁴ โกศล โสภาคย์วิจิตร. (2525). พจนานุกรมกฎหมายอังกฤษ-ไทย. หน้า 62.

⁴⁵ คณิต ฌ นคร ง (2540). วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. หน้า 7.

ร้องขอภายหลังจากการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว เว้นแต่กรณีที่ต้องหาหรือจำเลยขอคู่สำนวนการสอบสวนก่อนการสอบสวนเสร็จ ดังนี้จึงถือว่าเป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรืออัยการที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้⁴⁶

เหตุใดเจ้าจำเลยในคดีอาญาทั่วไป ก็ไม่ได้มีอะไรในความเป็นบุรุษที่แตกต่างไปจากจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพียงแต่แตกต่างกันในสถานะของการดำรงชีพเท่านั้น ทำไมจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงได้สิทธิปกป้องจากการกล่าวหาเหนือกว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไปในเรื่องการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ แต่จำเลยในคดีอาญาทั่วไปกลับไม่ได้รับสิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเช่นเดียวกัน ทั้งๆ ที่เป็นจำเลยจากการกระทำผิดทางอาญาเช่นกัน ทำให้เห็นว่าการดำเนินคดีของไทยมีการใช้กฎหมายที่แตกต่างกันในเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีอาญา ซึ่งไม่ควรจะเกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมของไทย แม้แต่น้อย

หากองค์กรในศาลยุติธรรม มีบทบาทในการนำเสนอรูปแบบอันเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยในการขอตรวจและคัดสำนวนการสอบสวนอย่างเช่นคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้จำเลยมีโอกาสเข้าถึงพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยชอบ โดยกำหนดเงื่อนไขบางประการ เช่น ลักษณะของความผิด บทกำหนดโทษ ความร้ายแรงของการกระทำ มาเป็นเงื่อนไขเพื่อให้สิทธิแก่จำเลยหรือผู้แทนเข้าตรวจสอบและคัดสำเนาสำนวนการสอบสวน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 อันเป็นสิทธิแห่งความเสมอภาคในการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นพลเมืองเฉกเช่นเดียวกันตามระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน แต่มีข้อจำกัดพิจารณาอยู่ คือ ในคดีอาญาทั่วไป ฐานการกระทำผิดมีหลากหลาย โทษของการกระทำหนักเบาไม่เท่ากัน กรณีที่มีโทษร้ายแรงและเป็นความผิดที่อุกฉกรรจ์ โดยเฉพาะจำเลยซึ่งมีอิทธิพลและอำนาจทางการเงิน การให้จำเลยตรวจสอบและคัดสำเนาคำให้การย่อมเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพยานเช่นกัน

ดังนั้น การดำรงซึ่งความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีของจำเลยไม่ว่าจะเป็นจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือจำเลยในคดีอาญาทั่วไปต้องมีความสมดุลและทัดเทียมกันในวิธีพิจารณาความของศาลทั้งระบบ โดยไม่เลือกปฏิบัติว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไปไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่ากับจำเลยที่เป็นนักการเมือง

เห็นได้ว่าบทบาทของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้เดินไปข้างหน้าอีกก้าวหนึ่งแล้ว และเป็นก้าวที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมในภายหน้า อัน

⁴⁶ กาญจนา ตรีแสน. (2533). การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา. หน้า 18-19.

ส่งผลสะท้อนถึงบทบาทของศาลอื่นๆ ที่อยู่ในความดูแลของศาลยุติธรรมที่ต้องมาพัฒนากระบวนการอย่างเหมาะสมต่อไป

4.2 คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

4.2.1 การยึดสำนวนการสอบสวน

1) คดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ร่ำรวยผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน รวมทั้งบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญา ในการพิจารณาคดีนั้นตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร⁴⁷

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 277 วรรคแรก ได้บัญญัติไว้มีหลักการที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

(1) การพิจารณาคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา

(2) ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

จะเห็นได้ว่า เมื่ออัยการสูงสุดเป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลแล้ว โจทก์ต้องส่งสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อศาลด้วย ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะจัดทำสำนวนคำฟ้องและสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มอบแก่องค์กรผู้พิพากษาทุกคน จากนั้นองค์กรผู้พิพากษาจะทำการประชุมเพื่อศึกษาประเด็นและพยานหลักฐานต่างๆ ตามรายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยละเอียด ฉะนั้น สิ่งที่ศาลจะอาศัยเป็นหลักในการพิจารณาคดี ไม่ใช่คำเบิกความพยานในชั้นพิจารณาเหมือนหลักการของการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งเป็นระบบกล่าวหา แต่เป็นรายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ

⁴⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 277 วรรคแรก และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 5 วรรคแรก.

ทฤษฎีที่ศาลต้องใช้เป็นหลักในการพิจารณา การไต่สวนขององค์คณะผู้พิพากษาจึงเป็นการพิจารณาคดีคนละอย่างกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาในระบบกล่าวหา ในคดีอาญาทั่วไปที่เป็นระบบกล่าวหา นั้น การถามค้านเป็นหัวใจของวิธีพิจารณา เป็นแบบพิธีทางกฎหมายซึ่งประกอบเป็นหลักการพิจารณาที่บริสุทธิ์ยุติธรรม (Fair Trial)⁴⁸ ส่วนการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้การสืบพยานเป็นเพียงการไต่สวนเพื่อหา “ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม” โดยศาลมีอำนาจกระทำไต่สวนเห็นสมควรเท่านั้น ซึ่งเป็นบทยกเว้นของหลัก ส่วนศาลจะไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือไม่ย่อมอยู่ในดุลพินิจของศาล

การใช้สำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวมีข้อเท็จจริงที่ชัดเจน ถูกต้องที่จะแสดงให้ศาลได้เห็นถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ได้ ศาลสามารถพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และพิพากษาคดีได้ด้วยความยุติธรรม การพิจารณาคดีของศาลย่อมมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนได้นั้นทำให้การไต่สวนข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความรวดเร็วเนื่องจากกรรมการ ป.ป.ช. มีเพียง 9 คนซึ่งไม่สามารถไต่สวนข้อเท็จจริงเองได้ทุกสำนวน เพราะคณะอนุกรรมการไต่สวนนั้นมีความสำคัญเทียบเท่ากับคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะองค์คณะผู้พิพากษาจะต้องยึดสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง

นอกจากการที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องยึดสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเป็นหลักในการพิจารณาแล้ว ศาลยังอาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งเห็นได้ว่า ศาลมีหน้าที่ในการไต่สวนและหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาจะเป็นการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาก็ตาม คือแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน⁴⁹ แต่ในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญานั้น ศาลจะทำหน้าที่ไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมด้วยซึ่ง

⁴⁸ สุพิชฌาย์ กฤษณพิพัฒน์. (2549). การพิจารณาคดีระบบไต่สวน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542. หน้า 168.

⁴⁹ พงศ์ศักดิ์ คลังเกษม. (2548, เมษายน) การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 87.

ในชั้นศาลทุกฝ่ายมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้น (Active) ในการค้นหาความจริง ศาลจะวางเฉย (Passive) ไม่ได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า “ระบบไต่สวน” มีลักษณะ⁵⁰ ดังนี้

(1) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือลดสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technecity) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก

(2) การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่มีใครมีบทบาทสำคัญนักเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลให้การค้นคว้าพยานหลักฐาน ส่วนระดับของความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการอาจยื่นนั่งซักถามพยานบนบัลลังก์กับผู้พิพากษาได้⁵¹

(3) ในระบบไต่สวน มักจะไม่มีกฏเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยาน (Exclusionary rule) ที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ และศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง⁵²

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า “เป็นการเปลี่ยนระบบการกล่าวหาที่ passive เป็นระบบการไต่สวน 2 ชั้น” ตามที่ได้ตั้งข้อสังเกตว่าด้วย ป.ป.ช. ไต่สวนแล้ว พอถึงชั้นศาลก็ต้องมาไต่สวนอีก⁵³

กระบวนการพิจารณาคดีของศาลฎีกาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศาลมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาค้นหาพยานหลักฐานเพื่อจะรับฟังเป็นข้อยุติ ถือได้ว่าหน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นของศาล โดยมิได้ยึดติดกับหลักการของระบบคู่ความ (Adversary system) ที่ปล่อยให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาแสดงแล้วศาลคอยชี้แจงนำพยานหลักฐานเท่านั้น หากแต่ศาลจะต้องยึดถือหลักการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่องด้วยกระบวนการแสวงหาความจริงของศาลเอง⁵⁴

ในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นมีหลักการที่แตกต่างไปจากวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป ศาลต้องยึดสำนวนการสอบสวนของ ป.ป.ช. เป็นหลัก คือ ก่อน

⁵⁰ ชวเลศ โสภณวัต (2527, พฤศจิกายน-ธันวาคม). กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ. หน้า 38.

⁵¹ ประมุข สุวรรณสร. (2526). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 3.

⁵² เข็มชัย ชูติวงศ์. ข (2543). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 2-3.

⁵³ การเสวนาทางวิชาการ. (2541, 28 มีนาคม). รัฐธรรมนูญใหม่กับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 57.

⁵⁴ กชวรรณ จันทร์เณร. (2544). การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 117.

ดำเนินการสืบพยานในศาลจะมีการแสดงพยานทั้งหมดก่อน (ซึ่งจะไม่เรียกว่าการสืบพยาน แต่จะเรียกว่า “ไต่สวนพยาน”) และในกระบวนการที่จะไต่สวนพิจารณานั้น ก็จะให้ศาลถามก่อนโดยยึดจำนวนของ ป.ป.ช. เป็นหลัก โดยให้ศาลถามก่อนแล้วจึงให้ฝ่ายที่อ้างและฝ่ายที่คัดค้านถาม⁵⁵

ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า⁵⁶ ให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามพยานบุคคลด้วยตนเอง ทั้งนี้ ศาลจะเป็นผู้แจ้งให้พยานได้ทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วจึงให้พยานบุคคลดังกล่าวเบิกความในข้อนั้น โดยวิธีแถลงด้วยตนเอง ซึ่งได้แก่การเล่าเรื่องให้ศาลฟังหรือโดยการตอบคำถามของศาลก็ได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าองค์คณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะต้องทำหน้าที่โดยตรงในการสืบพยาน ไม่ใช่ปล่อยให้ฝ่ายโจทก์ จำเลย เป็นผู้สืบพยานอย่างเดียว

หลักการการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นเป็นไปตามระบบการดำเนินคดีในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เป็นหลัก กล่าวคือ

(1) ศาลเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริง ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้ดำเนินการสืบพยานด้วยตนเอง ส่วนฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยเป็นเพียงผู้นำเสนอข้อเท็จจริง หรือกระตุ้นให้มีการสืบพยานหาข้อเท็จจริงเท่านั้น

(2) โดยที่ระบบการดำเนินคดีเป็นระบบการดำเนินคดีโดยรัฐ (State Prosecution) เป็นหลัก ดังนั้น ในการพิจารณาคดีศาลจะต้องถือสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นหลัก⁵⁷

หลักสำคัญของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ ให้อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก โดยให้ศาลฎีกามีอำนาจ ไต่สวนข้อเท็จจริง และแสวงหาพยานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควรตั้งที่บัญญัติในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ดังนั้น รายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงเป็นสิ่งสำคัญ

⁵⁵ จิรนิติ หะวานนท์. ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับการป้องกันปราบปรามการทุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการ. หน้า 2.

⁵⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 31 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 2542 ข้อ 18.

⁵⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก (2548). เล่มเดิม. หน้า 49.

ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 ได้ให้อำนาจศาลมากขึ้น กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้ใช้ระบบกล่าวหาคือ คู่ความทั้ง 2 ฝ่ายเสนอขึ้นมา ฝ่ายโจทก์ก็ตั้งประเด็นขึ้นมาว่าจำเลยทำผิดอย่างไรบ้าง แล้วมีพยานหลักฐานเสนอต่อศาล ส่วนคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบการไต่สวนโดย คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นฝ่ายสอบสวน โดยให้ศาลยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักโดยศาลมีอำนาจหาพยานหลักฐานประกอบเพิ่มเติมได้ ซึ่งตามมาตรา 5 วรรคสอง ให้ศาลมีอำนาจเรียกเอกสาร หลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ทั้งสิ้น และมีอำนาจแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายได้ด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่ได้มีบทบัญญัติไว้เช่นนี้ ทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และสามารถหาพยานหลักฐานทั้งที่เป็นเอกสาร หรือบุคคลใดมาเป็นพยานได้ โดยบุคคลที่ครอบครองเอกสารดังกล่าวต้องให้ความร่วมมือ ทำให้ศาลได้ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย และในการพิจารณาคดีให้ยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักใหญ่ ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำตลอดจนให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้โดยยังคงอำนาจให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจได้ด้วยตนเอง

2) คดีของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้กำหนดกลไกทางกฎหมายต่างๆ เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยให้มีมาตรการต่างๆ เพื่อตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ โดยกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในเรื่องต่างๆ ทั้งการดำเนินคดีอาญา และการร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดกลไกต่างๆ เพื่อให้ความอิสระแก่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการปฏิบัติหน้าที่ และขณะเดียวกันก็มีกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกด้วย

การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นี้จึงเป็นการดำเนินการไปตามหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and balance) ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยองค์กรอื่นอีกต่างหาก

ส่วนการดำเนินคดีกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามข้อกล่าวหา นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 300 ได้บัญญัติเหตุแห่งการดำเนินคดีกับกรรมการ ป.ป.ช. ไว้ 4 เหตุ คือ

- (1) เป็นผู้รั่วรัยผิดปกติ
- (2) กระทำผิดต่อหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา
- (3) กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมายอื่น
- (4) ทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น⁵⁸

ทั้งนี้โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 31 กำหนดว่าในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. กรรมการ ป.ป.ช. เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

ดังนั้น กรรมการ ป.ป.ช. ทั้งหลายจึงอาจกระทำความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาในหมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งราชการ ตั้งแต่มาตรา 147-166 ได้เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้ถูกกล่าวหาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว องค์กรที่ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในเบื้องต้น คือ คณะกรรมการไต่สวน (ผู้ไต่สวนอิสระ)⁵⁹ โดยกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการไต่สวนทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีการดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. โดยให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณีการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

นอกจากนี้คณะกรรมการไต่สวนยังมีอำนาจในเรื่องการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมอีกด้วย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ถูกกล่าวหาและถูกดำเนินคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คณะกรรมการไต่สวน (ผู้ไต่สวนอิสระ) จะทำหน้าที่ในการไต่สวนข้อเท็จจริงต่างๆ และสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายกำหนดให้นำบทบัญญัติเรื่องการ

⁵⁸ พยุงศักดิ์ คลังเกษม. เล่มเดิม. หน้า 85.

⁵⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 275-278.

ดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาใช้ในการดำเนินคดีแก่กรรมการ ป.ป.ช. โดยอนุโลมด้วย⁶⁰

ฉะนั้น ในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีการดำเนินคดีกับกรรมการ ป.ป.ช. นั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 42 วรรคห้า⁶¹ มาใช้โดยอนุโลม ซึ่งตามกฎหมายกำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาเช่นเดียวกับการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามที่อยู่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้นซึ่งจะไม่ขอกล่าวซ้ำอีก

นอกจากนั้น กฎหมายยังกำหนดไว้เป็นพิเศษอีกด้วยว่า ในการพิจารณาพิพากษาให้อองค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามที่เห็นสมควร เพื่อพิสูจน์ความเป็นจริงตามคำร้องขอให้ดำเนินคดีโดยไม่ผูกมัดกับเหตุผลหรือพยานหลักฐานที่ปรากฏในคำร้องขอให้ดำเนินคดี หรือในการไต่สวน หรือความเห็นของคณะกรรมการไต่สวน หรือในการดำเนินคดีของอัยการสูงสุด

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าองค์คณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีอิสระในการหาพยานหลักฐาน⁶²

โดยสรุป ไม่ว่าในเรื่องการยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีการไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่ใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม เพราะศาลสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเพื่อค้นหาความจริงจากสำนวนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าคดีอาญาทั่วไปอันเป็นรูปแบบในลักษณะระบบไต่สวนค้นหาความจริงมาใช้ในการพิจารณาคดี และการพิจารณาคดีกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มีสาระสำคัญเหมือนกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เช่นเดียวกัน

⁶⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 42 วรรคห้า.

⁶¹ มาตรา 42 วรรคห้า บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติในหมวด 2 และ 3 มาใช้บังคับในการดำเนินคดีตามหมวดนี้ด้วย โดยอนุโลม”.

⁶² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก. คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 156.

4.2.2 การส่งสำนวนการสอบสวน

การดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติในเรื่องที่ได้กล่าวหากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ามีมูลที่จะฟ้องก็จะส่งสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานต่างๆ พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เมื่ออัยการสูงสุดเห็นชอบด้วยกับคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็จะดำเนินการยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้บัญญัติว่า⁶³ “ในวันยื่นฟ้องให้โจทก์ส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวน และศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพิ่มเติมตามที่ได้เห็นสมควร” เจตนารมณ์ของบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวนี้ นอกจากให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาแล้ว ยังมีมาตรการให้ศาลใช้สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาอีกด้วย โดยรวบรวมไว้ในสำนวนของศาล ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า

- 1) เพื่อให้ศาลทราบถึงแนวทางมูลแห่งคดี รวมถึงข้อเท็จจริงตามที่โจทก์ได้กล่าวหา และรายละเอียดที่ศาลจะได้ศึกษาสำนวนคดีก่อนการพิจารณา
- 2) เพื่อสะดวกแก่ศาลในการพิจารณาคดี ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม
- 3) เพื่อศาลไม่ต้องเริ่มต้นในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ทำเป็นสำนวนของศาลต่างหากจากสำนวนของพนักงานอัยการ

จะเห็นได้ว่า ในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เมื่อศาลได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จากโจทก์ในวันยื่นฟ้อง ทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ดังนั้นการดำเนินกระบวนการในชั้นพิจารณาคดีศาลย่อมสามารถกำหนดกรอบและประเด็นของคดีให้กระชับขึ้นเพื่อให้การพิจารณาคดีง่ายและเสร็จสิ้นโดยรวดเร็ว

⁶³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 25 วรรคสอง.

นอกจากนี้ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรได้ ซึ่งการไต่สวนได้บัญญัติว่า⁶⁴ “ให้องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามพยานบุคคลเอง ศาลจะเป็นผู้แจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงซึ่งจะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้น โดยวิธีแถลงด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล”

ศาลฎีกาจะเป็นผู้ทำหน้าที่สืบพยานด้วยตนเอง ซึ่งเป็นบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงแห่งคดีที่ศาลต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบให้ได้ความจริงที่แน่แท้ โดยไม่วางเฉย (Active role) เหมือนอย่างการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

ดังนั้นจึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า บทบาทของศาลในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณานี้ เป็นไปตามหลักที่ปรากฏในระบบ ซิวิลลอว์ อย่างแท้จริง โดยศาลเป็นผู้สืบพยานเองและมีบทบาทในการสืบพยานอย่างกระตือรือร้นด้วย⁶⁵

ระบบดังกล่าวนี้ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิธีการค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้กัน (Non-Adversary System) หรือการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Das Inquisitionsprinzip)⁶⁶ ซึ่งเป็นระบบการสืบพยานค้นหาความจริงที่ใช้ในกลุ่มประเทศระบบประมวลกฎหมาย Civil law เช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน เป็นต้น

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยมีกฎหมายบัญญัติบังคับให้โจทก์ต้องส่งสำนวนการไต่สวน (สอบสวน) ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลในวันยื่นฟ้อง เพื่อให้ศาลใช้เป็นหลักพิจารณาคดีและรวมไว้ในสำนวน ย่อมส่งผลต่อการพิจารณาคดีของศาลในชั้นพิจารณาเป็นอย่างยิ่ง เพราะศาลไม่มีความจำเป็นที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐาน และหรือเอกสารอื่นๆ เพื่อประกอบเป็นสำนวนคดีของศาลแตกต่างหากจากสำนวนการสอบสวนของโจทก์ ดังเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และยังสามารถกำหนดประเด็นที่จะต้องนำสืบพยานได้รัดกุมยิ่งขึ้น

การที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้เห็นสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามที่โจทก์ได้ส่งให้แก่ศาลนั้น ศาลย่อมตรวจสอบและค้นหาความจริงจากสำนวนการไต่สวนในประเด็นที่สงสัย หรือพยานหลักฐานที่อยู่ในสำนวนเหล่านั้นนำมาเปรียบเทียบกับ การเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริงในสำนวน

⁶⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 31 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543. ข้อ 18.

⁶⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 48.

⁶⁶ ประทุมพร กลัดอ่ำ. (2533). การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 6-7.

เพียงใด หากมีข้อสงสัยศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร ศาลมีความเป็นอิสระในการค้นหาความจริงจากคดีนั้นได้ตามที่กฎหมายกำหนดให้ไว้

การส่งสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้ศาลได้ใช้เป็นหลักในการพิจารณาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 นี้แก่ศาลนั้น นับว่าเป็นแนวคิดในการส่งเสริมให้ศาลได้ใช้ประโยชน์และค้นหาความจริงจากสำนวนการสอบสวนเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสำริดผล ศาลเองย่อมเกิดความมุ่งมั่นในการตรวจสอบความถูกต้องและไม่หลงโทษผู้บริสุทธิ์ที่มีได้กระทำความผิด อันจะเกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมในภายหน้าและเป็นแบบอย่างของผู้ที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริง

4.2.3 การตรวจและคัดสำนวนการสอบสวน

ในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นอกจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยึดสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีแล้ว ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้รับประโยชน์อย่างมากจากการมีสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จากโจทก์ในวันยื่นฟ้องคดีต่อศาล ทำให้ศาลได้มีโอกาสเห็นข้อมูลของสำนวนการสอบสวนอย่างถ่องแท้ และได้ทราบรายละเอียดที่จะศึกษาคดีก่อนการสืบพยาน ศาลฎีกาสามารถวางแนวทางกำหนดประเด็นได้ก่อนอย่างชัดเจน อันนำไปสู่กระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างสมบูรณ์ ไม่เกิดข้อบกพร่องในระหว่างการสืบพยานในชั้นพิจารณา โดยเฉพาะศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาจากผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายและการพิจารณาคดีเป็นอย่างดี ไม่ก่อให้เกิดอุปสรรค การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเรียบร้อยและทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค

นอกจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้รับประโยชน์จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็ได้รับประโยชน์และความเสมอภาคในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาด้วยเช่นกันและมากกว่าสิทธิในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป และที่ว่าสิทธิในความเสมอภาคในการต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรมนั้น ก็คือ การได้สิทธิขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีด้วยความเสมอภาคนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 ได้บัญญัติให้สิทธิแก่จำเลยว่า “นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาคำฟ้อง ให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.⁶⁷ นับได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายตามมาตรานี้เป็นการให้สิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550⁶⁸ ที่เปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอันเกี่ยวกับคดีที่ตนถูกกล่าวหาฟ้องร้อง จำเลยสามารถใช้สิทธิในการขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารต่างๆ ในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ทันทีภายหลังจากการได้รับสำเนาคำฟ้อง การที่จำเลยได้สิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยใช้ต่อสู้คดีอย่างเป็นธรรม ถือว่าเป็นหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย⁶⁹

กล่าวคือ หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before The Law) เป็นหลักสำคัญที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้ยอมรับไว้ในมาตรา 30 วรรคหนึ่ง ที่ว่า

“บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

ซึ่งแม้เป็นหลักที่มักจะกล่าวกันในกฎหมายมหาชนก็ตาม⁷⁰ แต่ก็นำมาใช้ในกฎหมายอาญาด้วย กล่าวคือมีผลว่า ผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นใครจะต้องถูกดำเนินคดี และได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอหน้ากัน ดังนั้นโดยหลักทั่วไปแล้วไม่ว่าจะเป็น เจ้าพนักงาน หรือราษฎร เมื่อกระทำความผิดก็จะต้องถูกดำเนินคดีเช่นเดียวกัน เว้นแต่กรณีมีความคุ้มกัน (Immunity)⁷¹

⁶⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 27 วรรคสอง.

⁶⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 56 บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

⁶⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ก เล่มเดิม. หน้า 29.

⁷⁰ MERLE (Roger), VITU (Andre). (1989). *Traite de Crkminial : Prkcedure Penale*, 4eme edit, Paris : Edition Cujas, n 36. p.51.

⁷¹ เช่น

- ความคุ้มกันแห่งรัฐประมุข (โปรดดู รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 8 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจะกล่าวหา หรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้”

การที่จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้สิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นับว่าเป็นการให้ความสำคัญในสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 อย่างสมบูรณ์ยากที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่อยู่ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทย และความสมบูรณ์ของสิทธิดังกล่าวมีมากกว่าสิทธิของจำเลยในคดีอาญาทั่วไปที่ไม่ได้รับสิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด ทั้งที่จำเลยในคดีอาญาทั่วไปก็มีสิทธิขั้นพื้นฐานอันอยู่ในการปกครองเช่นเดียวกัน

สิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนนี้ เป็นการช่วยอำนวยความสะดวกแก่จำเลยที่จะได้เตรียมพร้อมที่จะนำพยานหลักฐานและหาข้อมูลมาหักล้างและแก้ข้อกล่าวหาของโจทก์ได้อย่างทัดเทียม อาจเรียกได้ว่า “ความทัดเทียมสิทธิในการต่อสู้คดี” ก็ได้ ถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และโปร่งใสซึ่งหมายความว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีของตนโดยไม่ถูกปิดบัง อันจะมีผลทำให้ผู้นั้นทราบได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนต่างๆ ได้ดำเนินการไปโดยชอบด้วยกฎหมาย⁷² แนวคิดในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 ถือเป็นการพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาความไปสู่ความเสมอภาคและเป็นธรรมอีกก้าวหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการสอบสวนคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ

4.3.1 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบการไต่สวน (Inquisitorial System) ในการค้นหาความจริง การสอบสวนและฟ้องร้องของฝรั่งเศส เป็นระบบเดียวกัน

ก่อนการพิจารณาคดีในศาล จะต้องมีการสอบสวนคดีอาญานั้นเสียก่อน การสอบสวนคดีความผิดซึ่งหน้า (Flagrant délit) มีความมุ่งหมายที่จะรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายในทันที หรือในเวลากระชั้นชิดกับเวลาที่เกิดการกระทำผิดขึ้น ผู้มีอำนาจสอบสวนได้แก่ นายตำรวจ อัยการ

- ความคุ้มกันทางการทูต

- ความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา (โปรดดู รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 157 ซึ่งกล่าวถึง เอกสิทธิเด็ดขาดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกในทางใดๆ มิได้).

⁷² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ข เล่มเดิม. หน้า 59.

และผู้พิพากษาศาลไต่สวน ส่วนการสอบสวนเบื้องต้น (Enquêtes préliminaires) นั้น เป็นการสอบสวนคดีที่ไม่ใช่คดีความผิดซึ่งหน้า (Flagrant délit)⁷³

การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสอยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน 2 ฝ่าย คือ ตำรวจฝ่ายคดีและผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี (la police judiciaire) จะมีการสอบสวนเบื้องต้น (Enquêtes préliminaires) และการสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (investigation in case of a flagrant offence)⁷⁴ ส่วนการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวน (le juge d' instruction) จะกระทำเฉพาะในคดีบางประเภทที่กำหนดไว้ หรือตามคำร้องขอของอัยการเท่านั้น⁷⁵ ซึ่งการสอบสวนโดยตำรวจฝ่ายคดีและโดยผู้พิพากษาสอบสวนต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือเพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งการกระทำผิด เพื่อรู้ตัวผู้กระทำผิด และเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์การกระทำผิดนั้นด้วยกัน

ในการสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยของตำรวจฝ่ายคดีนั้น ตำรวจจะทำหน้าที่ช่วยเหลืออัยการในการสอบสวน เนื่องจากอำนาจสอบสวนของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ ฉะนั้นอัยการของฝรั่งเศสจึงเป็นพนักงานสอบสวน มีอำนาจสอบสวน และเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน รับผิดชอบควบคุมการสอบสวนทั้งหมด⁷⁶ นอกจากนี้แล้ว ในปัจจุบันอัยการฝรั่งเศสมีหน้าที่รับคำร้องทุกข์ กล่าวโทษ⁷⁷ ในการสอบสวนตำรวจจะทำรายงานเกี่ยวกับความผิดหาตัวผู้กระทำผิด และรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำผิด ประวัติภูมิหลัง ตลอดจนข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย ทั้งที่เป็นผลดีและผลร้าย⁷⁸

จะเห็นได้ว่า การสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศสนั้น มีการแบ่งแยกระดับความสำคัญของการสอบสวน คดีที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนที่มีโทษปานกลาง หรือคดีที่เป็นความผิดลหุโทษ ก็จะทำให้ตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานอัยการ ร่วมกันสอบสวน โดยอยู่ในความดูแลของพนักงานอัยการที่เป็นผู้กำกับตรวจสอบความถูกต้องในการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดี หากเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรง

⁷³ ชिरพันธุ์ รัศมิทัต. เล่มเดิม. หน้า 44.

⁷⁴ Christian Dadomo and Susan Farran. (1996). **The French Legal System**. pp.195-199. อ้างใน พรธิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม. หน้า 55.

⁷⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์ ค เล่มเดิม. หน้า 338.

⁷⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38 นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าวรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 40 อัยการแห่งสาธารณรัฐรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวลงโทษแล้วพิจารณาดำเนินการกับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษเหล่านั้น.

⁷⁸ Christian Dadomo and Susan Farran. Op. cit. p.195.

หรือมีโทษสูงที่เรียกว่า อุกฤษฏ์โทษ หรือเป็นคดีมีโทษปานกลางแต่มีลักษณะยุ่งยากซับซ้อน หรือตามที่กฎหมายกำหนดให้องค์กรของศาลเป็นผู้สอบสวน ก็จะเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวน หรือเรียกอีกอย่างว่า “ผู้พิพากษาไต่สวน” เข้ามาควบคุมดูแล มีหน้าที่ตามกฎหมายทำการสอบสวนเอง

การสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศส นอกจากมีระบบการสอบสวนเป็นขั้นตอน เป็นระบบ แยกความรับผิดชอบในการสอบสวนตามอัตราของความผิดและโทษแล้ว เรื่องการตรวจสอบความเป็นกลางและความเป็นธรรมในการสอบสวนนั้น โดยหลักการ นับได้ว่าดีมาก ในส่วนของการสอบสวนคดีของตำรวจฝ่ายคดี พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลการสอบสวนให้ เป็นไปตามกฎหมายด้วยความถูกต้องและเป็นธรรม เพราะเมื่อตำรวจฝ่ายคดีได้รับคำร้องทุกข์แล้ว ตำรวจต้องรายงานให้พนักงานอัยการทราบทันที ซึ่งในระหว่างรอคำสั่งจากพนักงานอัยการ ตำรวจ มีอำนาจทำการสอบสวนไปก่อนได้ จนกว่าพนักงานอัยการจะมอบหมายให้ทำการสอบสวน หรือ เข้าทำการสอบสวนเสียเอง ขั้นตอนตามกฎหมายกำหนดให้ตำรวจแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่ มีการร้องทุกข์ ทำให้พนักงานอัยการเข้าไปควบคุมดูแลได้อย่างทันที่ อันเป็นการบรรเทาผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ ส่วนการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวน มีอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลและตรวจสอบ

กลไกควบคุมตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนของฝรั่งเศสมีดังนี้ คือ⁷⁹

1) ตำรวจสามัญจะอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาตามสายงานแต่เพียงอย่างเดียว

2) ตำรวจสอบสวน นอกจากจะอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้บังคับบัญชาตามสายงานแล้ว ยังอยู่ภายใต้ระบบการควบคุมตำรวจสอบสวน ซึ่งได้แก่ “คณะกรรมการควบคุมตำรวจสอบสวน” ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาระดับศาลอุทธรณ์ 3 นาย

การสอบสวนในคดีที่มีโทษปานกลางแต่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือเป็นความผิดอุกฤษฏ์โทษ หรือตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในการสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวน (ผู้พิพากษาไต่สวน) ซึ่งเป็นองค์กรของฝ่ายตุลาการ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวน เป็นผู้ทำหน้าที่สอบสวนด้วยตนเองแล้ว ความมั่นใจในความเป็นธรรมย่อมเห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน แม้ผู้พิพากษาสอบสวนจะเป็นผู้มีหน้าที่สอบสวนเองก็ตาม แต่กฎหมายก็บัญญัติห้ามมิให้ผู้พิพากษาสอบสวนในคดีนั้นทำหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินคดีอีก นับได้ว่าเป็นขั้นตอนในการถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ของผู้พิพากษาสอบสวนอีกชั้นหนึ่งที่ไม่ให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ

⁷⁹ อมร จันทรสุมบูรณ์. เล่มเดิม. หน้า 172.

การสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวน หากมีคำสั่งให้ฟ้องและเป็นคดีอุกฉกรรจ์ ผู้พิพากษาสอบสวนต้องส่งสำนวนไปให้อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์พิจารณาเสมอ เพราะในการไต่สวนคดีอุกฉกรรจ์จะต้องผ่านการไต่สวนจากศาล 2 ชั้นเสมอ เมื่ออธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ จะยื่นฟ้องต่อศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์อาจสั่งไต่สวนเพิ่มเติมได้⁸⁰ การสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนนั้น อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์เป็นผู้ควบคุมตรวจสอบการสอบสวนให้เป็นไปตามกฎหมายอีกชั้นหนึ่งก่อนคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ เพื่อมิให้เกิดความบกพร่องในการสอบสวน โดยในการฟ้องคดีนั้น จะแจ้งคำฟ้องให้จำเลยทราบ และมอบตัวจำเลย และสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาลฎีกา (Cour d' Assises)⁸¹

ผู้เขียนเห็นว่า รูปแบบ ขั้นตอนต่างๆ เกี่ยวกับการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศสนับว่ามีความรัดกุมและสามารถตรวจสอบความชอบธรรมได้มีระบบการควบคุมดูแลการสอบสวนอย่างดี สำนวนการสอบสวนที่กระทำโดยตำรวจร่วมกับอัยการจะอยู่ภายใต้การตรวจสอบโดยผู้พิพากษาสอบสวน และหากเป็นกรณีที่มีโทษจำคุกติดคุกซึ่งมีโทษร้ายแรง สำนวนของผู้พิพากษาสอบสวนจะถูกตรวจสอบโดยคณะกรรมการผู้พิพากษาของศาลอุทธรณ์อีกชั้นตอนหนึ่ง ส่วนตำรวจสอบสวนนอกจากจะอยู่ภายใต้ผู้บังคับบัญชาตามสายงานแล้ว ยังอยู่ภายใต้ควบคุมโดยคณะกรรมการผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นกลาง ฉะนั้น ความบกพร่องในเรื่องความเป็นกลางและความเป็นธรรมของผู้มีอำนาจในการสอบสวนย่อมเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากมีหลักเกณฑ์และระบบการควบคุมการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.2 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายอาญาในแนวทางของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ระบบความยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเป็นระบบกล่าวหา (Adversarial System) โดยมีพนักงานอัยการของรัฐเป็นโจทก์และทนายความเป็นผู้แก้ต่างให้จำเลย

ในเรื่องเกี่ยวกับการสอบสวน โดยปกติการสอบสวนการรวบรวมพยานหลักฐานและการจับตัวผู้กระทำความผิดจะเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้นกล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและสั่งงานอยู่ในสำนักงานของตน อัยการจึงมีอำนาจควบคุมการสอบสวนร่วมกับตำรวจ นอกจากนี้จะมีอำนาจ

⁸⁰ โกเมน ภัทรภรณ์ จ. เล่มเดิม. หน้า 32.

⁸¹ ชิริพันธุ์ รัศมีทัต. เล่มเดิม. หน้า 70.

ควบคุมการสอบสวนร่วมกับตำรวจดังกล่าวแล้วพนักงานอัยการยังอาจเริ่มดำเนินการสอบสวนไปเองโดยไม่ต้องรอรับแจ้งจากตำรวจ

เมื่อการสอบสวนคดีอาญาเสร็จสิ้นไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวนโดยตำรวจ โดยอัยการหรือทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันสืบสวนสอบสวนก็ตามจะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดรวบรวมเป็นสำนวนการสอบสวนแล้วเป็นหน้าที่ของอัยการที่จะพิจารณาสำนวนการสอบสวนนั้นว่าสมควรจะฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อไปหรือไม่

ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกานอกจากจะกำหนดให้คดีอุกฉกรรจ์จะต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะรับฟ้องคดีโดย Superior Court แล้วยังกำหนดให้ผ่านการพิจารณาจากคณะลูกขุนใหญ่ด้วยเพื่อพิสูจน์ความเชื่อถือ (probable cause) ว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง ในบางมลรัฐในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony) กำหนดให้ลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ตรวจสอบก่อนที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ เว้นแต่เป็นโทษอาญาสถานเบาไม่ต้องตรวจสอบ⁸²

จะเห็นได้ว่า การสอบสวนคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น หน้าที่ความรับผิดชอบในการสอบสวนนอกเหนือจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนร่วมกับตำรวจ หรือพนักงานอัยการอาจทำการสอบสวนไปด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอให้พนักงานตำรวจแจ้งเรื่องมาให้ทราบ และหากเป็นคดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปแล้ว การสอบสวนคดีอาญาต้องผ่านการพิจารณาจากลูกขุนใหญ่ ลูกขุนใหญ่จะทำหน้าที่ในชั้นสอบสวนคดีจนถึงชั้นการฟ้องร้องคดี

ในทางปฏิบัติ เมื่อมีคดีอุกฉกรรจ์พนักงานอัยการจะเสนอเรื่องถึงลูกขุนใหญ่เพื่อให้ดำเนินการสอบสวนในคดีที่เกิดขึ้นว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น รูปคดีเป็นเช่นใด มีบุคคลใดเกี่ยวข้องบ้าง ดังนั้น เมื่อลูกขุนใหญ่ได้ร่วมกับพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ทำการสอบสวนจนได้พยานหลักฐานเพียงพอ ลูกขุนใหญ่จะเป็นผู้วินิจฉัยว่าคดีนั้นควรจับตัวผู้ต้องหามาลงโทษหรือไม่

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว การสอบสวนของสหรัฐอเมริกานั้นจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยสหรัฐอเมริกามีทั้งลูกขุนใหญ่ พนักงานอัยการร่วมกับตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา ทำให้ความผิดที่เกิดขึ้นได้มีการสอบสวนคดีอย่างรัดกุมและตรวจสอบอย่างเข้มข้นจากลูกขุนใหญ่ โดยเฉพาะความผิดอุกฉกรรจ์ต้องผ่านการสอบสวนจากลูกขุนใหญ่ก่อนจะมีคำสั่งส่งไปยัง Trial Court เพื่อที่จะรับฟ้องหรือรับ Indictment ได้

⁸² ชาติพันธ์ ฉายบาง. (2546). การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย. หน้า 74.

ดังนั้น เมื่อพนักงานอัยการได้รวบรวมสำนวนการสอบสวนซึ่งผ่านการสอบสวนโดยพนักงานอัยการ และลูกขุนใหญ่แล้วก่อนคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลย่อมจะพิจารณาคดีที่ได้ผ่านการสอบสวนจากลูกขุนใหญ่และพนักงานอัยการ รวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆจากสำนวนการสอบสวนร่วมกัน โดยไร้ข้อกังขาว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งต่างกับประเทศไทยโดยสิ้นเชิง

ส่วนประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส แต่การสอบสวนมีเพียงตำรวจเพียงองค์กรเดียว โดยไม่มีพนักงานอัยการ หรือศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตรวจสอบในการสอบสวนคดีแต่อย่างใด การสอบสวนของประเทศไทยได้มีบทบาทยุติของกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง ทั้งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยเรื่องการสอบสวนจนถึงการดำเนินคดีซึ่งเป็นแนวทางที่ได้วางไว้อย่างสมบูรณ์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งไม่ด้อยไปกว่าระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส หรือสหรัฐอเมริกาเลย แต่ในทางปฏิบัติของประเทศไทย เจ้าหน้าที่ของรัฐกลับมิได้นำไปปฏิบัติตามแนวทางของระเบียบ คำสั่ง และกฎหมาย ที่แต่ละองค์กรได้วางไว้เป็นแนวทางแต่ประการใด

ดังนั้น ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ดำเนินการไม่ว่าในชั้นการสอบสวน ชั้นสำนวนการสอบสวน ชั้นการฟ้องร้องดำเนินคดี และชั้นพิจารณาคดี มิได้เดินไปในแนวทางเดียวกับระเบียบ คำสั่งขององค์กร และบทบัญญัติของกฎหมาย ทำให้การสอบสวน และสำนวนการสอบสวนไม่มีความสมบูรณ์แบบเป็นรูปธรรมเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส อาจพออนุมานได้ว่าความไม่สมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนเกิดจากปัจเจกบุคคล ทั้งๆ ที่ระบบกฎหมายของประเทศสมบูรณ์ในรูปแบบเฉกเช่นประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป

4.3.3 การสอบสวนคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของไทย

การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ร่ำรวยผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น รวมทั้งบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญา ในการพิจารณาคดีนั้น ตามบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้พิจารณาพิพากษาตัดสินคดี และในการสอบสวนคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550⁸³ กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดี ตรวจสอบ

⁸³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550.หมวดที่ 11. ส่วนที่ 1.

ข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ไม่เรียกว่า “การสอบสวน” แต่ให้เรียกว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง” ซึ่งทั้งสองอย่างต่างก็มีความหมายอย่างเดียวกัน

นอกเหนือจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสอบสวนคดีในเบื้องต้นแล้วยังมีอำนาจในการนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยตนเอง ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีความเห็นในเรื่องที่ส่งมานั้นยังมีข้อไม่สมบูรณ์⁸⁴ และคณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้⁸⁵ นับได้ว่าอำนาจในการสอบสวนคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอำนาจในการนำคดีขึ้นสู่ศาลดำเนินการฟ้องร้องด้วยตนเองได้นั้น เป็นอำนาจอิสระของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อย่างเด็ดขาด แม้อัยการสูงสุดจะไม่ดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลให้ก็ตาม การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจนำคดีขึ้นฟ้องร้องด้วยตนเองเท่ากับว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มี 2 สถานะในองค์กรเดียว คือ สถานะเป็นพนักงานสอบสวนหนึ่ง และสถานะเป็นพนักงานอัยการอีกหนึ่งเช่นในคดีอาญาทั่วไป

การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและมูลความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในการไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีอาญาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กฎหมายกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงข้อกล่าวหาด้วย⁸⁶

คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มาจากการสรรหาและการเลือกกรรมการ มีจำนวน 9 คน เป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริต มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้แต่งตั้ง⁸⁷ ซึ่งดูจากที่มาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว เห็นได้ว่ามาจากบุคคลทั่วไปที่มีคุณสมบัติในความซื่อสัตย์สุจริต นับว่าเป็นข้อดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำผิดไม่มีความชำนาญในด้านการสืบสวนสอบสวนเลย อีกทั้งมีคณะกรรมการเพียง 9 คนที่ทำหน้าที่ที่มีคดีมากมายเท่านั้น ซึ่งต่างกับพนักงานสอบสวนในคดีอาญาทั่วไปที่พนักงานสอบสวนได้มีการอบรมเรียนรู้วิชาการสืบสวนสอบสวนจากโรงเรียนนายตำรวจที่มีหลักสูตรครบครันและมี

⁸⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542. มาตรา 10.

⁸⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542. มาตรา 11.

⁸⁶ สุพิชฌาย์ กฤษณพิพัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 68-69.

⁸⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 246.

ประสบการณ์จากการทำงานซึ่งเป็นวิชาชีพที่ใช้ในการปฏิบัติงานมาตลอด ซึ่งในประเทศฝรั่งเศสมีตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนเป็นหลักเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนในคดีอาญาทั่วไปของไทย

จะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศฝรั่งเศสและเจ้าหน้าที่ตำรวจในคดีอาญาของไทยต่างเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาเช่นเดียวกัน ส่วนการสอบสวน (การไต่สวนข้อเท็จจริง) ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กลับเป็นบุคคลทั่วไปที่อยู่ในองค์กรต่างๆ ผสมผสานกันตามลักษณะของผู้ที่มีคุณสมบัติครบตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เท่านั้น การสอบสวนคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองย่อมเป็นการยากที่จะให้ได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนสมบูรณ์เพราะขาดความชำนาญในด้านการสืบสวนสอบสวนซึ่งเป็นวิชาชีพเฉพาะของตำรวจ อีกทั้งคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจในการสอบสวนอย่างอิสระ เนื่องจากเป็นองค์กรอิสระจากหน่วยงานอื่นตามรัฐธรรมนูญ โดยปราศจากการตรวจสอบหรือควบคุมจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม แม้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 10 วรรคสอง จะให้อำนาจอัยการสูงสุดมีความเห็นแย้งหรือทักท้วงในเรื่องที่ส่งมาว่ายังมีข้อไม่สมบูรณ์ ซึ่งก็คือ ข้อบกพร่องนั่นเอง มีสิทธิขยับยื่นฟ้องคดีต่อศาลก็ตาม แต่ก็มีข้อยกเว้น หากคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นระหว่างคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ภายใน 14 วัน นับแต่วันตั้งคณะทำงาน คณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็มีอำนาจนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลด้วยตนเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้ นับเป็นความอิสระที่ขาดการถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ในระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมดังเช่นประเทศฝรั่งเศส

หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำการสอบสวนคดีและรวบรวมพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงในคดีขาดตกบกพร่อง การสอบสวนไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอและคณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติได้ในเรื่องดังกล่าว แต่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กลับนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลเอง และศาลพิจารณพิพากษายกฟ้องผู้กระทำผิด ย่อมเกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม เนื่องจากผู้กระทำผิดเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตต่อบ้านเมือง ผู้กระทำผิดที่หลุดพ้นจากคดีอาญาไม่เกรงกลัวต่อระบบการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ไร้ประสิทธิภาพและอาจจะกระทำผิดต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด

4.3.4 การสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นระบบกล่าวหาที่มีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาคดีออกจากกัน มีองค์กรต่างๆ ทำหน้าที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด การสอบสวนคดีอาญาเป็นอำนาจอิสระของตำรวจ ส่วนการฟ้องร้องเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ซึ่งแตกต่างกับประเทศที่ใช้กฎหมายระบบ

ซีวิลลอว์ ในแถบภาคพื้นยุโรปโดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส ที่การสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน

การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มต้นจากการตรวจ เมื่อพนักงานสอบสวนรู้ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น หรือได้มีการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนเพียงองค์กรเดียว⁸⁸ โดยมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับความผิด เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ โดยเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ⁸⁹

ประเทศไทย ตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวนคดีอาญาแต่ผู้เดียว ในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ตำรวจก็มีอำนาจสอบสวน แต่ในประเทศที่ก้าวหน้าทางกฎหมายส่วนมากมิได้มีอำนาจสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว มีองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมเข้าร่วมดำเนินการด้วยอย่างประเทศฝรั่งเศส การสอบสวนมีตำรวจฝ่ายคดีเป็นหลักในการทำหน้าที่สอบสวน แต่พนักงานอัยการและผู้พิพากษาเข้ามามีส่วนร่วมและดูแลควบคุมการสอบสวนด้วยเช่นกัน ผู้พิพากษาของฝรั่งเศสที่ทำหน้าที่สอบสวนนั้นเรียกว่า “ผู้พิพากษาสอบสวน” ซึ่งเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น มีอำนาจทุกอย่างของพนักงานสอบสวน และมีมากกว่าที่จะออกหมายจับได้ แต่จะทำการสอบสวนเฉพาะคดีที่โทษสูง และคดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเท่านั้น ซึ่งหมายความว่า แม้จะมีผู้พิพากษาสอบสวนแล้ว ก็ยังคงมีพนักงานสอบสวนอยู่อีกสำหรับคดีอื่นๆ ที่ไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวน⁹⁰ รายละเอียดได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 แล้วผู้เขียนจะไม่ขอกล่าวซ้ำ

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีใช้เกี่ยวกับการกระทำผิดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 นั้น ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่แต่เฉพาะที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดเท่านั้น แต่เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ดังนั้น ในการทำงานของพนักงานสอบสวนจึงต้องมีความเป็นกลางหรือที่เรียกว่า “ภววิสัย”⁹¹ อยู่ด้วย

นอกจากในเรื่องของการวางตัวเป็นกลางในการสอบสวนนี้ ยังต้องทำใจเป็นกลางไม่โน้มเอียงไปตามกระแสอารมณ์ ซึ่งมีระเบียบของกรมตำรวจที่มีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนได้ถึง

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน หมายความว่าถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน”.

⁸⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131.

⁹⁰ โกเมน ภัทรภิรมย์. เล่มเดิม. หน้า 12-14.

⁹¹ อุทัย อาทิวา ข เล่มเดิม. หน้า 54.

ระลึกและปฏิบัติตาม⁹² และที่ว่าพนักงานสอบสวนต้องมีความเป็นกลางหรือภววิสัย กล่าวคือ ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเพื่อที่จะใช้ยื่นผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ โดยพนักงานสอบสวนต้องทำทุกอย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงว่าจำเลยกระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ การกระทำผิดเกิดจากสาเหตุใดและยังต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เป็นคุณหรือเป็นผลดีแก่ตัวผู้ต้องหาด้วย นอกจากนี้พนักงานสอบสวนควรจะดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหาเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญา รวมทั้งประวัติของผู้ต้องหา⁹³ เช่นเดียวกับประเทศในแถบยุโรปอย่างฝรั่งเศสและเยอรมัน

โดยปกติ เมื่อมีการกล่าวถึงอำนาจในกระบวนการยุติธรรมคนทั่วไปมักจะนึกถึงแต่อำนาจของศาลยุติธรรมที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นส่วนใหญ่ ว่าเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุด แต่ในทางพฤตินัยแล้ว ผู้ที่อยู่ในสายงานกระบวนการยุติธรรมทั้งหลายคงจะตระหนักกันดีว่าอำนาจที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดมาแต่เบื้องต้นนั้น คืออำนาจสอบสวน เพราะการสังเกตและการดำเนินคดีของอัยการ ตลอดจนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลนั้น ต่างก็ต้องอาศัยเนื้อหาสาระตามสำนวนการสอบสวนเป็นส่วนสำคัญ ถ้าหากสำนวนการสอบสวนถูกทำขึ้นอย่างไม่ถูกไม่ชอบหรือไม่เป็นธรรมด้วยประการใดๆ เสียแล้ว ผลการวินิจฉัยของอัยการและของศาลก็ยากนักที่จะออกมาอย่างถูกต้องชอบธรรม เพราะในทางปฏิบัติโดยทั่วไป อัยการจำเป็นจะต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวน ต้องพยายามดำเนินคดีให้ได้ความตามการสอบสวน และศาลก็จำเป็นจะต้องวินิจฉัยคดีไปตามข้อเท็จจริงที่อัยการนำมาสืบเสนอต่อศาล⁹⁴

ดังที่ผู้เขียน ได้กล่าวมาแต่ต้นในเรื่องความสำคัญ of สำนวนการสอบสวนในคดีอาญามีใช่เป็นเพียงเศษกระดาษในแฟ้มเอกสารเท่านั้น แต่เป็นแฟ้มที่รวบรวมมาจากข้อความจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งมีได้มีความสำคัญอันเป็นปฐมภูมิของการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น แต่นำไปสู่บันไดขั้นต่อไปที่เอื้อประโยชน์ให้พนักงานอัยการและศาลได้ก้าวขึ้นสู่จุดหมายเพื่อความเป็นธรรมจากการได้ข้อความจริงที่บริสุทธิ์ของเจ้าหน้าที่รัฐ อันเป็นหลัก “**ธรรมมาภิบาล**”

⁹² ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 ข้อ 208.

⁹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138.

⁹⁴ นิตินิต. (2533). อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. ใน **รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาใน** นานาประเทศ. หน้า 200.

ที่กล่าวว่าต้องยึด **หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)** นั้น หมายถึง⁹⁵ แนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม ตามหลักพื้นฐาน กล่าวคือ

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law)
2. หลักคุณธรรม (Morality)
3. หลักความโปร่งใส (Accountability)
4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation)
5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility)
6. หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness of Economy)

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาในเรื่องการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และประเทศไทยแล้ว การสอบสวนฟ้องร้องของประเทศฝรั่งเศสเป็นระบบเดียวกันโดยมิได้แบ่งแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน พนักงานอัยการฝรั่งเศสมีส่วนร่วมร่วมกับพนักงานตำรวจในการสอบสวน และมีอำนาจในการควบคุมการสอบสวนคดีอาญา ที่พิเศษมีลักษณะเฉพาะของฝรั่งเศสคือ ผู้พิพากษาก็มีอำนาจสอบสวนคดีเช่นกัน การสอบสวนมีความเป็นธรรม การตรวจสอบทำได้ง่ายโปร่งใส อีกทั้งเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัด ระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสในเรื่องเกี่ยวกับการสอบสวนจึงมีความสมบูรณ์อย่างแท้จริง

ส่วนการสอบสวนของประเทศสหรัฐอเมริกานี้ การสอบสวนนอกเหนือจากตำรวจซึ่งมีหน้าที่ตามปกติอยู่แล้ว พนักงานอัยการยังเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการสอบสวนร่วมกับตำรวจ และเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจอีกทอดหนึ่ง หรืออัยการจะดำเนินการสอบสวนด้วยตนเองก็สามารถทำได้โดยอิสระเมื่อได้ทราบว่ามีกระทำความผิดขึ้น แม้กระทั่งในคดีสำคัญคือคดีอุกฉกรรจ์ที่มีการกระทำผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต หรือความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปจะดำเนินการกลั่นกรองในการสอบสวนจากลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) อีกชั้นหนึ่งก่อนนำเรื่องสู่การฟ้องร้องของศาล ระบบดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงกับการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศส ทั้งๆ ที่ระบบกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีก็แตกต่างกัน

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าได้มีการวางระบบกฎหมายไว้อย่างค่อนข้างรัดกุม โดยเฉพาะการดำเนินการเกี่ยวกับการสอบสวนไม่ว่าจะเป็นบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ ที่ได้บัญญัติไว้ และระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งต่างๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานอัยการ

⁹⁵ โรงเรียนบ้านช่อผกา, สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2551,

สูงสุด แต่อาจเกิดจากความบกพร่องของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีได้ดำเนินการให้ครบถ้วนตามที่ได้มีบทกฎหมายรองรับอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วหากเจ้าหน้าที่ของรัฐหละหลวมไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ควรมองในแง่ดีที่อาจก่อให้เกิดประโยชน์โดยให้พนักงานอัยการ หรือศาลเข้าไปมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการสอบสวนร่วมกับตำรวจเพื่อให้เป็นกระบวนการเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนอย่างแท้จริงดังเช่นประเทศฝรั่งเศส

สำนวนการสอบสวนนั้นถือว่ามิประโยชน์นานัปการอาจกล่าวพอสังเขปได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคดี
2. เพื่อการดำเนินงานของศาลได้รวดเร็วอย่างมีประสิทธิภาพ

1. เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของคดี กล่าวคือ การสอบสวนของตำรวจนั้นเมื่อมีความผิดเกิดขึ้นแล้ว ตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะทำการสอบสวนด้วยวาจา (Oral Investigation) ก่อน ซึ่งเป็นการสอบถามความเป็นมาของการเกิดการกระทำผิด รายละเอียดต่างๆ จากผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน เพื่อให้เข้าใจในรูปเรื่องทางคดี เมื่อได้รับความกระจ่างแล้ว พนักงานสอบสวนจะเริ่มทำการสอบสวนโดยการซักถาม ได้สวน ให้ได้ความโดยเน้นในรายละเอียดของการกระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุ พฤติกรรม ลักษณะ อาวุธชนิดใดที่เป็นเครื่องมือในการใช้กระทำ บาดแผล ร่างกายหรือทรัพย์สินที่ถูกกระทำ รายละเอียดต่างๆ เหล่านี้ พนักงานสอบสวนจะทำการบันทึก (Written) ลงในเอกสารทางคดีโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็เป็นไปในแนวทางปฏิบัติอันเป็นระเบียบ คำสั่งของกรมตำรวจในเรื่องการทำสำนวนการสอบสวนมาช้านานแล้ว

การที่พนักงานสอบสวนได้มีการจดบันทึกรายละเอียดการกระทำผิดทางคดีเป็นลายลักษณ์อักษรลงในเอกสารตามแบบแต่ละประเภทของพยานนั้น ย่อมเป็นการง่ายและสะดวกต่อการตรวจสอบแหล่งที่มา ทั้งถ้อยคำ เอกสารหรือวัตถุที่อ้างอิงของหัวหน้างานของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการในการวินิจฉัยสั่งคดี การพิจารณา และการทำคำพิพากษาของศาล รวมทั้งผู้เสียหายและผู้ต้องหาอันเป็นคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดี สำนวนการสอบสวนจะบ่งบอกถึงแหล่งที่มาและเป็นพื้นฐานข้อมูลเบื้องต้นอื่นในกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้ามาดำเนินการตรวจสอบเพื่อความยุติธรรมของทุกฝ่าย และเป็นการยืนยันว่าข้อเท็จจริงนั้นมีอยู่ ไม่ว่าข้อเท็จจริงหรือข้อเท็จจริงก็ตาม อีกทั้งเป็นข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ เป็นความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้เสมอโดยมิได้กล่าวขึ้นลอยๆปราศจากเหตุผล

2. เพื่อการดำเนินงานของศาลได้รวดเร็วอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เมื่อมีการจดบันทึกถ้อยคำการสอบสวนเป็นลายลักษณ์อักษรลงในเอกสาร ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการโดยจัดเป็นหมวดหมู่ มีการแบ่งแยกลักษณะของพยาน และเอกสารต่างๆ แล้วที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการและรวบรวมเข้าเป็นสำนวนการสอบสวน ศาลย่อมสามารถที่จะตรวจค้นและตรวจสอบเอกสารแต่ละชนิดได้โดยสะดวกเพราะเอกสารแต่ละชนิดไม่ปะปนกันให้เป็นอุปสรรค โดยเฉพาะในระหว่างพิจารณาคดีกรณีที่พนักงานอัยการส่งเอกสารประกอบการสืบพยาน ศาลสามารถตรวจสอบได้ง่ายขึ้น ไม่เสียเวลาต่อการตรวจค้นเอกสาร ทำให้ศาลทำงานได้รวดเร็วขึ้น และหากศาลสงสัยข้อเท็จจริงในขั้นตอนใดของการเบิกความพยาน โจทก์เสร็จสิ้น ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการตามบทบัญญัติ มาตรา 175 มาประกอบการพิจารณา

โดยเฉพาะเมื่อมีการสืบพยานของคู่ความเสร็จ ก่อนที่ศาลจะทำคำพิพากษา ศาลต้องวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจากเอกสารในสำนวนการสอบสวนที่อัยการได้นำส่งเป็นพยาน เมื่อเอกสารในสำนวนมีความเป็นระเบียบ รัดกุม สะดวกและง่ายแก่การค้นหาในการนำมาวินิจฉัย ย่อมทำให้ศาลย่นระยะเวลาและทำคำพิพากษาได้เร็วขึ้นอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดีของศาล และยังเป็นการสมประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และแม้กระทั่งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยก็ตาม หากสำนวนการสอบสวนได้ดำเนินการมาอย่างถูกต้อง ถูกวิธี ระเบียบ คำสั่ง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด ยังมาซึ่งเป็นคุณประโยชน์นานัปการ

จะเห็นได้ว่า การสอบสวนของพนักงานสอบสวน ย่อมมีความสำคัญมากเพราะเป็นมูลฐานของคดี หากพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเป็นไปตามระเบียบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีข้อกำหนดให้พนักงานสอบสวนในคดีได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดไม่ขาดตกบกพร่อง ทำตามขั้นตอนของระเบียบอย่างรอบคอบ รัดกุม รวมทั้งดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ย่อมทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ได้ปฏิบัติ รวมทั้งข้อมูลที่ได้รวบรวมมาแต่ต้น ย่อมทำให้การสอบสวนของสำนวนนั้นๆ มีประสิทธิภาพและเที่ยงธรรม เมื่อพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติเช่นนี้แล้ว การสอบสวนที่ได้รวบรวมเป็นสำนวนที่ดีก็ย่อมจะนำไปสู่การวินิจฉัยในการสั่งคดีของพนักงานอัยการอย่างถูกต้องด้วยเช่นกัน เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลย่อมวินิจฉัยคดีได้ถูกต้องและอย่างเป็นธรรมแก่คู่ความ เห็นหรือไม่ว่า การสอบสวนมีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงก็ว่าได้ อันเป็นมูลฐานของการวินิจฉัยในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ และพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอย่างเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรม

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมเป็นตัวจักรที่สำคัญหนึ่งในสังคมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมส่วนรวม นั่นคือ ที่มาของความเป็นธรรมที่บุคคลจะได้รับก็ต่อเมื่อกระบวนการยุติธรรมยึดหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของสังคม โดยเฉพาะหลักแห่งความเป็นธรรมนั้นต้องมีความเท่าเทียมกันในแง่ของการใช้กฎหมาย โดยไม่มีการแบ่งแยกจากฐานะของบุคคลทางสังคม นี่คือนิยามแห่งธรรมชาตินี้

ในสังคมมนุษย์โดยพื้นฐาน เมื่อบุคคลอยู่รวมเป็นกลุ่มก้อนก่อให้เกิดสถาบันทางสังคม การกระทำความผิดในกรณีต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ ทุกเพศ ทุกวัย และทุกชนชั้น ฉะนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว รัฐในฐานะที่เป็นสถาบันปกครองทางสังคมต้องอำนวยความสะดวกให้ประชาชนบนพื้นฐานด้านสิทธิทางกฎหมายในความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันทุกชนชั้น โดยไม่เลือกปฏิบัติใดๆ กรณี โดยเฉพาะการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งสิทธิอันเป็นหัวใจสำคัญ คือ “เป็นธรรม”

สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง โดยเฉพาะสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยต้องสันนิษฐานก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด

ดังนั้น จำเลยในคดีอาญา กฎหมายต้องให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเป็นทางการและเสมอภาค โดยศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและสืบค้นความจริงเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอีกชั้นหนึ่ง ดังจะเห็นได้จาก ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่นักการเมืองถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและถูกดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้รับสิทธิและเสรีภาพในการต่อสู้คดีในชั้นศาลเช่นการดำเนินคดีในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศอื่นๆ ที่เปิดเผยให้จำเลยในคดีอาญาได้ทราบรายละเอียดและข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานทั้งหลายที่ฝ่ายโจทก์เข้านำเสนอ

การดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้มีบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 277 วรรคแรก ที่ให้ศาลยึดสำนวน

การสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 5 วรรคแรก ก็บัญญัติไว้เช่นกันว่า ในการพิจารณาคดีให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร จะเห็นได้ชัดเจนว่า การที่ให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีนั้น จะเป็นการช่วยให้ศาลได้เห็นสำนวนการสอบสวนและพยานหลักฐานชนิดต่างๆ เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดประเด็นในคดี การพิจารณาคดีจะกระชับ ไม่เกิดความล่าช้าหรือมีการประวิงเวลาการพิจารณาคดีไปได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

ตามบทบัญญัติดังกล่าวที่ให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีนั้น แต่ตามบทกฎหมายดังกล่าวศาลก็มีความเป็นอิสระในการค้นหาความจริงทางคดีได้โดยไม่มีข้อจำกัดเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและสืบพยานเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรได้ หากศาลเห็นว่ายังมีข้อสงสัยในพยานหลักฐานบางอย่างและพยานหลักฐานนั้นเป็นคุณแก่จำเลยที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์กล่าวหา ศาลย่อมหยิบยกขึ้นมาพิจารณาได้

ส่วนในคดีอาญาทั่วไป หากให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีนั้น อาจเกิดปัญหาและอุปสรรคได้เนื่องจากองค์กรของตำรวจ ในเรื่องความสุจริตและความเป็นธรรมในการสอบสวนคดีของเจ้าพนักงานนั้น มีข้อโต้แย้งจากองค์กรอื่นและประชาชน เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาซึ่งกระทำเพียงองค์กรเดียวโดยไม่มีองค์กรอื่นๆ ร่วมตรวจสอบด้วย อาจเป็นข้อกังขาในเรื่องความเป็นธรรม หากให้ศาลยึดสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดี ซึ่งในคดีอาญาทั่วไปกฎหมายกำหนดบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงได้หลายบทหลายมาตราอย่างเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ในเรื่องการสืบพยานเพิ่มเติมก็ดี มาตรา 229 เรื่องศาลเป็นผู้สืบพยานก็ดี มาตรา 235 เรื่องศาลเป็นผู้ถามพยานก็ดี มาตรา 175 เรื่องการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพื่อประกอบการวินิจฉัย และมาตรา 174 การแถลงการณ์เปิดคดี เหล่านี้เป็นความอิสระของศาลในการค้นหาความจริงในคดีด้วยตนเอง หากศาลแสดงบทบาทด้วยความกระตือรือร้น (Active) ในการทำหน้าที่ของศาล และไม่นิ่งเฉยเสีย (Passive) บทบัญญัติในเรื่องการยึดสำนวนการสอบสวนเป็นหลักในการพิจารณาคดีอย่างเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็หาไม่มีความจำเป็นไม่เพียงพอที่ศาลได้แสดงบทบาทในการตรวจสอบความจริงให้มากขึ้น ก็ถือว่าจำเลยได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมอย่างสมบูรณ์แล้ว

เมื่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติของมาตราต่างๆที่เป็นเครื่องมือช่วยให้ศาลได้แสดงบทบาทความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง และทำให้ความจริงปรากฏ แต่ศาลกลับวางเฉยโดยมิได้นำบทมาตราดังกล่าวที่เป็นเสมือน “พลังขุดค้นหาความจริง” มาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษาแต่อย่างใด ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่ได้ทราบบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไว้ในกฎหมายแต่กลายเป็นสิ่งด้อยค่าเหมือนตัวอักษรที่วางอยู่บนหน้ากระดาษอย่างนิ่งเฉย

ส่วนบทบัญญัติในเรื่องการส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักและรวมไว้ในสำนวนในวันยื่นฟ้องตามมาตรา 25 วรรคสองของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น นับว่าเป็นความก้าวหน้าในแนวคิดที่มีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไปอีกก้าวหนึ่ง โดยเฉพาะศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้มีโอกาสเห็นข้อมูลและรายละเอียดข้อเท็จจริงรวมทั้งพยานหลักฐานทั้งหลายในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ผลก็คือทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่ต้องจัดทำบันทึกสำนวนคดีใหม่เป็นของศาลต่างหากและเป็นการประหยัดเวลาที่ศาลจะต้องทำการรวบรวมเอกสารต่างๆ เป็นสำนวน

การส่งสำนวนการสอบสวนในวันยื่นฟ้องอย่างเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หากนำมาใช้ในคดีอาญาทั่วไปนับเป็นเรื่องที่ดียิ่ง เนื่องจากศาลสามารถเห็นรายละเอียดของคดีจากสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ได้กระทำ ทำให้ศาลตรวจสอบข้อเท็จจริงในสำนวนได้อย่างละเอียด การค้นหาความจริงทำได้ง่ายขึ้นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือบริสุทธิ์ อีกทั้งพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากการได้มาและการรวบรวมของพนักงานสอบสวนเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาตามกระบวนการวิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ หรือไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติของกฎหมายที่จะรับฟังเป็นพยานได้หรือไม่ การพิจารณาคดีจะเป็นที่ยอมรับของคู่ความและเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย รวมทั้งศาลก็ได้ประโยชน์อย่างมากจากการมีสำนวนการสอบสวนมาใช้ประกอบการดำเนินคดีตั้งแต่ต้น โดยไม่ต้องกังวลว่าต้องรอให้พนักงานอัยการสืบพยานให้แล้วเสร็จก่อนจึงจะเรียกสำนวนการสอบสวนมาประกอบการพิจารณาได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 175 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในส่วนของการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นั้น นับว่าเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริงโดยการเปิดเผยพยานหลักฐานต่างๆ (Discovery) ในสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้จำเลยมีสิทธิเข้าถึงพยานหลักฐานโดยใช้สิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารทุกชนิดในสำนวนการสอบสวนเพื่อใช้ในการต่อสู้คดี และปกป้องตนเอง ทำให้จำเลยสามารถเตรียมพยานหลักฐานเพื่อแก้ข้อ

กล่าวหาได้ทันทีและเป็นธรรม โดยโจทก์ไม่อาจเอาเปรียบในทางคดี ในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลอันเป็นการ “จู่โจม” จำเลยได้

แต่ในคดีอาญาทั่วไป ไม่มีกฎหมายกำหนดให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนอย่างเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จำเลยจึงไม่มีโอกาสทราบได้เลยว่าพยานหลักฐานต่างๆ ที่โจทก์เข้านำสืบเป็นพยานหลักฐานเกี่ยวข้องกับจำเลยอย่างไร จนกว่าโจทก์จะสืบพยานเสร็จ ถือว่าเป็นการปิดกั้นความเป็นธรรมตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

หากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกส่วนร่วมกันนำแนวความคิดในเรื่องการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานมาปฏิรูปกระบวนการทางกฎหมาย โดยให้สิทธิจำเลยในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเพื่อที่จำเลยจะได้นำพยานหลักฐานที่ตนมีอยู่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ และลดการโต้แย้งจากจำเลยว่ากระบวนการยุติธรรมไม่ได้ให้ความเสมอภาคและเป็นธรรมอย่างเช่นจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทำให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดีตามวิถีทางประชาธิปไตย อีกทั้งอาจนำมาเป็นเหตุผลในทางตรรกะ (Logic) โดยอ้างว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 30 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน”

และวรรคสามบัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

โดยเฉพาะในเรื่อง “สถานะของบุคคลในคดีอาญาทั่วไปกับสถานะของบุคคลในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่เสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างไม่เท่าเทียมกัน” ในเรื่องการขอตรวจและคัดสำเนาการสอบสวน

จากการศึกษาข้างต้นในเรื่องความสำคัญของสำนวนการสอบสวนนั้น ระบบกฎหมายของประเทศไทยมีระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง และบทบัญญัติของกฎหมาย ได้วางรากฐานเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในส่วนของการทำงานสำนวนการสอบสวนได้มาตรฐานดังเช่นประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปแล้ว แต่ทางปฏิบัติกลับไม่สำริดผลเท่าที่ควรเพราะเหตุจากเจ้าพนักงานของรัฐที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกรอบระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่ง รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนและได้ระลึกถึงระเบียบ

ข้อบังคับ คำสั่งต่างๆที่กฎหมายได้ให้เป็นแนวทางปฏิบัติแล้ว ความสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวนจะเป็นที่ประจักษ์ว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม

ตามที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น จะเห็นได้ว่าสำนวนการสอบสวนในคดีอาญามีความสำคัญมากต่อการวินิจฉัยสั่งคดีของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะศาลได้รับประโยชน์จากการค้นหาความจริงในการพิจารณาคดี และจำเลยได้รับความเป็นธรรมต่อการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องความสำคัญของสำนวนการสอบสวนในคดีอาญา ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ กล่าวคือ

1. เรื่องการส่งสำนวนการสอบสวน

ในคดีอาญาทั่วไป แม้มีกฎหมายกำหนดให้ศาลได้แสดงบทบาทหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีโดยอิสระ ในกรณีที่ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม ตามมาตรา 228, ศาลเป็นผู้สืบพยานด้วยตนเอง ตามมาตรา 229, การสอบถามพยาน ตามมาตรา 235, และการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพื่อประกอบการวินิจฉัยคดี ตามมาตรา 175 หรือแม้กระทั่งการแถลงเปิดคดีของกลุ่มความ ตามมาตรา 174 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ศาลก็มิได้วางบทบาทในการค้นหาความจริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดไว้ในทางบวกแต่อย่างใด ศาลยังคงวางตัวนิ่งเฉยตลอดมาโดยไม่ได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของบทบาทผู้พิพากษาทั้งหลายตามที่กฎหมายได้เอื้อประโยชน์แก่ศาลในการค้นหาความจริงในคดี

แม้จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 ก็ตาม ซึ่งเป็นความพยายามของกระบวนการยุติธรรมที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลยมากขึ้นตามลำดับและนับเป็นสิ่งที่ดีเมื่อกระบวนการยุติธรรมพยายามสร้างความเป็นธรรม ฉะนั้น ศาลจึงต้องหันมาให้ความสนใจในการมีส่วนร่วม และกำหนดหน้าที่ของตนเพื่อสืบค้นความจริงของคดี และศาลถือได้ว่าเป็นเสาหลักเสาหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม การแสดงบทบาทและหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ต้องมาจากจิตวิญญาณ (Spirit) ของการเป็นผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ให้ความยุติธรรม

แม้มีบทมาตราตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นก็หาเพียงพอต่อการค้นหาความจริงไม่ เพื่อให้ศาลได้แสดงบทบาทในการค้นหาความจริงโดยให้มีการส่งสำนวนการสอบสวนแก่ศาลในวันยื่นฟ้องและมิต้องรอให้พนักงานอัยการสืบพยานให้แล้วเสร็จจึงสามารถเรียกสำนวนการสอบสวนมาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลไม่มีสำนวนการสอบสวน การค้นหาความจริงอาจขาดประสิทธิภาพและขาดแรงกระตุ้นที่ให้ศาลมี

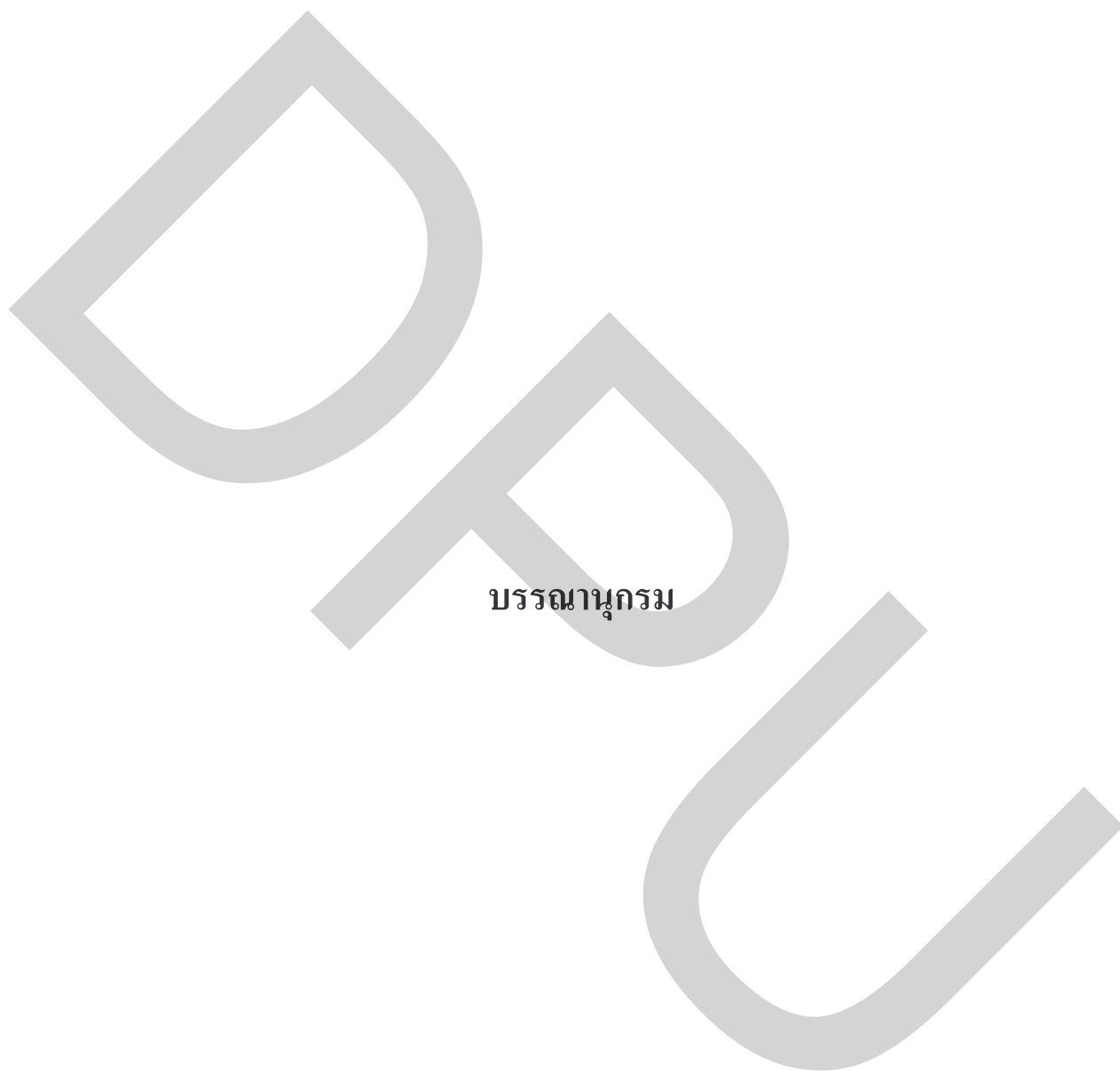
ความกระตือรือร้นในทำการหน้าที่เพราะศาลไม่ทราบรายละเอียดและข้อมูลเพียงพอที่จะค้นหาความจริงในคดีได้เต็มตามเจตนารมณ์

ฉะนั้น ในการส่งสำนวนการสอบสวนแก่ศาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากมีการส่งสำนวนการสอบสวนแก่ศาลในวันยื่นฟ้องอย่างเช่นในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว ผลก็คือ ศาลจะได้เตรียมความพร้อมที่จะศึกษารายละเอียดของข้อมูลและข้อเท็จจริง รวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนก่อนการสืบพยาน และนำสำนวนการสอบสวน ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสืบค้นหาความจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำแนวคิดเรื่องการส่งสำนวนการสอบสวนให้ศาลเช่นเดียวกับในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มาใช้ในคดีอาญาทั่วไป โดยกำหนดให้พนักงานอัยการส่งสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนในวันที่ยื่นฟ้องคดีแก่ศาล

2 เรื่องการขอตรวจและคัดสำนวนการสอบสวน

ในคดีอาญาทั่วไป แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 จะกำหนดให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนได้ก็ตาม มาตราดังกล่าวแทบจะไม่เกิดประโยชน์แก่จำเลยแต่อย่างใด เนื่องจากจำเลยย่อมทราบว่าตนได้ให้การไว้อย่างใด ยิ่งในทางปฏิบัติกรณีที่จำเลยไม่ให้การต่อพนักงานสอบสวนในชั้นสอบสวนแล้ว บทบัญญัติตามมาตรา 8 ก็ไร้ผลโดยเปล่าประโยชน์เพราะไม่มีข้อมูลที่จำเลยต้องขอตรวจและคัดสำเนา การที่จำเลยไม่มีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวน ย่อมทำให้จำเลยเสียเปรียบที่จะต่อสู้คดีได้ เพราะจำเลยเข้าไม่ถึงพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ที่ต้องเตรียมการหาพยานหลักฐานไว้ใช้ในการต่อสู้คดี การต่อสู้คดีของจำเลยก็เปรียบเสมือนถูกมัดมือชกเพียงฝ่ายเดียว กระบวนการยุติธรรมจึงไม่ควรปิดกั้นในการขอทราบข้อมูล กฎหมายควรกำหนดให้สิทธิจำเลยในการตรวจสอบพยานหลักฐานโดยให้สิทธิในการขอตรวจและคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กุลพล พลวัน. (2533). ปัญหาการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. ใน **รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ**. กรุงเทพฯ: ชุติมาการพิมพ์.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. ใน **ชีวิตและผลงาน โกเมน ภัทรภิรมย์**. กรุงเทพฯ: สมบัติการพิมพ์.
- _____. (2526). อัยการฝรั่งเศส. ใน **ระบบอัยการสากล**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- _____. (2533). การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับอำนาจการสอบสวน. ใน **รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ**. กรุงเทพฯ: ชุติมาการพิมพ์.
- _____. (2533). อัยการฝรั่งเศส. ใน **รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ**. กรุงเทพฯ: ชุติมาการพิมพ์.
- โกศล โสภาคย์วิจิตร. (2525). **พจนานุกรมกฎหมายอังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- กรมตำรวจ. (2497). **คำบรรยาย การสอบสวนคดีอาญา โรงเรียนสอบสวนเวลากลางคืน**. พระนคร: อักษรประเสริฐ.
- เจ็มซัย ชุติวังศ์. (2543). **กฎหมายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- _____. (2551). **กฎหมายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- คณิต ณ นคร. (2540). การสอบสวนผู้ต้องหา. ใน **รวมบทความด้านวิชาการ**. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- _____. (2540). **วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน**. ใน **รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร**. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- _____. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิง ภาไชย. (2545). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 5)**. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- _____. (2548). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 8)**. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2540). **รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดี**. กรุงเทพฯ: กองทุนพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- _____. (2544). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6)**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- ดร. โสคติพันธุ์. (2524). **ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ฉบับมาตรฐาน เล่ม 1.**
กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (ม.ป.ป.) **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2**
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พลสยามการพิมพ์.
- นิติพัฒน์. (2533). **อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา.** ใน **รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา
ในนานาประเทศ.** กรุงเทพฯ : ชูติมาการพิมพ์.
- ประมุล สุวรรณสร. (2526). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ:
นิติบรรณการ.
- พัฒนา ไชยเศรษฐ. (2528). **หลักการสอบสวนคดีอาญา.** กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ไพโรจน์ วายภาพ. (2543). **คู่มือปฏิบัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.**
กรุงเทพฯ: พรรคนี้.
- ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2513). **คำบรรยาย วิชา การสืบสวนและสอบสวน.** กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). **คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.** กรุงเทพฯ:
วิญญูชน.
- สุวัฒน์ชัย ใจหาญ. (2522). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2.** กรุงเทพฯ:
การพิมพ์พระนคร.
- สมพร พรหมหิตาธร, ดร. โสคติพันธุ์ และ โดม วิศิษฐ์สรอรรถ. (2543). **คู่มือทำสำนวนการ
สอบสวน.** กรุงเทพฯ: วิศิษฐ์สรอรรถ.
- อมร จันทรมบูรณ์. (2517). **อำนาจสืบสวนสอบสวนฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ของไทย.** พระนคร: สาส์สยาม.
- _____. (2533). **อำนาจสืบสวนสอบสวนฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย.** ใน
รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. กรุงเทพฯ: ชูติมาการพิมพ์.
- อุททิส แสนโกศิก. (2503). **อัยการบ้านนอก.** พระนคร: อักษรสารการพิมพ์.
- Col. Maurice J. Fitzgerald, PMC. U.S. Army. (1991). **การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา.** แปลจาก
Handbook of Criminal Investigation. โดย ไทพีศรีนิวัติ ภัคดีกุล. กรุงเทพฯ: คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บทความ

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2521). “การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา.” วารสารนิติศาสตร์, 9.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). “งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม.” อัยการนิเทศ, 31, 4.
- _____. (2519). “การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับอำนาจการสอบสวน.” วารสารมหาดไทย, 14.
- คณิต ณ นคร. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, 1, 1.
- ชวเลิศ ไสภณวัฒน์. (2524, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ.” ดุลพาท, 28, 6.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2541). “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. อัยการนิเทศ, 60, 1-4.
- ธาดาพันธ์ อังกินันท์. (2534). “รายงานการฝึกอบรมและดูงานเรื่องการค้าในคดีอาญา ณ ประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, 53, 4.
- ประพันธ์ นัยโกวิท. (2546, 19-20 กันยายน). “การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : กระบวนการตรวจสอบอำนาจรัฐในการปฏิรูปการเมืองการปกครอง.” การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”.
- พวงศักดิ์ คลังเกษม. (2548, เมษายน). “การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.” *Business Law and Human Resources Variety*, 3, 28.
- วิภา ปิ่นวีระ. (2550). “บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, ฉบับบัณฑิตศึกษา.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2541). “ความโปร่งใสและตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.” หนังสือรพี 42.
- อมร อินทรกำแหง. (2503). “อำนาจใช้ดุลยพินิจของอัยการอเมริกัน.” อัยการนิเทศ, 22, 2.
- อุทัย อาทีเวช. (2549, ธันวาคม). “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” *บทบัณฑิตศึกษา*, 62, 4.
- _____. (2550, ตุลาคม). “พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” *ข่าวนิติบัณฑิตศึกษา*, 20, 219.

วิทยานิพนธ์

- กชวรรณ จันทร์เณร. (2544). การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา ตรีแสน. (2533). การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำพล เอกพันธ์. (2548). ปัญหาการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของศาลในชั้นใต้สวนมูลฟ้อง
กรณีราษฎรเป็นโจทก์. สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชิตีพันธ์ ฉายบาง. (2546). การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประทุมพร กลัดอ่ำ. (2533). การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในวิธีพิจารณาความอาญา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- พิณรัตน์ ชินพิทักษ์. (2548). สิทธิของจำเลยในการได้รับการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ
พยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต.
- วิภา ปิ่นวิระ. (2550). บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรจิต แสงสุก. (2529). มาตรการกักขังรองมูลคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรัพย์ นำอำนวยการ. (2541). บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาคดีอาญากับการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

- สุพิชฌา กฤษณพิพัฒน์. (2549). การพิจารณาคดีระบบไต่สวน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องอาจ มีคุณสมบัติ. (2549). การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง : ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอกรินทร์ หนูนุกัถิ. (2543). การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล. วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

กฎหมาย

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2543.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550.

เอกสารอื่นๆ

- กรมอัยการ. ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547.
- จิรนิติ หะวานนท์. (2543). การสัมมนาเรื่อง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม (อัสสัมชัญ).
- ชิรพันธ์ รัศมิทัต. (2541, สิงหาคม). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. La Precedere Penale ฉบับ ปี ค.ศ.1985. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ.
- ธรรมศาสตร์. (2541, 28 มีนาคม). การเสวนาทางวิชาการ. รัฐธรรมนูญใหม่กับการดำเนินคดี อาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (งานรำลึกศาสตราจารย์ จิตติ ดิงสภักดิ์ ครั้งที่ 3 ณ ห้อง L.T 1).
- ประเทือง กิรติบุตร. (2516). ความเป็นธรรมในการฟ้องคดีอาญา. เอกสารวิจัยส่วนบุคคลใน ลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา. นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. (วปอ.รุ่น 15).

ประวิทย์ หุตางกูร. “แนะแนวการสอบสวน ตัวอย่าง สำนักงานสอบสวนคดีอาญาและระเบียบ
ข้อบังคับ คำสั่งและการปฏิบัติบางอย่างที่พนักงานสอบสวนควรรู้และปฏิบัติ”.

ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. คู่มือสร้างเสริมความก้าวหน้าของ
ตำรวจพนักงานสอบสวน นักกฎหมาย นักการศึกษาและสิ่งทีประชาชนควรรู้.
กรุงเทพฯ: บพิศการพิมพ์.

แหว ขอดพยุง. คู่มือการสอบสวนอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ ฉบับแก้ไข
เพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. กรุงเทพฯ: เซเว่น
พรีนติ้ง กรุ๊ป.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2549, มิถุนายน). โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ในการ
กำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองวิชาการ. (2543). รวมคำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ และหนังสือในการ
สอบสวนคดีอาญา. กรุงเทพฯ: วิศิษฐ์สรอรรถ.

สำนักงานศาลยุติธรรม. (2547). ข้อพิจารณาประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22).

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง
การเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. หลักสูตร “ผู้บริหาร
กระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม. สำนักงาน
ศาลยุติธรรม.

อัปสร หิรัญบุรณะ. (2546). ผลกระทบในการนำระบบไต่สวนมาใช้กับการพิจารณาคดีอาญาของ
ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม หลักสูตร
“ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 6. วิทยาลัยการยุติธรรม
สำนักงานศาลยุติธรรม.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

โรงเรียนบ้านช่อผกา. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2551,

จาก <http://www.shool.obec.go.th/chorpaka/tamapibal.htm>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

George F. Cole, Christopher E. Smith. (2001). **The American System of Criminal Justice,**
USA: Thomson Learning.

John H Langbein, American Casebook Series. (1977). **Comparative Criminal Procedure : Germany.**
St.Paul Minn: West.

LAW

Code of French Criminal Precedure.

ด
ร
ค
น
ว
ก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547

หมวดที่ 3

การตรวจพิจารณาสำนวนและการใช้ดุลพินิจ

ส่วนที่ 1

บททั่วไป

ข้อ. 49 (หลักการทั่วไปในการพิจารณาสำนวน)

ในการพิจารณาสำนวน พนักงานอัยการต้องให้ความสำคัญกับสำนวนทุกประเภท ต้องพิจารณาและสั่งสอบสวนให้เสร็จสิ้นกระเสาะความด้วยความรอบคอบและรวดเร็ว แล้วจึงมีความเห็นและคำสั่ง

ข้อ. 56 (หลักการทั่วไปในการพิจารณาสำนวน)

พนักงานอัยการต้องตรวจความถูกต้องของสำนวนการสอบสวนและพิจารณาตั้งสำนวนโดยละเอียดรอบคอบ

พนักงานอัยการต้องทำความเห็นในสำนวนการสอบสวนโดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการสอบสวน โดยระบุวัน เวลา สถานที่เกิดเหตุ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

(2) การพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนว่าเป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้หรือไม่ เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ รวมทั้งคำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

หมวดที่ 4

การฟ้องและการดำเนินคดีชั้นศาล

ส่วนที่ 1

การบรรยายฟ้องและแก้ไขเพิ่มเติมฟ้อง

ข้อ. 94 (หลักในการบรรยายฟ้อง)

ในการบรรยายฟ้อง นอกจากจะยึดหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 แล้ว พนักงานอัยการควรยึดหลักต่อไปนี้ด้วย

(1) บรรยายข้อเท็จจริงให้ครบองค์ประกอบความผิด

(2) เมื่อเห็นสมควรและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้บรรยายข้อเท็จจริงในสำนวนที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลย เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษ การลงโทษ รวมทั้งมาตรการอื่นที่ศาลจะใช้แก่ผู้กระทำผิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ เช่น หากปรากฏข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนที่เป็นคุณและเป็นเหตุบรรเทาโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64, 65, 66, 67, 69, 72 และ 78 ให้บรรยายฟ้องให้ตรงกับข้อเท็จจริงนั้นๆ และต้องระบุมาตราดังกล่าวในคำขอท้ายฟ้องด้วย

ส่วนที่ 3

การดำเนินคดีชั้นพิจารณาโดยทั่วไป

ข้อ. 102 (การแถลงเปิดคดี)

ในคดีที่มีประเด็นหรือพยานหลักฐานยุ่งยากซับซ้อน เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาของศาลก่อนที่พนักงานอัยการจะนำพยานเข้าสืบ ควรแถลงเปิดคดีทุกเรื่อง เพื่อให้ศาลเข้าใจถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย

ภาคผนวก ข.
ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ลักษณะ 8

การสอบสวน

บทที่ 1

หลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน

ข้อ. 208 หน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องทำใจเป็นกลาง ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมต้องการแต่ความจริงโดยบริสุทธิ์เท่านั้น ฉะนั้นการถามควรระวังอย่าให้เป็นคำที่แสดงแนะนำให้ผู้ให้ถ้อยคำคล้อยตาม หรือชี้ช่องอย่างใดอย่างหนึ่งในเวลาถาม

ข้อ. 216 การสอบสวนนั้น ให้เริ่มกระทำการโดยมิชักช้า จะทำที่ใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร และไม่ต้องทำการสอบสวนต่อหน้าผู้ต้องหา

ให้พนักงานสอบสวนสืบหาหลักฐานอันเกี่ยวแก่คดีทุกชนิดให้เต็มความสามารถ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหากัน เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้ความผิด

บทที่ 5

การถามปากคำ

ข้อ. 254 ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาดีว่า พอมีมูลค่านินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของกลุ่มความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้ บางทีอาจเกิดความจำเป็น หรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวพริบสอบสวนตัด หรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้

บทที่ 11

การรวบรวมสำนวนการสอบสวนประกอบด้วยความเห็น

ข้อ. 272 เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ให้รวบรวมบันทึกและเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนรวมเข้าสำนวนไว้ ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่นให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมไว้ด้วย

คำสั่งกรมตำรวจที่ 753/2541

เรื่อง การทำสำนวนการสอบสวน

การเรียงลำดับเอกสาร การให้หมายเลข การลงชื่อในสำนวนการสอบสวน และการรวบรวมสำนวน
การสอบสวนประกอบด้วยความเห็น

การเรียงลำดับเอกสาร (จัดกลุ่ม) ในสำนวนการสอบสวน อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท

1) เอกสารคำให้การของบุคคลทุกฐานะรวมทั้งรายงานการสอบสวนซึ่งควรจัด
เอกสารตามลำดับดังนี้

- (1) รายงานการสอบสวน
- (2) คำให้การผู้กล่าวหา (ถ้ามีหลายคนให้เรียงลำดับผู้กล่าวหา)
- (3) คำให้การผู้ต้องหา (ถ้ามีหลายคนให้เรียงตามลำดับผู้ต้องหา)
- (4) คำให้การพยาน เรียงตามความสำคัญซึ่งอาจแบ่งย่อยลงไปได้

ดังต่อไปนี้

ก. พยานที่รู้เห็นยืนยันการกระทำผิดของผู้ต้องหาโดยตรง (ประจักษ์
พยาน)

ข. พยานที่ช่วยพิสูจน์ความผิด เช่น ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์ แพทย์
นายทะเบียน เจ้าหน้าที่ธนาคาร เป็นต้น

ค. พยานสนับสนุนหรือช่วยประกอบพยานอื่น เช่น พยานผู้พบอาวุธ
หรือของกลาง พยานที่ช่วยสนับสนุนประจักษ์พยานให้มีน้ำหนักมากขึ้น

ง. พยานพฤติเหตุแวดล้อม

จ. พยานซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจค้น จับกุม ยึดหรืออายัด

2) เอกสารบันทึกต่างๆ ควรเรียงตามลำดับดังนี้

(1) พยานเอกสารของกลาง เช่น เช็ค ตั๋วเงินปลอม โฉนดปลอม เอกสาร
ปลอม เป็นต้น (หากมีหลายฉบับให้เรียงตามลำดับวันเวลาเกิดเหตุก่อนหลังเป็นลำดับไป)

(2) บัญชีทรัพย์สินต่างๆ เรียงลำดับดังนี้

ก. บัญชีของกลางคดีอาญา

ข. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย

ค. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายได้คืน

ง. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายไม่ได้คืน

(3) บันทึกพนักงานสอบสวน

(4) เอกสารซึ่งทำขึ้นเพื่อแสดงถึงสถานที่เกิดเหตุ เรียงลำดับดังนี้

ก. บันทึกการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ

ข. แผนที่เกิดเหตุ

ค. ภาพถ่ายที่เกิดเหตุ

ง. บันทึกแผนที่ภาพถ่ายของกองพิสูจน์หลักฐานที่มาร่วมตรวจสอบสถานที่

เกิดเหตุ

จ. บันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

ฉ. ภาพถ่ายการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

(5) เอกสารที่ทำขึ้นเพื่อแสดงถึงพยานเอกสารและวัตถุพยานเรียงลำดับ

ดังนี้

ก. สำเนาบันทึก หรือหนังสือที่ส่งพยานเอกสารและวัตถุพยานไป

ตรวจและผลการตรวจพิสูจน์พยานเอกสารและวัตถุพยาน เช่น ผลการตรวจเปรียบเทียบลายมือชื่อ ผลการตรวจพิสูจน์อาวุธปืน รายงานการชันสูตรบาดแผล รายงานชันสูตรพลิกศพ บันทึกการตรวจพิสูจน์สภาพและเครื่องอุปกรณ์รถยนต์คันเกิดเหตุ เป็นต้น โดยให้นำผลการตรวจดังกล่าวประกอบคู่ไปกับสำเนาหรือหนังสือที่ส่งพยานเอกสารและวัตถุพยานไปตรวจ (เรียงคู่ฉบับบันทึกหรือหนังสือที่ส่งไปตรวจอยู่ข้างบนส่วนผลการตรวจอยู่ข้างล่าง)

ข. ภาพถ่ายพยานเอกสารหรือวัตถุพยาน เช่น ภาพถ่ายทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ภาพภาพถ่ายพยานเอกสารหรือวัตถุพยาน เช่น ภาพถ่ายทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ภาพถ่ายบาดแผลผู้ตายหรือผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

(6) เอกสารที่แสดงถึงการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เรียงลำดับ

ดังนี้

ก. บันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา

ข. ภาพถ่ายการชี้ตัวผู้ต้องหา

ค. บันทึกการจับกุม

ง. หมายจับ

จ. ตำหนิรูปพรรณผู้ต้องหา

ฉ. รูปถ่ายผู้ต้องหา

ช. บันทึกของความเห็นชอบจับกุมหรือออกหมายจับ

ซ. หมายเรียกผู้ต้องหา

ฅ. หนังสือหรือบันทึกแจ้งอายัดตัวและถอนอายัดตัวผู้ต้องหา

ญ. บันทึกการตรวจค้น

ฎ. หมายค้น

(7) เอกสารที่เกี่ยวกับพยานบุคคลให้เรียงตามลำดับดังนี้

ก. หมายเรียกพยาน

ข. หนังสือแจ้งเหตุขัดข้องของพยาน

ค. สำเนาใบมรณะบัตรของพยาน

(8) สำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีเรียงลำดับดังนี้

ก. สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย เช่น ใบมรณะบัตร สำเนาทะเบียนบ้านผู้ตาย

ข. สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ใบอนุญาตขับขี่ สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาทะเบียนรถคันที่ผู้เสียหายขับขี่

ค. สำเนาเอกสารเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาใบอนุญาตขับขี่ สำเนาทะเบียนรถคันที่ผู้ต้องหาขับขี่ สำเนาทะเบียนอาวุธปืนของผู้ต้องหา

ง. สำเนาเอกสารอื่นๆ

(9) บันทึกอื่นๆ ที่พนักงานสอบสวนได้ทำขึ้นเกี่ยวกับการสอบสวน ให้เรียงลำดับดังนี้

ก. บันทึกการตกลงค่าเสียหาย

ข. บันทึกการคืนของกลางและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ค. บันทึกของอนุมัติคืนของกลางพร้อมคำสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติ

(10) หนังสือที่ติดต่อโต้ตอบ สอบถาม ระหว่างพนักงานสอบสวนกับหน่วยงานต่างๆ โดยให้นำหนังสือที่ตอบกลับมาประกบคู่กับสำเนาหนังสือที่พนักงานสอบสวนทำไปสอบถาม เช่น พนักงานสอบสวนมีหนังสือขอใบรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลจากนายทะเบียนฯ นายทะเบียนมีหนังสือตอบพร้อมกับส่งสำเนาใบรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลมาให้ ให้เรียงสำเนาหนังสือที่พนักงานสอบสวนทำไปสอบถามอยู่ข้างบน ส่วนหนังสือตอบของนายทะเบียนฯ พร้อมสำเนาใบรับรองการจดทะเบียนนิติบุคคลอยู่ข้างล่าง กรณีพนักงานสอบสวนทำหนังสือสอบถามไปหลายแห่ง ให้เรียงลำดับตามวันเวลาที่พนักงานสอบสวนทำไปสอบถามเป็นหลัก ส่วนหนังสือตอบจะตอบก่อนหลัง ไม่ต้องคำนึงถึง ถ้าเป็นการสอบถามในเรื่องเดียวกันหลายครั้ง ให้เรียงลำดับตามวันเวลาที่สอบถามและเรียงอยู่ในเรื่องเดียวกัน

(11) สำเนาเอกสารต่างๆ ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ก. ดำเนินรูปพรรณทรัพย์หาย (ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดี)

ข. แผนประทุษกรรม (ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดี)

(12) เอกสารที่ได้มาซึ่งอำนาจการสอบสวนให้เรียงลำดับดังนี้

ก. คำสั่งผู้บังคับบัญชาหรือกรมตำรวจอนุญาตให้ทำการสอบสวน (กรณีต้องขออนุญาตทำการสอบสวน)

ข. บันทึกของพนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นที่ขออนุญาตสอบสวน

ค. สำเนาระเบียบและกฎหมายเกี่ยวข้องกับการขออนุญาตสอบสวน

ง. หนังสือมอบอำนาจและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการมอบอำนาจให้มาร้องทุกข์ หรือถอนคำร้องทุกข์ หรือการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

จ. หนังสือร้องทุกข์ แก่ หรือกล่าวโทษซึ่งผู้เสียหายหรือผู้กล่าวโทษได้มีถึงพนักงานสอบสวน

(13) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกับผู้ต้องหาหลังจากถูกจับกุมให้เรียงลำดับดังนี้

ก. บันทึกการควบคุม

ข. สำเนาคำร้องทุกข์ขอผิดฟ้องหรือฝากขัง เรียงตามลำดับตั้งแต่ครั้งที่ 1 เป็นต้น (เรียงครั้งที่ 1 อยู่ข้างบน ครั้งต่อไปอยู่ข้างล่างตามลำดับ)

ค. บันทึกเสนอสัญญาประกันพร้อมคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ประกัน

ง. คำร้องและสัญญาประกันพร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือมอบอำนาจ เป็นต้น

จ. หนังสือแจ้งนายประกันนำตัวผู้ต้องหามาส่ง

ฉ. หลักฐานการรับ-ส่งตัวทหารผู้กระทำผิด

ช. หลักฐานการส่งเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดไปยังสถานพินิจ

ซ. หลักฐานการแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ทราบ

ณ. รายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ญ. ผลการตรวจสอบประวัติการต้องโทษและพิมพ์ลายนิ้วมือของ
ผู้ต้องหา

(14) ผลการตรวจสอบประวัติและพิมพ์มือผู้ตาย

(15) บัญชีสำนวนการสอบสวน

สำหรับเอกสารนอกเหนือจากที่กล่าวไว้แล้ว ให้พนักงานสอบสวนพิจารณา
เทียบเคียงว่าควรที่จะจัดอยู่ในลำดับใดแล้วให้จัดเรียงอยู่ในลำดับนั้นๆ

การให้เลขหมายเอกสารในสำนวนการสอบสวน

เนื่องจากการทำสำนวนการสอบสวนบางสำนวนไม่สิ้นสุดอยู่ที่พนักงาน
สอบสวน จำเป็นต้องเสนอสำนวนการสอบสวนตามลำดับขั้นขึ้นไปอีกและอาจมีการสอบสวน
เพิ่มเติม จึงทำให้สำนวนการสอบสวนมีเอกสารเพิ่มอยู่เรื่อยๆ การเรียงลำดับควรเรียงจากลำดับแรก
แผ่นล่างสุดขึ้นมาเพราะเพื่อไว้เมื่อมีการสอบสวนเพิ่มเติม

สำหรับกรณีที่มีการสอบสวนบางเรื่องมีค่าให้การหรือเอกสารหลายแผ่นให้ใช้
เลขลำดับตามบัญชีสำนวนการสอบสวนเพียงเลขเดียวแล้วให้ทับ (/) ตามจำนวนแผ่น โดยให้ใช้/ใน
แผ่นท้ายเป็น 1 ขึ้นมาก่อน เพื่อป้องกันมิให้จำนวนเอกสารมีการเพิ่มเติมขึ้นมา

การลงชื่อในท้ายรายงานการสอบสวน

ให้พนักงานสอบสวนผู้สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทางคดีเป็นผู้ลงนามมี
ความเห็นเสนอเพียงคนเดียว จากนั้นเสนอสำนวนให้หัวหน้างานสอบสวนและหัวหน้าพนักงาน
สอบสวนพิจารณาให้ความเห็นทางคดีตามลำดับ โดยให้หัวหน้างานสอบสวนและหัวหน้าพนักงาน
สอบสวนมีความเห็นทางเป็นของตนเอง

การทำรายงานการสอบสวน

การสรุปสำนวนเป็นการแถลงเปิดคดีในเบื้องต้น เป็นจุดเริ่มต้นที่เสนอผลการ
สอบสวนต่อพนักงานอัยการ สารสำคัญคือการบรรยายข้อเท็จจริงให้ผสมผสานไปกับ
องค์ประกอบความผิดตามกฎหมายในเรื่องนั้นๆ แม้กฎหมายจะมีได้บัญญัติว่าต้องใช้ถ้อยคำอย่างไร
แต่เห็นได้ว่าจะต้องมีถ้อยคำสำนวนกะทัดรัด รัดกุม สละสลวย สรุปข้อเท็จจริงได้พอให้เข้าใจได้ว่า
ผู้ต้องหาได้กระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดอย่างไร เหมือนกับการเล่าเรื่องราวที่
เกิดขึ้นในกรอบหรือขอบเขตว่าเมื่อใด ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และผลเป็นอย่างไร ไม่จำต้อง

ให้รายละเอียดมาก ทั้งนี้ เพราะว่าเป็นส่วนปลีกย่อยหรือรายละเอียดเป็นเรื่องที่จะปรากฏได้จากการสอบสวนพยานหลักฐานในสำนวนทั้งปวง

หลักการสรุปสำนวนการสอบสวนนั้น ไม่มีกล่าวไว้ทางกฎหมายหรือตำรามากนัก ส่วนมากจะยึดถือตามตัวอย่างเก่าๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา หากพิจารณาในตำราและกฎหมายแล้ว จะเห็นว่าสรุปสำนวนการสอบสวนจะนำไปสู่คำฟ้องคดีอาญา และนำไปสู่คำพิพากษาของศาลเป็นที่สุด การสรุปสำนวนที่ดีนั้นควรจะย่อสรายมาจากการบรรยายฟ้องและคำพิพากษาของศาลในคดีอาญานั้นเอง อันได้แก่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) ซึ่งพอที่จะอนุโลมปรับได้ว่า “การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจข้อหาได้ดี ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพเขียน หรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวกับข้อหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือคิดมาท้ายรายงานการสอบสวน” ทั้งนี้ เพราะพนักงานอัยการก็จะต้องนำไปสู่การบรรยายฟ้องและศาลพิพากษาในแนวเดียวกันต่อไป กล่าวโดยภาพรวมแล้วได้แก่ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่เกิดการกระทำ บุคคล และสิ่งของที่เกี่ยวข้องพอสมควร พร้อมเหตุผลที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์เพราะเหตุใด รวมทั้งมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาตามบทกฎหมายใดหรือให้งดหรือเห็นควรงดการสอบสวน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล
ประวัติการศึกษา

นายกวินท์ อัครภักดี
สำเร็จการศึกษาปริญญานิติศาสตรบัณฑิตจาก
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปีการศึกษา 2525
เนติบัณฑิตไทย 2526

